



НИВА

ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ

ЧАСОПИС

КВІТЕНЬ

1938

З М І С Т:

	стор.
<i>Редакція:</i>	
Правда передусім!	121—127
<i>о. Володимир Лиско:</i>	
Пастирська власть і вимоги нинішнього часу	127—132
<i>о. Іван Мironюк:</i>	
До порушеної теми	132—134
<i>о. В. Рабій:</i>	
Еміграційні справи	134—135
<i>Домет:</i>	
Вечірня св. Вел. Пятниці і винос плащаниці	135—138
<i>о. Н. Павлосюк:</i>	
П. Харкевич і його „obłądny szowinizm“	138—140
<i>Роман Коцик:</i>	
Ще в справі садів по парохіях	140—142
<i>о. Др. Г. Костельник:</i>	
Проблема чуда	143—146
<i>Юл. Соневецький:</i>	
Реальні користи винограду	147—148
Катихитична сторінка	148—151
Нові книжки	151—153
Посмертна згадка	153—154
Всячина	155—160

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2¹/₂ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно.
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америка 2'50 доляри річно.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

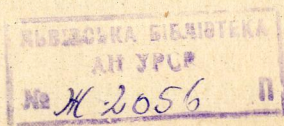
Правда передусім!

До безчисленних голосів польської преси, яка, голововно від кількох місяців, обговорює справи української греко-католицької Церкви, її Архипастиря і духовенства, — прилучився в останніх днях голос польського латинського духовенства. Пресовий орган цього духовенства, добре нам відомо з свого наставлення до нашої Церкви, „*Gazeta Kościelna*“, яка на якийсь час була трохи притихла, в ч. 13 з дня 27. березня 1938 р. помістила редакційну статтю п. з. „*O umiar w walce*“, в якій обговорює положення нашої Церкви.

Привід до написання статті дав редакції факт, що по польським боці проявляється у відношенню до греко-катол. Церкви забото „ревности“, що „в промовах послів, в часописних статтях, у вічевих резолюціях зачинають виринати настрої, слова та інспірації, що бють в повагу церковного духа загалом, в авторитет ерархії і в гідність духовенства“ і тому стаття перестерігає тих усіх „ревнителів“, що беруться оцінювати справи, звязані з греко-католицькою Церквою, щоби вони, „осуджуючи надужиття, не підривали того, що все повинно бути непорушне: поваги і свободи Церкви“.

Наведений голос безперечно цінний і в часі розшалілої ненависти й демагогії на сторінках польської преси супроти нашої Церкви — гідний признання.

На превеликий жаль, на цім і кінчиться вартість статті „*Gazeta Kościelna*“.. Бо все інше, що в ній поміщене, достосоване до загального тону польської преси, польських



промовців і вічевих резолюцій, і вона, йдучи сліпо за ними, стверджує, так як і вони, що греко-католицька Церква стоїть на службі активної української політики, що вона українізує „Поляків греко-католиків“ і „старо-русинів“, що веде антипольську діяльність і т. д.

Насувається вражіння, що редакція виробила собі поняття про греко-католицьку Церкву на підставі якраз тих голосів і що життя тієї Церкви, її сучасний стан та умовини праці їй так само невідомі, як і авторам світської преси, бо члени тієї редакції, видно, ніколи нею не цікавилися і ніколи близько неї не жили.

Щоби не бути голословними, подаємо статтю повнотою:

„Гр.-кат. Церква в Галичині (в *орис.* в Малопольске Выходній) переживає під цю пору важкі хвили. Такі важкі. як ще ніколи досі. Складаються на це внутрішні і зовнішні чинники, всі вони викликані одно причиною: вступанням Церкви до активної української політики (!).

„З хвилиною, як митр. Шептицький кинув повагу свого імени і своїх впливів на вагу українську, з тієї хвилею зріс український рух в Галичині (в *орис.* в Малопольске), з політичної партії стався він національним табором і піднісся хвилево також і авторитет Церкви, бо українська інтелігенція, до того часу ліберальна, а навіть атеїстична, зачала глядіти на Церкву, як на політичного союзника і великий аут у змаганню українізувати народні маси.

„Однак ця акція мусіла скоро викликати й реакцію. Зачалася вона на Лемківщині. Тамешні Русини зачали боронитися перед українізацією церковним шляхом — аж до загрози переходу на православ'я. Інакшу контракцію розпочав еп. Хомишин: відчищення Церкви з політичних впливів і сформування її на західний лад. В останніх часах зачався ще й третій процес боротьби з „українською“ Церквою, а властиво з її горою, що сама зукраїнізована і все українізує: відізвалися за своїми правами Поляки-уняти, згуртовані (нарід) „w kołach szlachty zagrodowej“ та (інтелігенція) біля місячника „Polak greko-katolik“. Отже є в нутрі самої Церкви три чинники(!), які протестують проти теперішнього стану: „старо-русини“, Поляки-уняти і „Хомишинівці“. Два перші чинники мають на увазі головню момент національний, третій — момент виключно релігійний. Коли до цього додати ще й інші справи, що викликають внутрішні тертя, як ось справу целібату, календаря, „чистоти“ обряду — відносно яких думки поділені — дійдемо до переконання, що в гр.-

католицькій Церкві панує ідеологічний хаос і формальне розбиття.

„Для кожної релігійної організації такий стан був би неможливий, тим погубніший є він для гр.-кат. Церкви, в якій не було ніколи(!) — якщо йде про маси — належного релігійного освідомлення(!) і в якій форма все брала верх над змістом.

„До цього стану прилучився ще й зовнішній чинник: уряд і польське громадянство звернули увагу на антипольську(!) діяльність Церкви. Читаємо в часописах про адміністраційні кари на парохів за антидержавні промови й демонстрації в церквах(!), за самовільне вписування латинників до церковних метрикальних книг, за хрещення латинників без позволення, за перекручування польських прізвищ в метрикальних книгах і т. п.

„My, „księża kresowni“ — кінчиться стаття — знали від давна болячку(!), що точить церковний організм; протиділати цьому ми ніяк не могли і тепер протиділати не можемо, бо це не наше завдання вмішуватися до внутрішніх справ Церкви. Відродження відносно повинно вийти з нутра самої Церкви, а наказ до цього відродження повинна дати духовна власть“.

* * *

З наведеної статті ясно бачимо, що польське римо-католицьке духовенство не вміло здобути на самотійний погляд на нашу Церкву, який був би опертий на правді й безсторонності, а пішло за психозом, яка заволоділа польським шовіністичним громадянством, і дало в своїм органі таку оцінку нашої Церкви, якої не постидався б і найбільш ворожий Церкві публіцист. Одне, чим різниться стаття „Gazet-i Kościeln-oj“ від подібних статей інших польських часописів, це її спокійний, без вигуків і яскравих, обидливих зворотів, та — на перший погляд і для необзнайомленого —, ніби прихильний тон. Але те все тільки форма, бо зміст той самий, ба навіть ще гірший! Вже сам заголовок статті („O umiar w walce“) вказує, що редакція не має нічого проти нагінки на гр.-кат. Церкву, а взиває тільки до поміркованости, себто до інших метод у боротьбі.

Закиди „G. K.“ важкі і з поважних кругів походять, тому ми на них мусимо відповісти. Вправді польське духовенство після нашої відповіді не змінить свого погляду на греко-католич. Церкву і положення її не покращає, але для характеристики так нинішніх часів, як теж і взаємовідносин між обома католицькими Церквами у нашій країні, — наводимо і статтю польського духовенства і нашу відповідь.

Наше становище супроти таких самих закидів й інсинуацій з іншого боку зясували ми властиво в попереднім числі „Ниви“, у редакційній статті п. з. „Наша відповідь“. Нині ми ту нашу відповідь тільки доповнимо.

* * *

Першому твердженню „Gazet-и Kościeln-oj“ признаємо слушність. Гр.-кат. Церква переживає нині напrawdę тяжкі часи, та не з тих причин, про які говорить „G. K.“. Але переживала вже багато-багато тяжчі. Життя української Церкви перед, а головню по заключенню Берестейської Унії, в часах давньої Польщі, не було ніколи рожеве. Вона все мусіла змагатися з різними перепонами, все мусіла ставати вічна-віч з різними плянами „na zniszczenie“, все мусіла зносити кпини, понижування й пакости — і то в першу чергу з боку латинського духовенства. Уніятська Церква у давній Польщі не могла бути ніколи зрівняна з латинською і то якраз завдяки латинському духовенству, яке все тому противилося. Латинський клир дивився на наше духовенство все з призирством і погордою. Багато яскравих фактів записала тут історія. Положення все було важке, хоч ще не було тієї причини, на яку покликується „G. K.“, себто не було ще тоді „активної української політики“.

А таке відношення до нашої Церкви продовжується й нині, у відродженій Річпосполитій, з тою тільки різницею, що нині все робиться у більш рафінований спосіб.

Та мимо того всего положення нашої Церкви нині не таке тяжке, як колись! Нині наша Церква має вже своє виразне релігійно національне обличча, своє ім'я у світі, свою геройську історію, забагрену кровю мучеників, вона становить уже атракційну силу для незєдиненого Сходу й латиського Заходу. І хоч як деякі польські круги, духовні і світські, хотіли б бачити її такою, якою вона була в XVII. чи XVIII. ст., — вона має настільки власних сил, що переможно змагається з усіми перепонами й завзятими наступами, які з усіх усюдів валяться на неї.

Що ж до встрявання духовенства до „активної української політики“, то це фраза, яка нічого не говорить, а радше наклеп, який має на меті безпідставно шиканувати нашу Церкву.

Як у попереднім числі „Ниви“, так і тут, рішучо твердимо, що ми далекі від політики, багато дальші, чим польське духовенство! Таких сутополітичних моментів, що їх в останніх літах зареєструвало життя польської римокатолицької Церкви, про які голосно писала вся польська преса, — моментів, звязаних з виступами розполітикованого ендецького духовенства, — у нашій Церкві ніколи не було і певно не буде. Як жеж тоді орган польського

духовенства, знаючи про те все, має сміливість закидувати нашої Церкві політиканство?!

Ми в першу чергу душпастирі і душпастирську працю уважаємо нашим першим і найголовнішим обов'язком. А любов до рідного Народу і праця для нього, не лиш у церкві, але й поза нею, це ще не політика! Хотіли б ми бачити такого польського священика, який, головню на території, замешкалій в більшості грекокатоликами, не працював би не тільки в костелі, але й поза ним! Там священики, майже всі, є представниками воюючого польського націоналізму в ендецькім виданню!

Польське духовенство поважно заангажоване в поодиноких політичних партіях, що вели і ведуть виразно протирядову політику. Але це йому не перешкоджує кричати про політику в гр. кат. Церкві!

Щодо розбиття нашої Церкви на три ідеологічні групи: Поляків, „старорусинів“ і „Хомишинівців“, то це стара пісенька, яку ми вже деінде чули. Г. К. трохи спізнилася з цими „рevelяціями“. В часі світової війни і після неї, а головню по скінченій польсько-українській війні наша Церква виявила таку внутрішню силу і такий авторитет серед Народу, що стала деяким польським патріотам не вигідною і тому вони започаткували акцію для її розбиття. Це для нас не новина! Впродовж її довговікової історії, не раз і не два, „prawem i lewem“ намагалися ті, що мали якунебудь силу, її розбити й знівечити. А в перших рядах у тім поході на нашу Церкву все йшло польське латинське духовенство. Така є, на жаль, мова історії!

Поляків — ще раз твердимо — у гр. кат. Церкві нема. Коли би так було, то польське духовенство, яке так ревню перетягає грекокатолицьких Українців на латинський обряд, було б те саме, і то з більшим правом, вже давно зробило і з грекокатолицькими Поляками та вирвало б їх з української „церковної неволі“.

Коли б і були в ній якісь Поляки, то тільки одиниці, хвилево й штучно створені з політичних мотивів. Запевняємо наших латинських співбратів, що Поляків у гр.-кат. Церкві далеко менше, ніж Українців у римо-католицькім Костелі. А ці римокатолицькі Українці не мають у польськім Костелі найпримітивніших прав і їх саме тепер польське духовенство і сучасні обставини переробляють горячково на Поляків.

Якщо і дійшло до якогось „розбиття“ у гр.кат. Церкві (Лемківщина), то воно було викликане штучно, спричинене чисто політичними, а не релігійними мотивами і не слабкістю Церкви.

Тому радість органу польського духовенства з приводу ідеологічного хаосу і розбиття Церкви — передчасна.

Третій закид — той, що вірні гр.-кат. Церкви нібито ніколи не мали належної релігійної свідомости, і що в нас усе форма брала верх над змістом.

Це теж така стара і просто анахронічна побрехенька, що просто дивуємось, чому польське духовенство чогось новішого й свіжішого не видумає. Не знаємо, чи вірні польського римо-католицького Костела — серед тих обставин, серед яких приходить ся жити і працювати гр.-кат. Церкві — виявили б стільки релігійної свідомости, такту й вироблення, що наші вірні. Згадаймо тільки ось хоч би російський безбожницький комунізм, який в останніх роках намагався залити не вірних польського Костела, але в першу чергу вірних української гр.-кат. Церкви. А ці вірні під проводом духовенства відперли переможно усі атаки большевицького безбожництва, виявляючи велику релігійну свідомість. І ніде у нашій церковній провінції не було випадку, подібного до того, що стався недавно в Любоні к. Познаня.

Правда, може хтось закинути, що якби вірні нашої Церкви мали належну релігійну свідомість, то не покидали б її так легко, і не переходили б на латинський обряд. Та тут, крім релігійної свідомости, до голосу приходить політика з сильнішими аргументами (квестія життя і хліба), під впливом яких слабші одиниці ломляться. Ці аргументи відомі дуже добре й оо. редакторам „G. K.“, тому не будемо їх тут обговорювати. Скажемо тільки одно: як би так ті Отці „kresowni“ знали, скільки тихої трагедії в цих переходах криється, як би вони побачили слези й почули гіркі нарікання тих усіх, що „з браку релігійної свідомости“ були змушені перейти на латинський обряд, то певно не важилися б вдруге про це прилюдно говорити.

„Gazeta Kościelna“ підносить вікнці й останню болячку, що точить нашу Церкву: її антипольську діяльність.

Цей закид своєю гумористикою і своїм цинізмом нас найбільше заскочив. Закид про антидержавні промови й демонстрації по церквах ми ще раз і то як найрішучіше відкидаємо! Ще ні одному нашому священикові суд не доказав антидержавної промови чи якихсь антидержавних демонстрацій в церкві. Таж церква не базар і не вічева трибуна! Правда, що морально упавші одиниці можуть робити безліч доносів під цим оглядом, але чи це вже доказ провини?! І чи на таких доносах польське духовенство хоче будувати доказ правди?!

Що ж до самовільного вписування нашими священиками латинників до церковних метрикальних книг чи хрещення латинників без дозволу родичів на грецький обряд — то *risum teneatis amici!* Нема мабуть такого наївного, хто в те повірив би. Нині, в часах шаленого наступу на нашу

Церкву з боку латинського духовенства і різних польських патріотичних організацій, в часах ненормального росту „ко-сцюлків“ по наших селах, нераз для двох—трьох родин латинників, в часах стислої контролі під цим оглядом з боку урядових і патріотичних чинників — говорити про вписування латинників до наших метрикальних книг чи хрещення латинників у нашім обряді — це не тільки справжня гумористика, але й цинізм.

Не ми латинників, але латинське польське духовенство греко-католиків вписує до латинських метрикальних книг (масово і проти розпорядків Ап. Престола) і хрестить наших дітей без дозволу і вінчає без дозволу, і перетягає на латинський обряд нашу молодь по польських школах і всяке інше. Доказів на це можемо навести в обильній кількості!

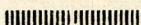
Та ж польська преса заєдно хвалиться великим ростом польського римокатолицького Костела на області греко-католицької Церкви!

Це справи для нас дуже болючі і дивує нас, що польське духовенство, яке добре повинно знати їх фактичний стан, їх на сторінках своєї преси порушує.

* * *

Прикро нам, що до голосів польської преси, яка у відношенню до нашої Церкви воює неправдою й ненавистю, прилучився і голос польського католицького духовенства, яке — як бачимо — також не вміє чи не старається знехтись понад національні й обрядові упередження, понад крик і гамір польської патріотичної вулиці, що кидає громами у нашу Церкву, — та виробити в собі почуття правди й справедливості. Стільки претенсій хіба можемо мати до братнього католицького духовенства!

Редакція.



о. Володимир Лиско

Пастирська власть і вимоги нинішнього часу

(Докінчення)

IV.

Наслідки доброго проводу дадуться скоро запримітити, так як руку доброго господаря дасться скоро пізнати на його господарстві. Релігійні практики, часта сповідь, моральний стан громади — отсе будуть овочі доброго душ-

пастирювання. До деякої міри мірилом доброго проводу і душпастирської праці є релігійні організації й брацтва.

Та між нашим духовенством є ще душпастирі, які не признають цієї гадки.

Раз спитав я одного молодшого священика, в якого парохії поширювалося сектанство, як в його парохії стоїть справа з брацтвами. Чи відбуваються засідання, чи ухвалюють які постанови, укладають пляни праці і т. п.? На це він відповів: Всякі засідання брацтва я вважаю за злишні. Я виголошу їм конференцію в церкві раз на місяць чи раз на квартал і це вистарчає.

Часто можна почути, що душпастир не закладає брацтва чи іншої якої організації, оправдуючися тим, що не має часу на їх ведення. „Заложити КАУМ, Апостольство Молитви, чи брацтво Найсв. Тайн на те, щоб опісля заснітилося, то краще не закладати“. Знов погляд дуже заскоружлий і на нинішній час дуже невідповідний. Нині, коли невірство йде в зорганізованій формі, коли агітація сектанства йде після уложеного пляну, в часі, коли і найнижчі верстви суспільности зорганізовані, коли лише організація представляє силу, — говорити, що релігійних організацій не потрібно це разячий анахронізм.

А що таке Кат. Акція, світське апостольство? Чи не є це рух, опертий на катол. організаціях? Чи міг би Св. Отець так рішучо пропагувати цей рух, — взивати до його поширення, колиб не було катол. організацій?... У нас Кат. Акція так пиняво йде тому, що в нас покутує ще цей заскоружлий погляд на катол. організації.

Як повести катол. організації в парохії, на це будуть особні реферати. Я ось тут хочу піднести лиш те, що головню впливає на успіх пастирської праці.

Коли душпастир хоче мати успіх у своїй душпастирській праці, повинен звернути головну увагу на молодь і то на організацію шкільної молоді. Безперечно дуже важним обовязком є опіка над молоддю позашкільною в віці між 14—21 роком. Важна й потрібна опіка над дітворою в віці передшкільнім, та праця над цією молоддю трудніша і вимагає підготовки. Діточі садки ще ограничені та утруднювані цивільним законом. Найлекше перевести організацію шкільної молоді і тому від неї повинні ми зачинати. В кожній школі повинна бути Марійська Дружина. Коли б це було затяжко до переведення, або не було умовин, потрібних для оснований М. Дружини, то принайменше Марійській Союз.

При основуванню М. Дружин маємо це облекшення, що шкільний закон дозволяє на цю одну організацію шкільних дітей. Отже з боку шкільних властей не буде пе-

решкоди. В браку відповідного льокалю на сходини М. Дружина може збиратися в школі. Великою помічю в організуванні шк. дітей є та обставина, що тих дітей мається все під рукою. Діти в тім віці живуть світом ідеальним, найлегше можна на них впливати, бо найскорше переймаються шляхотністю і найскорше реагують на зло. А привикла так до організації, що релігійних практик в шкільнім віці, легше дається зєдинити і удержати опісля в організаціях поза школою.

Мірилом доброго проводу і душпастирської праці є — як вже сказано — релігійні організації. Де нема таких організацій, треба конче зачати від шкільної молоді.

Для прикладу візьмим німецьку молодь. Там ні одна одиниця не ходить самопас. Все є записане в якійсь організації і кожний є членом свідомим ціли і завдань організації, на якого організація в данім випадку може числити. А спроба організування польської молоді пішла дуже далеко. Недавно читав я інтересну книжку: *Opieka nad męską młodzieżą*, в якій є поміщені поодинокі відповіді на квестіонар: як належить вести мужеську молодь?

З цього бачимо, що там у цій справі йде зорганізована акція, там над опікою молоді думають, радять...

А ми знов мусимо з Марк. Шашкевичем сказати: „Судилось нам послідним бути“...

Опіка над молоддю має і своє престижове значіння. Бо чим краще можна взяти за серце матір чи батька, як не заінтересованням їхньою дитиною?! Коли вірні бачуть старання і працю душпастиря над їх дітьми, тоді більша прихильність і їх симпатія склонюються в сторону свого душпастиря.

Звідкиж взяти сил і часу на це одному душпастиреви? Певно, що сам душпастир не дасть всьому ради. Але тому власне в нинішніх часах треба підшукати собі поміч в душпастирській праці — світських апостолів. Тому каже Св. Отець, що в нинішніх часах Кат. Акція належить до першорядних душпастирських обовязків.

V.

Ще згадаю про причини, що утруднюють зглядно підривають пастирську власть та закаламучують добрі відносини між душпастирем і вірними.

Є різні причини, які можуть вплинути на непорозуміння між душпастирем і вірними, та думаю, що майже всі вони дадуться звести до двох, а саме: 1) справа потреб і 2) нетакт з одної чи другої сторони.

Справа потреб є дуже дразлива і в неодного душпастиря заморожує його благородні почування і наміри, або

і нищить вже прозяблі овочі його праці. На щастя, у нас ця справа нині не є так остро поставлена, як цього хотіли б недовірки чи сектанти, бо душпастирі наші самі зрозуміли, що в нинішніх часах справи нагороди за душпастирські чинности не можна ставити остро, що треба пристосуватися до обставин.

Та всеж звернути увагу на це наказує нам і наш духовний престиж і наше теперішнє положення. Найкраще було б, колиб не потрібно було умовлятися о винагородження за треби, колиб вірні самі зрозуміли потребу і нагороджували у відповідний спосіб працю свого душпастиря так, щоби він міг відповідно до свого стану удержатися. В деяких парохіях відносини в тім напрямі вже укладаються. Однак в більшості парохій домінуюче становище душпастиря є предметом заздрости. Вірні, коли бачать ширші ерекціональні поля, може дещо більші стодоли від своїх, вважають, що священники купаються в добрі. А що в нинішніх демократичних часах життєва стопа наших парохіян багато піднеслася, вимоги їх і потреби збільшилися, а доходи не зросли, а може й упали, — звідси походить та їх здержливість, нераз і нехить до винагороджування душпастирських чинностей.

А тимчасом матеріяльне положення душпастиря дуже погіршилося. Господарство на ґрунті не виплачується з огляду на великі кошти обробітки, великі податки а відносно до того замала ціна рілних продуктів. Епітрахильні доходи впали нижче половини, так що з тих доходів ледви можна оплатити доходовий податок, а міссалія та звичаєві доходи в натурі також упали.

Яка ж на це рада?

Безперечно, мусимо зрозуміти, що загальна криза, криза нашого населення мусить відбитися і на нас.

Щоб однак розвіяти мильне переконання у деяких наших парохіян, що священникови добре, треба приватно в поодиноких випадках тим парохіянам вияснювати дійсний стан справи. Треба виказувати, що в теперішніх обставинах господарка на парохіяльних ґрунтах не виплачується — коли взяти на увагу ті всі видатки і ґрунтові податки, якими ґрунтову господарку обтяжується, коли взяти на увагу, що пересічний парох платить 800—1000 зол ріжних податків, — то треба великої натуги з його сторони, щоби при наємній роботі цю квоту витягнути. Треба виказувати, що й епітрахильні доходи обтяжені доходовим податком. В однім році я зробив зіставлення і виказалось, що при визначенім доходовім податку 250 зол. виходило на кожний случай похорону і вінчання в тім році около 15 зол. податку.

Цього вірні не знають, а воно дійсно так є.

Нині, коли наші парохіяни рівнож обтяжені різними драчами, скорше повірять тим выводам і може й менше заздрісним оком будуть глядіти на своїх душпастирів. Вправді таким виясненням справи положення на разі не поправиться, але усунеться або принайменше ослабиться цей антагонізм, який з тої причини часто буває між парохом і парохіянами.

Це перше. А друге, коли ми не маємо визначених такс на треби, належить стосуватися до місцевих звичаїв і спроможности сторін. При тім треба все кермуватися благородністю і ніколи не доводити до конфліктів. Бувають нераз між вірними натури вперті, прикрі, зухвалі. В таких випадках душпастир все повинен показатися вищим. Волисть зрезигнувати з заплати, ніж допроваджувати до пониження свого стану. Маю вражіння, що зухвалий парохіянин при тактовнім душпастиреви не много буде мати наслідників, а тактовний душпастир все знайде симпатію у більшости.

В останніх АЕп. Відомостях ми вичитали, що Митрополит задумує покликати до життя Господарську Епархіяльну Раду. Який вона буде мати обсяг ділання, ще не знати. Але така Рада, добре поставлена, з відпоручниками від провінціального духовенства, може мати вплив на корисніше уложення матеріяльних відносин душпастирів, чи то може через раціональніше попровадження рільної господарки, чи через підшукання інших жерел доходу. Деканати повинні позитивно поставитися до цього проєкту. Такі господарські ради можуть бути в повітових центрах, евент. у відповідних округах.

Найбільше однак ослаблює авторитет душпастиря його нетакт. Яке пошановання душпастирського авторитету може мати парохіянин, коли душпастир, прийнявши грошеву нагороду, хуває в руку як торговець на торговиці, що від щасливого першого грошового інтересу ворожить собі дальші грошеві успіхи, або душпастир, який грубими словами або лайками частує своїх вірних?

Дуже підриває авторитет пастирської власти нетакт душпастиря зглядом свого співбрата, сотрудника, завідателя зглядом пароха, або навпаки.

Таким нетактом затроюється атмосферу в парохії на довгі літа.

Тому — коли як коли, — а в нинішніх часах треба як найбільше тактовного поступовання і солідарности.

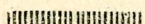
Св. Ап. Павло в листі до Коринтян, вказуючи на три сили, які можуть нас піддержувати в цім дочаснім життю, каже: Три є: віра, надія любов, а більша від сих — любов.

І я подібними словами хочу закінчити цей реферат.

Три власти має душпастир виконати в своїм душа-

стирським званню: учительську, священичу і пастирську. Нині, щоби удержати вірних при Христовій Церкві, щоби захистити їх перед ріжними ворожими впливами, треба добрих пастирів, треба високо піднести престиж пастирської власти.

Та більша від цих — пастирська власть!



о. Іван Миرونюк

До порушеної теми

Треба радіти появою статті о. О. Квіта в „Ниві“ ч. 2. ц. р. п. н. „Плекаймо церковний спів“ і то з ріжних оглядів. По перше тому, що на сторінках цього нашого часопису про це взагалі дуже мало пишеться, а подруге, що церковний спів так дуже тісно вяжеться з душпастирством, що всякий голос на цю тему нас тішить, отже рішуче не повинен серед нашого духовенства остати без відгуку.

Вправді були в „Ниві“ на тему церковного співу статті в ч. 4. з 1934. р. та ч. 12. з 1935. р., та це рішуче замало. На ті статті ніхто зі Ш. Читачів „Ниви“ не відгукнувся і справа на довший час притихла. Тепер же до статті о. О. Квіта хочемо докинути і своїх кілька думок, сподіючися, що чимало Впр. Отців забере ще в цій справі свій голос і справа церковного співу піде дещо вперед, занедбане направиться, багато нових думок докинеться.

Церковний спів це такий важний чинник у душпастирстві, чинник, який так багато заважає на успішности праці душпастиря, що направду треба дивуватися, чому багатьом священикам байдуже, чи в їх парохіях церковний спів представляється краще, чи гірше, чи в богослуженнях беруть участь всі приявні на них люди, чи ні, чи співає ціла церква, чи лише дяк та його помічники, а решта нудьгує, або таки вистоє на дворі, церкву собою підпирає.

А це таке противне духови наших богослужень, які вже так уложені, що активну участь у них повинна брати ціла церква, всі люди, які разом з священиком лучаться в одну розмолену душу. Це й найважніше, до чого зміряємо, та й довкола чого обертаються згадані вже статті в „Ниві“: допровадити по наших парохіях до того, щоб бодай незмінні части богослужень співала ціла церква. Яка це сильна, могутня молитва! Вправді можна поставити церковний спів так, що люди в церкві могли б співати і змінні части богослужень, що знаю з власного досвіду, та це був би вже ідеальний стан і він получений з важким трудом, натомісць навчити своїх парохіян співати бодай незмінні

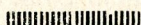
части богослужень — це не так тяжко, треба тільки доброї волі, охоти і до цього повинні ми за всяку ціну змагати.

Я вкажу тут на один засіб, що при його допомозі можна дуже легко допровадити до активної участі в богослуженнях своїх парохіян, який то засіб поминають всі, що бажають допровадити свої парохії під оглядом церковного співу до ідеального стану. Є це знання церковно-словянського письма. Це справа, на яку досі мало звертали увагу й Ш. Дописувачі „Ниви“, хоч і на це натякає о. О. Квіт у згаданій вже вище статті, коли пише: „Можна теж поспробувати навчити хлопців співати паремії, апостола або „Вірую“. Від себе додаю, що не тільки можна, але конче треба їх навчити. Від школи (бо шкільних хлопців має на думці о. Квіт) треба й зачинати. Треба вчити шкільних дітей церк.-слов. письма, а вони, уміючи його, будуть рватися до церковного співу. І Службу Божу й Вечірню й Утренню і Акафісти й Молебні співатимуть, бо будуть вміти читати. І в крилос до дяків зайдуть, з ними співатимуть тропарі, кондаки та стихири, бо щож це для них тепер значить, коли вони вміють читати! А не забуваймо, що шкільні діти знання церк.-слов. письма, а впарі з тим й охоту до церковного співу, принесуть зі школи до дому. Вони схочуть перед своїми старшими братами і сестрами похвалитися, що ось вони вміють читати псалми, апостола, паремії і проче; письменні старші браття й сестри не схочуть застидатися перед молодшими і собі зачнуть вчитися, щоб опісля в церкві „єдиними устима і єдиним серцем“ славити Бога. Через знання церк.-слов. письма вводиться вже шкільну дітвору в розуміння мови наших богослужень, через що опісля їх прихильність на богослуженнях цілком інакше виглядає.

Знаю з досвіду, що шкільні діти просто рвуться до церк.-слов. письма. А яка це радість для них, як кожної неділі інша пара хлопців співає в церкві апостола і „Вірую“. Не говорю вже про радість батьків.

Уявіть собі, що знання церк.-слов. письма, а впарі з тим охоту, любов та запал до церковного співу будемо вщиплювати і в шкільні діти народніх та середніх шкіл по містах, та що зі знанням богослужень, привязанням до свого обряду і любовю до церковного співу йтиме наша молодь у життя. Чи можливе є, щоби та молодь колись нудьгувала на богослуженнях, оправдуючи себе, що мало що розуміє? Чи ж найкращі наші співаки, беззастережні любителі свого обряду, дитинно привязані до нього, не виходили все зі заведень, де молодь взаранні училася церк.-словянського письма, церковного співу? Чи ж не мали ми й не маємо примірів, як люди з таких заведень, чи вони сьогодні адвокати, судді, чи професори, вважають за велике для себе щастя услуговувати до Служби Божої, чи співати апостола?

Можна з цілою певністю твердити, що кого змалку вчили церк.-слов. письма, а впарі з тим церковного співу, хто малим хлопчиною бодай раз відспівав у церкві апостола чи „Вірую“, то чи він селянин, чи ремісник, чи інтелігент, то він для церкви не пропавший, хочби він у життю нераз заломався, хочби лихі люди відтягнули його від Матері-Церкви, одна згадка на райські дитинні дні, одне відтворення в своїй уяві образу читання апостола в церкві, заважить про його навернення. І чиж можна краще „відновити все в Христі“?



о. В. Рабій

(Лемківщина)

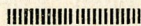
Еміграційні справи.

З давен-давна, як далеко пам'ять сягає, народи світа виїздили зі своїх рідних сторін в чужину далеко за „хлібом насущним“, за дорібком, шукаючи кращого завтра для себе і для своїх родин. Емігрували давні Фенікійці, Єгиптяни, Жиди, Греки, Римляни і Слов'яни. Історія нашої рідної землі згадує про масові переселення народу на Кавказ, Крим, в Туреччину, на Зелений Клин, до Боснії, в Америку, до Канади тощо.

Еміграційний рух обняв живо наш нарід перед світовою війною та продовжується сильно по нинішній час. Повоєнні часи непевні, економічна світова криза, нужда, безробіття, невідрадні обставини, — господарські і політичні — змушують наш нарід шукати нових варстатів праці і засобів до життя на чужині, далеко від своїх стріх, за океанами, між чужинцями. І виїжджає наш нарід, наші парохіяни до Мексика, до горячої Аргентини, до бразилійських пралісів, до студеної сибірської Канади, рідко до Сполучених Держав Америки, щоби облегчити собі долю, щоби чогось добитися.

Ми, душпастирі, бачимо тих своїх нещасних парохіян, полишених на несовісних агентів-чужинців, як вони густо часто падають жертвою іграшки матеріяльних цілей нечесних людей і співчуваємо з їхньою долею. Вони тратять свої мастки, гроші, а найважливіше — свою душу, наражені на лихі впливи злого світа й людей. Наші дівчата часто попадають в діявольські руки катів-торговців живим товаром. Наша молодь тратить віру по різних домах розпусти — барах тощо, а старші парохіяни грішать апостазією, переходячи на православія чи до сект ріжного роду, на згіршення родини, на втрату своєї душі; ба, що більше, навіть до масонських льож належать наші парохіяни-емігранти. Тому не можемо

так дальше байдужно дивитися на своїх парохіян-емігрантів. Їхня доля — спасення душі лежить нам, душпастирям, на серці. Чеж наші духовні діти, наші браття-парохіяни! Ми їх батьками й провідниками. Ми мусимо ратувати їхні душі і дбайливою опікою охоронити нашу еміграцію перед загладю, нещастям і духовою та матеріальною руїною. Треба нам створити при Кат. Акції в центрах у Варшаві, Львові, Станиславові відділи, чи пак осібні капелянії для еміграційних справ під надзором виключно нашого духовенства для наших людей зі всякими відповідними агентствами праці, як: інформації, преси, книжки. Такі капелянії-бюра легко могли би нав'язати контакт з нашим духовенством на еміграції і віддали б неоцінену прислугу нашим осиротілим, бездомним, жалюгідним парохіянам, що виїжджають в непевні сторони і на непевне завтра. Чи тяжко це нам зреалізувати? Ні! Наші парохіяни віруючі, і як тільки почують від священників або прочитають в часописах про таку дбайливу опіку свого духовенства над виїжджаючими емігрантами, з великим і повним довірям звернуться скорше до наших центрів Кат. Акції, чим до агентів-чужинців, жидків, і попросять о повні інформації та так віддадуть у певні руки свою долю, та щедро-богато заплатять за опіку своїм чесним провідникам. Еміграційні справи наших парохіян, добро їх душ і родин не можуть бути нам байдужі, тому берім їх у свої руки, бо як не ми, то наші вороги будуть вихіснювати наших парохіян-емігрантів нам на сором і некористь. Віримо вкінці кріпко, що наші Високопреосв. Владики заопікуються еміграційними справами нашого народу, креуючи ще одну капелянію, а саме для наших парохіян-емігрантів.



Вечірня св. Великої Пятниці і винос плащаниці

Ця Вечірня є велика з Входом з Євангелієм і великим Отпustom. Вона є особливша через те, що має обхід довкола церкви з плащаницею. Єрей розпочинає цю Вечірню в багрянім епітрахилі і править її „обично“. Коли Лик співає: „Нині отпущаєши“, єрей, одітий у всі ризи багряні, розпростирає на св. престолі плащаницю і кадить її. Колиж Лик по скінченню „Нині отпущаєши, Трисвятім і Отченаш“ зачне співати „Благообразний Іосиф“, єрей „возлагаєт плащаницю на плещі і обома руками на главі придерживше ю, другий же кінець плащаниці, сиріч от ног другії два люди держат“ і таким способом єрей з плащаницею, коли тимчасом дякон кадить, а свіченці йдуть — робить обхід довкола церкви і то тільки один раз. Як є більше священиків, то ці йдуть за плащаницею зі свічками. — Принятий також звичай, що

чотири священники (одіті у всі ризи багряні або чорні) несуть плащаницю з свічками в руках, а начальствующий єрей несе на голові св. Євагеліє за плащаницею. На обході читають Євангелії усіх чотирох Євангелистів, а саме: 1. Євангеліє від Матея зач. 113 („Позді бившу... прямо гроба“), 2. Євангеліє від Марка зач. 69 („Прийде Іосиф... гді его полагаху“), 3. від Луки зач. 111 („Се муж... умолчаха по заповіді“), 4. від Йоана зач. 62 („Во время оно... положиша Ісуса“). По повороті до церкви начальствующий кладе плащаницю на приготованім „гробі“ і кадить її. Лик співає на Слава і нині „Мироносицам женам“. По тім слідує проповідь, по проповіді молитва „с колінопреклоненієм“, приписана в Требнику, по молитві Отпуст великий і цілювання з поклонами. — У нас приняте було з плащаницею обносити і Дароуказальницю з Найсв. Тайнами, але звичай сей, як зовсім невідповідаючий обрядови погребання Ісуса, кардинал Сильвестер Сембратович наказав. Однак — як пише о. Дольницький — „у нас биваєт гроб Господень і с виставленієм Святих Тайн по обичаю Латинов держави Австрійскія і различных епархій німеческих (Nilles Kalend 2 ст. 312)“, однак: „Римляне в Триндєві Смерти Христової не токмо не виставляють Святих Тайн, но ніже сокровенния в храмі хранят. Гроби же Христові у них без Святих Тайн употребляются“ (Типик 4й3—444).

В сей спосіб виноситься плащаниця з читанням чотирьох Євангелій (після „Руководства в церк. Типикон о. др. Микити, Унгвар“) в храмі св. Спаса у Львові.

Для повноти обрядів з плащаницею подається, що плащаницю з „Гробу Господнього“ знімається в суботу вечором або в неділю рано перед Утренню Неділі Пасхи по Полунощниці — Надгробнім, при гробі Господнім. По тропарі: „Єгда снишел еси... Благообразний Іосиф... і Мироносици“ священослужителі з свічками і діякони з кадилом в чорних або багряних ризах ідуть від царських врат до „Господнього Гробу“. Начальствующий кадить плащаницю, всі сослужачі єреї цілують її, переносять плащаницю і св. Євангеліє в олтар і розпростирають її на престолі, кадять і закінчують Полунощницю ектенією: „Помилуй нас Боже“ і отпустом з Утренні Великої Суботи. Плащаниця лежить на престолі до Томиної Неділі, подекуди аж до Віддання Празника, або завішується її в олтарі (над горним сидженням) після Томиної Неділі.

Потім ідуть всі священослужителі „ізвлекшєся от одеж віолетних (чорних або багряних)“ одягаються во вся священнїя свого Чина одєжди світлія і в то время вжигают вся свіщи, яже в Церкві“.

Коли всі священослужителі і діякони, переодіті, стануть в олтарі, начальствующий роздає всім свічки, по чину

дає ікону Воскресення, Матери Божої і хрест (діякони з кадилом), сам бере в ліву руку хрест і трійцю, а в праву кадило від діякона і зачинає: „Воскресеніє Твоє Христе Спасе...“ Тоді отвирають Царські врата і всі священники виходять через них, а лик продовжує співати: „і нас на землі сподоби чистим серцем“ — і так виходять (нарід з свічками) з храму та ідуть в округ церкви від заходу на полудне, схід і північ (отже проти сонця — зустрічати Сонце — воскресшого Ісуса). Прийшовши до входу церкви, застають церковні двері зачинені. Священослужителі з Євангелієм й іконами стають при дверех, звернені лицем до начальствующого і до народу ставши півкругом. Начальствующий бере від діякона кадило, кадить Євангеліє, ікони, єреїв і нарід, діякон бере кадило, кадить начальствующого і віддає йому кадило. Тоді начальствующий кадить церк. двері, робить кадилом хрест і зачинає: „Слава Святій..“ Слідують відтак стихи з „Христос Воскресе“. При останнім „і сущим во гробіх“ начальствующий отвирає хрестом двері і всі священослужителі та нарід входять у освічений храм, наповнений благовонним кадилом. Діякон співає „Мирну ектенію“, а по ній слідує Пасхальний Канон з малими ектеніями. — Підчас малих ектеній священослужитель кадить св. Трапезу, ікони, єреїв і робить: „обхожденіє з кадилицею между народом, кадит і народ привітствуя каждого человека „Христос воскрес“.

Таким способом приписує устав грецької і нашої Церкви відбувати обходи і Воскресну Утренню.

Якщо служить тільки один священник (нпр. на селі), то Євангеліє, ікону Богородиці і хрест (і світо і хоругви), беруть „благочестиві міряни“, — тільки св. Євангеліє й ікону беруть на полотенце (ручники), а священник з хрестом і трійцею в лівій та з кадилом в правій руці роблять обхід довкола церкви проти сонця, йдучи Сонцю — воскресшому Христови на зустріч. Вхід у церкву і Воскресна Утрення, як вище.

Увага: По чисто галицьким звичаю перед Воскресною Утринною відбувався обхід з плащаницею і дароуказатильницею, однак, по повелінню бл. п. кардинала Сембратовича „плащаниця не мають нестися, ібо не согласует веселіє Воскресенія, паче же подобає нести образ Воскресенія, якоже мають Тріодь в началі Утрени Пасхальной“. Тому тепер начальствующий іде тільки з монстранцією при обході, хоч сього не приписує навіть Львівський Синод виразно, а пок. о. Дольницький про се пише: „Поход сей со Святими Тайнами прежде Утрени Пасхи єсть позднійшою принадою наших Церквей заіміствованою ні от Греков, ні от Римлян, но от Церквей Латинских сих Стран і ізлишною великоліпію Утрени нашея Пасхальной, ніжє в Уставах наших полагається“.

Що найважливіше: обхід з Найсвятішими Тайнами і по „посолонь“ т. є за сонцем, затирає зовсім чудове символічне значіння цього пасхального обходу, а через вношування монстранції без вірних до олтаря і поворот священослужителів знов до входових церковних дверей і щойно тоді початок Пасхальної Утренні ломить немилосерно структуру цієї найгарнішої обрядової відправи нашої Церкви.

Домет.



П. Харкевич і його „obłądny szowinizm“

„Źle się dzieje w państwie duńskim“, коли публіцисти тієї міри і того талану, що п. Харкевич, докочуються в своїх писаннях аж до „obłądu“ і загалом до лексіки, запозиченої від вулиці (відомо, що під сучасну пору „вулиця“ стає популярною навіть на форум парламентарів...).

Розуміємо, що людина, яка знаходиться в стані навіть легкого нервового подразнення, звичайно позбавлена можливості об'єктивної самообсервації та самокритики, — і тому не може також спостерегти, коли вона робить крок від великого до смішного і... ще далі. Такі вже невблагані закони психології.

Розуміємо також і це, що на розлогих просторах Річипосполитої є аж надто багато причин, які в силі впровадити у стан нервового подразнення навіть найспокійнішу людину, а що вже говорити про людину з темпераментом та сангвінічною вдачею. Ми те все розуміємо.

Не розуміємо натомість того, що одного з головніших причин неспокою і бентеження п. Харкевича є якраз ми — „Rusin -Ukraińcy“, а з окрема наше існування на теренах сучасної Польщі і наше змагання до тих самих висот національної, духової і матеріальної досконалости, до якої змагають усі народи світа. Того справді не розуміємо.

Бо філософія життя така, що замало є задовольтися лише самою екзистенцією, але належить цю екзистенцію постійно удосконалювати. Такі є природні вимоги життєвої еволюції. Такі самі вимоги поставлено до життя, між іншим, також і в Христовій притчі про таланти. Розуміли сю правду усі польські покоління — від Костюшка до Пілсудського включно. Не розуміли її лише Паскевичі і Муравйови, для котрих змагання „гордых палякоф“ були нічим іншим, як „obłądnym szowinizmem“. А нині не розуміє тієї правди також п. Харкевич.

Ось, боить його факт, що наші священники, як слуги Католицької Церкви, не відсепаровуються від свого народу та приймають участь також у його культурному і суспільному усвідомлюванню, хоч така сама участь і роля римо-

католицького клиру в лоні польської суспільності гідна лише урочистих ювілеїв. Наказується пальцем на наших єпископів — і робиться при тому міну, що ніколи нічого не чулося про єпископа Бандурського...

Болих п. Харкевича також і те, що ми східного, а не латинського обряду — і тому залюбки коле нас єнунціяціями, що „rok 1915 pokazał aż nadto jaskrawo, że katolicyzm ukraiński bynajmniej nie jest spiżowy“. А при тому вдає, що нічого ніколи не чув про „Polski Kościół Narodowy“, або, що маріявітський „biskup“ Ковальський не є їх братом „z krwi i kości“. Зрештою вистарчить пригадати собі, як то ще зовсім недавно було з польськими ксьондзами Гушною і Петрашкою у Варшаві, коли то їх урочисто приймовано на лono православної Церкви — і те все ясно покаже нам, наскільки є „spiżowym“ польський католицизм.

Зате український католицизм дав незрівняний доказ своєї релігійної непохитності якраз особою свого найвищого Архипастиря — Митрополита Андрея Шептицького, що нужно й переможно витримав усі закуси свого вязнення в р. 1914—1917.

А вже за „псевдо-науку“ нашого народа, зглядно його інтелектуальної еліти, то вже вибачайте! Прикро нам дуже, що п. Харкевич дозволив собі так сильно скомпромітуватися. Якщо п. Харкевич має таке недокладне поняття про сю науку, то ми радили би йому з нею ближче познайомитися. То нічого, що його наука „промінює“ на всі боки, а передусім на „креси“ — вона від того нічого не стратить, лише навпаки. Бо в противному випадку ми були б схильні признати слушність „Ниви“ й узнати також його за псевдо-науковця. Наколиж українська наука прогрішується проти наукової правдивості лише тим, що занадто, на думку п. Харкевича, підкреслює свій „ukrainizm“, то поминаючи вже на боці те, що не може українська наука підкреслювати „свого“ арабізму, індіанізму чи японізму — відсилаємо шановного критика і публіциста до „Kuryera Literacko Naukowego“, що виходить яко тижневий допateк краківського „I. K. S.“, нехай завдасть собі труда поперечитувати бодай самі наголовки усіх його — наукових — статей, котрих єдиною „науковою“ ціллю і тенденцією є гльорифікація — польскізму! Тільки, на жаль, панове публіцисти і критики з табору п. Харкевича люблять послуговуватися в таких випадках знаною максимою: „To co innego“.

А на закінчення ще кілька конкретних інформацій. В 1928 році видала у Варшаві ближче незнана пані Анна Zahorska книжку під наголовком: „Trucizny“. І ось, у тих-то „Truciznach“ знаходимо що слідує:

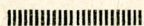
„...Na wschodzie każda głębia — to dno upadku, a to co latać próbuje — to tylko błony nietoperza. Trzeba złożyć lu-

dom ruskim na ofiarę część ludzi najlepszych, by tą masą cieleną wstrząsnąć, pchnąć w ruch po naszej orbicie, orbicie zakreślonej dokoła słońca..." І ще: „Nabożeństwo... obojętne twarzy ludzi, pochylających się w pas przy kładzeniu trójpalcem znaku Krzyża. Jakaż to obca obrzędowość!... O, Boże, Boże, we wspólnocie duchowej z nimi!... Na tę modłę wielbić Boga, ukrytego za carskimi wrotami". Нічого дивного після того, що й сам літургичний спів східного богослуження видається письменниці, що обсервує світ з „orbity“, недоступної „ludom ruskim“, лиш „spadnięciem bata, głosem więzienia... głosem wyjącej tęsknoty w duszy niewyzwolonej i skąpo mającej słów...“ Очевидно, важко робити відповідальною усю польську суспільність за перші-ліпші „Trucizny“ тієї чи іншої істерички; але та обставина, що сей „twір“ попередила передмова „ks. arcybiskupa Teodorowicza“ має свою вимову. Се було в 1928 році.

А друга ілюстрація з 1938 року. В селі Летня дрогобицького повіту померла римо-католичка, яка ще перед війною — не маючи своїх дітей — взяла собі за вихованка селянського хлопця греко-католика, записуючи йому весь свій маєток. Коли та жінка померла, прибраний син забавжав поховати небіжку по її обрядови. Для того згодив польського латинського священника в Мединічах, щоб наступного дня її похоронив. І ось, у день похорону, польський священник довідавшись, що римо-католичка записала свій маєток Українцеві, накинувся на вихованця небіжки, коли той прийшов з похороном до косцюлка в Летні, в приязности усіх людей, дослівно: „Ty swinio ruska, ty bydle ruskie, taka durna baba z pisała ruskiej świni swój grunt“. Обурений до краю Українець лише завдяки притомности ума, що знаходиться в домі Божім, не zareagував на те, щоб оборонити свою національну гідність („Наш Прапор“ з дня 11. лютого 1938).

І так, чи не хорують на „obłąd szowinizmu“ саме ті, що пробують ставити діагноз?

о. Н. Павлосюк.



Роман Коцик

Ще в справі садів по парохіях

Відвідуючи свого батька, стрінувся я з усе симпатичним мені часописом „Нива“. В числі за падолист 1937 р. поміщена стаття п. Миколи Данилевича під заг. „Кооперативні сади на ерекціональних полях“. Стаття ця тим звернула мою увагу, що подає у становім органі нашого духовенства думку, в який спосіб піднести матеріальний

стан наших священників, закладаючи в тій цілі прибуткові сади на ерекціональних полях. Ця тема примушує мене, садовода, попросити голосу в цій справі.

П. Данилевич слушно підкреслює, що задля многих причин, ерекціональні поля не дають того доходу, який дати би повинні. Як вихід з цього вважає прибуткові сади на 1600 м. ерекціональної землі. Помисл п. М. Данилевича в цій справі заслуговує на повне признання. Дійсно такий 40 морговий сад, може добре просперувати і давати куди більші прибутки, чим орна земля. Правда, потребує він до свого першого овочування 7 літ і фахівця, який вложив би у нього свій труд, але без праці нема нічого.

Колись приходські сади мали в нас свою заслужену славу, згадаю хоч би Урмань пов. Бережани, чи Крегулець, де священниками були Лепкі і багато інших. З деяких не стало вже й сліду, як н. пр. зі славної у 1860 р. винниці в Устечку над Дністром пов. Заліщики, або в Пилипчу пов. Борщів, де $\frac{1}{2}$ м. винниці, у тих часах, коли в нас було повно угорського винограду, приносило більше доходу, чим усе парохіяльне поле. По більшості приходств, замість саду, тепер є ще по кілька нужденних овочевих дерев, а священник, хочаби їсти овочі, мусить купувати собі в місті.

Овоч не є вже тепер предметом люксусу, але щоденною поживою і тому тепер у цілому світі, головно в Німеччині, йде пропаганда, щоби кождий власник землі мав свій власний садок на власну потребу. Що за приємність мати цілий рік овочі зі свого садку, це дуже добре знає той, що мав їх колись, а тепер мусить купувати. Навколо великих міст, повстають „*ogrody działkowe*“ („*Einsiedlergarten*“), де такий власник малого кусника землі має овочів і городовини для себе на цілий рік.

Так само треба би, щоби кожде приходство, крім прибуткового саду на 40 моргах, де такий буде, мало свій власний садок для ужитку священника. На тему садків, для власного ужитку селян, говорив я на зїзді укр. садоводів минулого року у Львові, тут виказую його конечність на кождім приходстві.

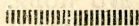
Овоч є поживою, але лиш тоді, коли він є дозрілий, чистий і свіжий. Такий овоч дає власний, хоч би й маленький садок. Не займає він багато поля, $\frac{1}{2}$ морга, рахуючи в тім не лише овочеві дерева, під якими можна управляти довгі роки городовину, але також овочеві кущі. П. М. Данилевич підкреслює, що в тих прибуткових садах треба дати відповідне місце ягідним кущам. Ще більше значіння мають ягідні кущі в садку для власної потреби священника, бо кущі вчасно і рікрічно родять і дають при відповіднім доборі відмін овоч через ціле літо до пізньої осені. Їх овоч добрий до їди сирим, надається на виріб вина, мармеляди, конфітур,

соків, джемів, словом на всяку перерібку. Садженці їх дешеві і без великого заходу приймаються, а одинока їх управа, це сапання і гноєння. Щодо овочевих дерев яблук і груш, то конечним є мати для свого дому овочі через цілий рік, себто мати з такого садку найвчасніші, літні, осінні, вчасно і пізно зимові. Окрім цього троха орхів волоських чи ліскових, залежно, де котрі будуть вдаватися, черешень, вишень та сливок. Про відміни годі писати, бо це переходилоб межі цієї статі. Зрештою кождий фаховий садовод по одержанню вичерпуючих інформацій щодо ґрунту, положення та підсоння, легко подасть відповідний добір відмін для кожної околиці.

Видаток на закупно садженців для такого садку на власний ужиток є доволі малий, в кождім разі менший, чим набуття конечної кількості овочів для стола пересічної священичої сім'ї в однім році. Починає він вертатися вже по 3 чи 4 роках. Не без того, що такий садок дає священикові по трудах — милу розривку і насолоду.

В однім не можу згодитися з поглядом п. М. Данилевича а саме щодо придбання садженців-щип для промислових садів на парохіяльних ґрунтах. На думку Автора щепи для тих садів мала би дати *ad hoc* заложена шкілка, яка продукувала би щепи на 75% дешевше від цін, по яких продають приватні чи державні шкілкарські заведення. Як сам працюючий в цій ділянці, можу сміливо сказати, що Автор в цім випадку дещо помиляється. Коли тепер 100 шт. щеп І. класу коштує 150 зол., то ніколи у власній шкілці, хоч би вона, не знати як добре проспирувала, ціна їх не буде нижча. Дичка нині коштує 5 сот. штука, то трілітна, добра щепка мусить коштувати багато більше, як 37-5 сот. П. М. Данилевич зовсім не числить праці фізичного робітника, податків, навозів і маточного матеріалу, а в 30 морговій шкілці винесе вона дуже поважну суму.

Стаття п. М. Данилевича, окрім уступу про шкілки, є дуже цінним вкладом у пропаганду садівництва на ширшу скалю. А в тім заслуга, що бере під увагу ерекціональні поля, які повинні дійсно сповнити свою задачу: дати священикам відповідне їх станом удержання.



о. Д-р Г. Костельник

Проблема чуда

(Продовження).

IV

Надприродні чуда

Перше питання тут насувається: Чи взагалі є якісь надприродні чуда?

На це питання ми властиво вже дали відповідь у кінцевій частині попереднього розділу, коли говорили про початок життя на землі. Перше життя на землі не може мати природної причини, але мусить мати надприродну причину — отже воно є надприродним чудом. Та поставлене питання має ще й спеціальну свою фазу, на яку тут маємо дати відповідь.

Атеїсти заперечують усяке справжнє чудо, чи воно природне чи надприродне. Хоч вони бачуть чудесні явища в природі і не можуть їх заперечити, то інтерпретують їх так, що позбавляють їх усякої чудесности.

Дивами-чудами в природі об'являється Бог перед нами, а що атеїсти не хочуть Бога признати, то мусять природним явищам відбирати всяку чудесність.

Нпр. коли мова про початок життя на землі, то атеїсти аргументують, як Е. Häckel: Хоч нинішній наш досвід у природі на всіх лініях заперечує самородство (*generatio aequivoca*), всежтаки воно в первовіку землі мусіло десь-якось здійснитися, бо інакше треба би приймати чудо, сотворення, Бога, а чудо зовсім не наукове поняття (тому, що атеїстична ментальність згори виключає його).

Раціоналісти, оскільки признають Бога (деїсти „*religio naturalis*“), признають також природні дива-чуда; а що вони відкидають надприродне об'явлення, то по-слідовно заперечують надприродні чуда.

Зразок надприродних чудес маємо в євангельських чудах (Христове Воскресення, воскресення Лазаря, uzдоровлення прокажених, утихомиріння бурі на Христове слово...)

Отже стоїть питання: чи такі чуда діялися в людській історії?

Природні дива-чуда входять як звена до ланцюга природи, вони щораз правильно повторюються; а євангельські чуда творять виїмок у ланцюзі природи, як щось додане до того ланцюга, бо ці чуда не повторюються правильно в ході природи, але виступають на її тлі наче „*deus ex machina*“.

Покищо, щоб не утруднювати собі проблеми, абстрагуймо від квестії, чи це дійсно надприродні чуда, чи природні,

що діються якимись укритими, для нас зовсім несподіваними силами природи. Але для ясности в говоренню, зважаючи на прийнятий звичай, всетаки будемо ці чуда називати „надприродними“.

Суперечку тут вестимемо з раціоналістами, бо з атеїстами ми вже розправилися в попередньому розділі.

*

Давніші раціоналісти (Spinoza, Toland, Collins, Wolston Tindal, Hume і плеяда інших англійських, французьких і німецьких) принципіально заперечували історичну дійсність переказаних нам надприродних чудес.

Для прикладу наведемо чотири інстанції Давида Hume проти правдивости чудес. Він пише:

1) В цілій історії не находимо ні одного чуда, яке було би засвідчене достаточним числом осіб, що були би вповні віродостойні.

2) Дуже сильно промовляє проти чудес той факт, що вони головню в непросвічених і варварських народів находитися в надмірі.

3) Нема нідного свідка якогось чуда, проти якого не виступало би велике множество протисвідків.

4) „Правило, якого ми звичайно придержуємося в наших думках, каже, що предмети, щодо яких ми не маємо ніякого досвіду, подібні до тих, з якими ми стрічалися в нашому досвіді; що це найбільше правдоподібне, з чим ми дотепер найчастіше стрічалися, та що при суперечности доказів ми повинні тим признати першенство, котрі основуються на найбільшому числі наших попередних спостережень“¹⁾.

Це нещире й лукаве говорення в сензуалістичному дусі. На основі тих критеріїв мій брат, що не вірить у мезозойські потвори-чудовища, має повну рацію — а ціла людська історія виходить вилами на воді писана, бо майже проти кожного її факту є ціле множество протисвідків.

Ще аргументували давніші раціоналісти проти чудес навіть з покликом на Бога: що ніби чудами Бог „латав би“ природний лад у світі, а це суперечне з божою премудрістю й всевідучістю.

З поступом наук атеїзм у метафізичній боротьбі щораз мусів подаватися взад і залишатися в дефензиви (а в соціальній боротьбі він щораз більше ставав агресивний).

Згідно з тим атеїсти та раціоналісти також у своїй боротьбі проти чудес у найновіших часах мусіли податися взад і вже не оспорюють правдивости чудесних фактів вза-

¹⁾ David Hume: Eine Untersuchung über den menschlichen Verstand, переклад з англійського. Leipzig 1911. Стр. 137.

галі, але або ігнорують їх, не цікавляться ними, або твердять, що це зовсім природні явища, тільки, що ми ще не знаємо тих сил природи, завдяки яким такі дивні явища можливі.

Професор Сорбони, Гавриїл Séailles каже про чуда: „Якщо ми перестали признавати чуда, то не тільки тому, що вони діються тільки тоді, коли в них віриться, але тому, що відкинула їх радше совість, ніж заперечила їх існування наука“²⁾. Яке це нещире, лукаве та хитре слово вченого атеїста про чуда! Він виразно признає, що наука не може заперечити чудес, виразно висказує своє ігнорування чудес, але говорить самими півтонами, і ще прикрашує їх „совістю“, замість, щоб отверто сказати, що чуда заперечує тільки своєрідна ментальність атеїстів (забсолютизоване „чуття нічогости“), а наука не може їх заперечити. Та колиб цей професор грав такими отвертими картами, то мусів би заквестіонувати свій атеїзм!

Хоч нинішні атеїсти вже не можуть заперечувати чудес взагалі, всетаки вони є і мусять бути принципіальними ворогами чудес, бо чуда свідчать про зовсім інакший устрій буття-життя, ніж атеїсти собі уявляють. Тому атеїсти, де тільки можуть і як можуть, коли іде мова про якісь конкретні випадки чудес, поперше заперечують їх; якщо вже не можуть заперечити, видвигають усякі сумніви; Колиж і це їм не помагає, то в останній інстанції покинуються на те, що ще не знаємо всіх сил природи.

Колиб якийсь нинішній учений атеїст чи раціоналіст написав такі чотири інстанції проти правдивості чудес взагалі, як Нуме у XVIII в., то грубо осмішив би себе, бо ввесь поступ наук і культури у світі від XVIII в. начеб запрягся повалити марні й плиткі критерії давніших атеїстів та раціоналістів щодо чудес.

Дивні явища сугесії, гіпнотизму, медіюїзму, спіритизму (т. зв. парапсихологічні явища), які спершу так гордо заперечувала офіційльна наука, вирости їй понад голову і здобули собі право горожанства в тих людей науки, що дійсно йдуть з духом часу. Але нинішній світ має все потрібне, чого ще не було у світі за часів Давида Нуме, щоб перевірити правдивість незвичайних дивних явищ. Телеграми, телефони, часописи повідомляють нас про все, що діється на світі; новітні середники руху дають легку змогу інтересованим особам приїхати чи поїхати хочби в які далекі закутини світа, щоб перевірити якесь дивне явище; є спеціальні часописи, що займаються даним типом

²⁾ Gabriel Séailles: Dlaczego dogmaty nie odradzają się. В книжці Nauka a wolność. (перекл. з франц.) Warszawa 1907. Стр. 40.

дивних явищ; займаються ними й люди з великими іменами в офіційній науці; є повно книжок, що з повним критичним апаратом обговорюють дивні явища.

І виявилось, що дивні явища, які так легкодушно заперечували давніші раціоналісти, не діялися й не діються тільки між варварськими народами, але всюди на світі і не так то дуже рідко.

Щоб бодай щось піднести, згадаємо на весь світ славні чудесні уздоровлення в Люрді у Франції від 1854 р.; в Німеччині є стигматичка Тереса Neumann, що від 1927 р. зовсім нічого не їсть і не п'є, крім щоденного св. Причастя, а живе; а в нас є три стигматички (одна з них 12-літна дівчина) з різними чудесними явищами.

Якжеж при таких умовинах раціоналістам твердити, що не було й нема ніяких чудесних явищ?

Чудесні явища мають свою логіку, як усе, що на світі діється. Одні такі явища посвідчують, що й інші, подібні до них, можливі.

Чудесні явища наших трьох стигматичок переконують мене на цілих 100%, що всі чуда св. Письма можливі.

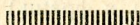
А з другого боку вся раціоналістично-атеїстична критика, хоч її книжок є цілі стирти, не змогла підважити історичної дійсності ні одного євангельського чуда. І нпр. такий учений професор жидівського єрусалимського університету, Йосиф Klausner, раціоналіст і до того жид, у своїй книжці „Ісус з Назарету“ (з 1930 р.), по перетравленню всіх раціоналістичних спроб пояснення Христового воскресення, остаточно хоче пояснити його так, що ніби Йосиф з Ариматеї похоронив Ісуса у своєму родинному гробі, але зараз „по скінченню суботи потайки забрав тіло й похоронив його на невідомому місці — бо вважав це за негідне, щоб якийсь розпятий спочивав саме в гробі його батьків“.

Цю надмірно безглузду концепцію я подрібно скритикував у „Ниви“ з 1933 р. (чч. 6—7 і 12), але кожний, коли тільки трохи призадумається над нею, і сам легко викрие її безглуздя.

Маючи на увазі все досі сказане, ми в повному праві поставити ось таке твердження: Надприродні чуда дійсно діються і діялися в світі. Хто в нинішніх часах заперечує євангельські чуда, в того розум спутаний і засліплений або чуттям якоїсь віри, що ворожа християнству, або „чуттям нічогости“, що вороже всяким чудам, або не знає предмету й легкодушно видає осуд, або взагалі не має критичного змислу.

Отже лишається тільки та квесія: Чи надприродні чуда дійсно надприродні, або може природні?

(Продовження буде)



Реальні користи винограду.

Виноград — це солодкий продукт природи, що дає вино. Є щасливі краї — як Франція й Італія — де вино належить до щоденного „напитку“. А тільки є родів вина, що кожний може знайти вино відповідне для свого смаку й кишені. Культурні полудневі народи знають вартість вина — томують його звичаєм старинних Греків і Римлян. Вино є найбільше шляхотним алкоголевим напоєм. А в нас вино являється люксом, — бо наше населення ще не спромоглося пізнати ближче тайни солодкого винограду, — що має усякі умовини успішного розвитку на наших землях.

Звідки взявся виноград? Виноград походить з Азії, — звідти дістався до Греції, Італії, Франції, Німеччини та інших країв. В Галичині тепле Поділля, над берегами торговельного Дністра враз з чудовими наддністрянськими ярами — головноповіт Заліщики і Борщів — це країна, де росте гарно виноград, броскви, морелі, мельони й кавуни.

Найтепліший закуток нашого краю — це село Козачівка на бесарабській границі, — де чудово розвивається виноград. І протягом останніх 20 літ над Дністром повстав цілий ряд шкілок. Перша подільська винниця зродилась в господарстві Івана Бойчука в Сквятині, тому 50 літ, останніми часами в Хмелевій шкілці Романа Коцика, — винниця графа Чарковського в Висіччі, — шкілка повітового виділу в Горошевій. — Коли в році 1931 в борщівському повіті було всего після статистики 88.481 корчів винограду, — в році 1933 було вже 200.950 корчів, а в році 1934 306.995 корчів, — в р. 1935 311.200 корчів, а в р. 19363 — 18.900 корчів. Бачимо, що культура винограду зростає з кожним роком. А полудневі овочі, як мельони і кавуни, чи не мають у нас виглядів розвою? Рік 1937 показав, що сам Борщів продав кавунів кількадесять вагонів. На наших землях, головнопісчаних теренах Волині й Полісся кавуни і виноград найшли чудове місце до плекання тих ростин, навіть на більшу скалю.

Вже в третім році виноград видає гарні, солодкі овочі. Корч 3-літнього винограду видає пересічно 3—5 кіля ягід. Морґ поля поміщає до 1000 корчів винограду, себто на морґу можна мати приблизно около 4—5.000 кіля овочів. Кільо винограду в торгівлі найменше 1 зл. Управа винограду вимагає, щоправда, доволі праці, бо ґрунт треба належно обробити — дати перегнилого кінського гною, або компосту і вапна (порох), в літі корчі кропити бордоською рідиною, сапати і т. п. — всеж таки хосен з винограду більший, як із збіжевої господарки.

Культура винограду поширяється з кожним днем, Міста, як Глиняни, Перемишляни, Бережани і села — як Унів, Липівці, Станисмир, Словіта, Куровичі гейби сотворені до пле-

кання винограду, броскв, кавунів і мельонів. Останніми часами в романтичному положенні містечка Винники к. Львова засновано досвідну станицю для плекання спеціальних відмін винограду, що надаються до нашого зимного підсоння.

А користь з винограду дуже велика. Овочі з винограду свіжо зірвані, мають в собі лічнічі середники. З овочів винограду маємо солодке вино, алкоголь і винний одет. Вино маємо біле і червоне. Головно червоне вино є лікарством в часі тифу. З сушених ягід маємо т. зв. „розинки“. З шляхотних французьких вин маємо т. зв. „коняк“. — Сок винограду при температурі 95° надається на перфуми і до лікарських цілей.

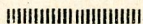
Як бачимо, виноград має неоцінене значіння в економічному житті народів.

Маємо в Європі й Америці около 1600 відмін винограду. На наших землях вдаються сорти торговельні як: Маляга, О. Порто, Мускателя Малінгер — бургундський чорний і Франкенталь синій. З Гібрид популярні Зайбель 5279 і гібриди т. зв. „франко-американські — білі, чорні, червоні, відпорні на морози й холоди. З французьких сорт найбільше пошукувані відміни Шасля доре і Шасля розе (білий і рожевий), великі грозна — дозріває з кінцем серпня — початок вересня.

Доносять нам, що недавно тому в околиці Шинаєр в Німеччині і коло Донауверту — найдено одну пляшку найстаршого вина з часів римського царства I. століття по Христі. Виходить з того, що культура винограду все буде актуальною, — а взірцеві плянтації виноградової рослини можуть бути реальним предметом експорту полудневих овочів для нашого малоземельного хлібороба.

Юліян Соневицький

власник шкілки винограду.



Катихитична сторінка

Нова організація народного шкільництва.

Нова організація народних шкіл ухвалена законом з дня 11. березня 1932. Отже не є так дуже нова, коли вже шість літ минає від видання дотичного закона. Одначе вона ступнево вводилась в життя, так що нині всі роки навчання у все-народних школах є вже обняті новим законом. Новий шкільний устав зносить дотеперішній поділ народних шкіл на школи одно, дво, три чи більше класові. Нині є вже анахронізмом се, що читаємо в посліднім Шематизмі АЕпархії львівської з р. 1935/36., що в такій чи другій парохії є школа одно, дво, три, чотирьокласова.

Для орієнтації подаю важніші параграфи з організаційного статута всенародніх шкіл — після урядового тексту.

Загальні засади і ступні шкіл. § 5. Всенародні школи є з правила коедукаційні, а в виїмкових випадках можуть бути хлопчачі або дівочі.

§ 6. Під організаційним оглядом всенародні школи діляться на школи ступня I. II. III.

§ 7. В обемі кожної всенародньої школи творяться класи зложені з учнів, що вчаться в данім шкільнім році всіх предметів після одної спільної програми. При більшій кількості учнів класи діляться на відділи. Число відділів в школі не може переступити 14. Класи мають курс однорічний, дворічний або трилітний.

§ 8. Всенародна школа I. ступня має чотири класи, з котрих 1 і 2 класи мають курс однорічний; 3. класи має курс дворічний (річник третій і четвертий), а 4. класи має курс трилітний (річник 5, 6 і 7-ий). Дальше: реалізує вповні перший щабель програмовий. По третє: повинна мати: а) при числі учнів до 60 — одного учителя; б) при числі учнів 61 до 120 — двох учителів.

§ 9. Всенародна школа II. ступня: 1) має шість клас, в тім п'ять клас (від 1—5) о курсі однорічнім і одну класу VI о курсі дворічнім (річник 6 і 7). 2) реалізує вповні перший і другий програмовий щабель, а з третього найважніші части. 3) повинна мати: а) при числі учнів від 121 до 160 — трьох учителів; б) при числі учнів від 161 до 210 — чотирох учителів.

§ 10. Всенародна школа III. ступня має сім клас о курсі однорічнім, реалізує всі три щаблі програмові в повнім обемі і має мати: а) при числі учнів від 211 до 260 — п'ять учителів. Колиб одначе получення класи 6 і 7 мало спричинити переступлення норм, передбачених в § 48 згідно § 93, школа одержує шестого учителя і відповідне число годин надчислових на науку релігії; б) При числі учнів від 261 до 310 — шість учителів; в) при числі повище 310 учнів — сім або й більше учителів.

Тепер наведу щойно згадані §§ 48, 93. Отже § 48 звучить: Наука у всенародніх школах може відбуватися: а) в одинакових класах в окремих комнатах під проводом різних учителів б) в комплетах зложенних з клас одночасно в тій самій комнаті під проводом одного учителя. в) В гуртках зложенних з учнів тої самої класи. Класа, (відділ) комплет, гурток не може числити більше, чим 50 учнів. Виїмок може бути при навчанню співу або руханки. Науку релігії управильняють окремі приписи.

Одначе в § 93. сказано так: В часі виїмково тяжких умовин фінансових загальне число учнів в класі (гуртку, комплеті) може бути о 10 більше від числа вказаного в § 48. т. є — може вносити 60 (!).

§ 49. В клясах о курсі річнім програма науки вичерпується впродовж одного шкільного року.

§ 50. При навчанню кляси о курсі більше чим одnorічнім примінюється залежно від предмету:

а) або повну *циклічність*, яка полягає на тому, що програма даного предмету складається в клясі о дворічнім курсі — з двох, а в клясі о трирічнім курсі — з трох окремих частей, призначених на чергові роки, що повторяються в тім самім порядку, а при тім таких, що можна розпочинати науку від якоїнебудь з них;

б) або *циклічність* частинну, яка полягає на тому, що значну часть програми, котра становить головну вісь — повторюється що року, а решту програми становлять теми ріжні з року на рік, а повторюється в клясі о дворічнім курсі по двох — а в клясах о трирічнім курсі — по трьох літах. В головній части програми, що повторюється що року, стосується урізнороднення матеріялу, а полягає воно на зміні з року на рік прикладів і вправ, добираєних до перероблення основного змісту програми.

§ 51. Комплет складається з двох чергових кляс, лучених в спосіб вказаний в приписаній програмі науки.

§ 53. При навчанню в комплетах після двох ріжних програм, засадничо одна кляса має науку голосну, друга тиху...

§ 54. Наука тиха доповнює науку голосну і служить головно до утрєвалення і примінєння відомостей, набутих підчас голосної науки...

§ 55. Творєння комплетів передбачується при навчанню

а) науки релігії в випадках, означених окремими приписами;
б) руханкових вправ, в) практичних занять...

А тепер коротко про згадані програмові „*щаблі*“. В шкільному законі з дня 11. березня 1932 р. в § 11 читаємо: Всенародна школа має за завдання дати на поземі, відповідному вікові і розвоєві дитини — потрібні загалови горожан одноцільні підстави загального виховання і образовання як також суспільно-горожанське приготовання з узглядєнням вимог господарського життя.

2. В програмі всенародної школи розріжнюється три *щаблі*: перший *щабель* обіймає елементарний круг загального образовання; другий *щабель* є поширенням і поглибленням першого *щабля*; третій *щабель* має ще й приспособити молодь під оглядом суспільно-горожанським та господарським. Питання культурно-господарчого середовища, в якім школа находиться, мають бути узглядєнені в научнім матеріялі всіх трьох *щаблів* (Vide: Dziennik U. Rp. P. Nr 38 1932 p.; D. U. M. W. R. i O. P. Nr. 4, 1932. i Nr. 14, 1933 p.).

Як виходить — нема вже школи одно чи дво чи більше клясової. Якщо таки після кляс означувалось би школи, то

хба можна би говорити про школи чотирокласові, шести класові і семикласові. В кожній одначе народній школі наука триває сім літ.

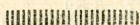
Треба надіятися, що до нового Шематизму Всеч. Отці подадуть уже правильно організаційний ступінь шкіл у своїх парохіях, подаючи zarazом й число учительських сил.

о. І. Н.

Важне для всіх отців-душпастирів.

Урядовий Денник кураторії львівського шкільного округу в числі №. 1 за січень 1938. р. подає обіжник в справі винагороди душпастирів за шкільні богослуження. А саме: Міністерство віроісповідань письмом з дня 20. падолиста 1937 № 24456/37 вияснило, що душпастирям-учителям релігії, які участь релігії в неповнім вимірі годин, а побирають винагороду за дійсно відбуте число годин, належить винагорода а шкільне богослуження, якщо воно відправляється в днях, в яких мала відбутися наука релігії. За тим промовляє постанов § 7. розпорядку Міністра віроісповідань з дня 9. XII. 1926 про шкільну науку католицької релігії (Вістник Д. З. з р. 1927).

Отсе вияснення подається до відома і примінення з завагою, що воно відноситься до учителів релігії католицьких обрядів. (Підпис куратора).



Нові книжки.

о. Теодозій Лежогубський: **Проповіди та промови.** Посмертне видання. Том І. — Випуск І. Видавництво Чина св. Василя В. в Жовкві. Жовква 1938, ст. 151, 8°.

Це перший випуск проповідей, експорт і промов пок. о. Теодозія Лежогубського із задуманих видавництвом чотирьох випусків. Цілість обниматиме ок. 46 аркушів друку, себто ок. 740 сторін і буде коштувати 12 зол., платних у 4 ратах (5 зол. + 2.50 зол. + 2.50 зол. + 2 зол.).

Оцінку цих проповідей подамо в найближчих числах, а тут тільки зазначимо, що так родина пок. о. Лежогубського, як теж і Видавництво Чина ОО. Василян зробили велику прислугу українському духовенству, даючи йому до рук добрі, обильні змістом і гарні мовою та формою проповіді й експорти.

X. Nikodem Ludomir Cieszyński: **Roczniki Katolickie na Rok Pański 1938.** Tom XV. Nakładem Autora — Poznań 1938. Skład główny u Autora w Poznaniu przy kościółku P. Jezusa. Ст. 376, мала 8°.

Зміст:

Америка Лати́нска. (I. W znaku odrodzenia, II. Duch katolicki rośnie, III. Przewlekłość prześladowań w Meksyku). **Anglia** (IV. Duch katolicki u anglikanów, V. „Gens lucifuga“ w czasach obecnych). — **Czechosłowacja** (VI. Czyżby poprawa? VII. Prez. Masaryk, pozytywistyczny teista i historyk religii). — **Francja** (VIII. Czy w przededniu rewolucji? IX. „L'autre France“). — **Hiszpania X.** (Jeszcze o przyczynach katastrofy, XI. W łunie pożarów i krwi oparach, XII. W narodowo-katolickiej Hiszpanii). — **Holandia** (XIII. Niezmożona potęga). **Kongres Eucharystyczny** (XIV. Filipiny stare i nowe). — **Misje katolickie** (XV. Postęp w „republice środkowego kwiatu“, XVI. Niełatwe zadanie). — **Niemcy** (XVII. Antychrześcijański rasizm, XVIII. Zdemaskowanie wroga). — **Polska** (XIX. Czy ruch młodowiejski jest przeciwności-jańskim?, XX. Pokłosie ze zjazdów międzynarodowych, XXI. Podzwonne). — **Rosja** (XXII. Mrzonki i metody tyranów, XXIII. Czy zwiastuny wi sny?). — **Ze świata książek.**

Catalogus Ordinis Basiliani S-ti Iosaphat Provinciae SS. Salvatoris Ineunte Anno 1938. LV. Żowkwa. Typographia P.P. Basilianorum 1938. — st. 58. 8°.

o. **Роман Лукань ЧСВВ.:** Elenchus Catalogorum OSBM 1773/73 — 1937/38 Львів 1938. ст. 5. 8°.

o. **Ст Демко: Католицька Церква.** Бібліотека Релігійної Освіти ч. 16. Накладом і друком ОО. Василян у Жовкві — 1937. ст. 27, 16°.

„І буде одне стадо і один Пастир“ (друге видання). Католицькі Читання ч. 1. Видавництво і друкарня ОО. Василян у Жовкві 1937. ст. 16, 16°.

Стережіться облудних пророків (друге видання). Католицькі Читання ч. 3. Жовква 1938. Видавництво й друкарня ОО. Василян. ст. 16, 16°.

Омелян Квіт: Хлопчик із Назарету. Легенди. Львів 1938. Накладом Видавництва „Наш Приятель“ ст. 30, 16°.

o. **Микита Федорович ЧСВВ.:** **Безсмертна Династія Риму.** Перемишль 1938. Видавництво „Криниця“ при „Українським Бескиді“ в Перемишлі. ст. 64 16°.

o. **Мирослав Ріпецький: Святий Володимир Великий** Володар і Хреститель України. Бібліотека Релігійної Освіти ч. 19. Друкарня ОО. Василян у Жовкві — 1938. ст. 37, 16°.

Антін Лотоцький: Св. Володимир Великий. Життєписне оповідання. З ілюстраціями Мирона Левицького. Перемишль 1938. Видавництво „Криниця“ в Перемишлі при „Українським Бескиді“. ст. 64, 16°.

Наталієль Хаврсон: Стародавні перекази. З англійської мови переклав М. Стаховський. Зредагував В. Королів-Старий. Обгортка й рисунки Якова Гніздовського.

Львів 1938. Накладом Видавництва „Наш Приятель“. ст. 62, мала 8°.

Дм. Донцов: Де шукати наших традицій? Львів 1938. Квартальник Вістника ч. 1 (17. ст. 87, 16°.

Василь Маковський: Суд над Іваном Гнатовим й інші оповідання. Видавництво „Українська Книжка“ ч. 3. 3 печатні ОО. Василян у Жовкві. ст. 114, 16°.

Марко Вовчок: Козацька дочка (Маруся). Десяте видання. Видавництво „Українська Книжка“ ч. 2. 3 печатні ОО. Василян у Жовкві 1938. ст. 164, 16°.

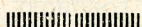
Літопис Національного Музею за 1937 р. Видання Союзу прихильників Національного Музею. Львів 1938. ст. 37, 8°.

Inż. arch. Z. S. Celarski: Zabudowa Osad na tle reformy rolnej w Polsce. Z 96 ilustracjami. Nakładem Towarzystwa oświaty rolniczej. Warszawa 1938, ст. 66, 4°.

Inż. J. Radwan: Zagadnienie scalenia gospodarstw wiejskich w Polsce. Nakładem Towarzystwa Oświaty Rolniczej. Warszawa 1938. ст. 32, мала 8°.

St. Orlikowski: Aktualne zagadnienia kredytu rolnego. Nakładem Towarzystwa Oświaty Rolniczej. Warszawa 1938, ст. 42, мала 8°.

Inż. F. Ostrowski: Inwestycje dla usprawnienia obrotu rolniczego. Nakładem Towarzystwa Oświaty Rolniczej, Warszawa 1938, ст. 57, мала 8°.



Посмертна згадка.

† О. ПРЕЛ. ДР. ВАСИЛЬ ГАДЖЕГА

Крилошанин Єписк. Консисторії в Ужгороді, професор богословії, вчений історик, дійсний член Богосл. Наук. Товариства і Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові, визначний церковний і громадський діяч
Закарпаття
(1863—1938).

Дня 15. березня ц. р. помер в Ужгороді один з найвизначніших священників Української гр.-кат. Церкви, о. прел. Др. Василь Гаджега. Ще так недавно згадували ми на сторінках „Ниви“ цього визначного Священника-Громадянина з нагоди ювілею 50 ліття Його священства, а нині приходиться нам з жалем і болем писати посмертну згадку про Нього.

Покійний вродився 1863 року в Руській Полянці (сьогодні Румунія), де його батько був священником. Середні

школи скінчив в Ужгороді, теологію в Ужгороді, Будапешті і Відні, де досягнув ступень доктора богословських наук. Повнив душпастирські обов'язки в різних місцевостях, а в 1897 р. став професом богословії і директором середнєшкільн. інтернату в Ужгороді. В 1907 став парохом ужгородської церкви (на Цегольні), а безпосередньо перед війною іменовано його крилошанином Мукачівської єпархії.

Покійний брав живу й визначну участь в культурнім, економічнім і політичнім життю українського народу на Закарпатті. Все сміливо признався до своєї національності і ніколи не поривав зв'язків з Галичиною. Був м. ін. і редактором недобре баченої в мадярських кругах „Науки“ (нині „Свобода“).

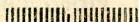
Та найбільша заслуга Покійника це його наукова праця, головнo в ділянці історії.

Як професор богословії написав три філософічні праці: Онтологію, Філософію природи й Логіку крім менших історично-догматичних трактатів.

Однак найбільше працював на полі історичних наук і під цим оглядом вніс до скарбниці української культури не одну цінність. Супроти мадярських істориків оборонив він тезу, що українське населення Закарпаття є автохтонним і було воно вже там перед великою українською імміграцією в XIV. ст. Велику наукову діяльність розгорнув Покійний по світовій війні, коли Закарпаття зачало жити вільнішим життям. Був головою наукової секції при Тов. „Просвіта“ і випускав майже щороку свіжі праці своїх наукових дослідів. Покійний став справді найвизначнішим істориком і науковим дослідником чудової частини Української Землі — Закарпаття. Не диво, що признаючи великі заслуги Покійника на полі української науки, наша найвища наукова установа світська (Наук. Тов. ім. Шевченка) і церковна (Богосл. Наук. Тов.) іменували Його своїм дійсним членом.

Щодо своїх національно-політичних переконань, то Він у своїй всесторонній праці, релігійно-церковній, культурній і політичній ішов усе, і за часів мадярського режиму і тепер, в часах московською наступу на Закарпаття, під жовтоблакитним прапором Українського Народу. Домігався навіть уживання терміну „український“ для точнішого й вірнішого означення характеру мови нашого народу на Закарпатті.

В. Й. П!



Всячина

Ювілей 950-ліття хрещення України. Як ми вже у січневім числі зазначили, цього року припадає славний ювілей 950-ліття хрещення Руси-України. Святочні ювілейні обходи зачнуться 14. серпня ц. р. і треватимуть через цілий рік. Ювілейний комітет розроблює подрібну програму ювілейних свят в цілому краю. З тієї нагоди Митрополичий Ординаріят видав до духовенства Гал. Церковної Провінції ось яке письмо:

Преосвящений Єпископат Галицької Церковної Провінції, зібраний на Конференції у Львові 23. грудня 1937. року, рішив торжественно святкувати 950-літній Ювілей Хрещення наших предків та видати з тієї нагоди спільне Пастирське Послання.

Заки послання буде написане й одобрене Єпископами, Митрополичий Ординаріят псдає до відома Всечесному Духовенству й Вірним те рішення Єпископів. У звязку з тим утворився у Львові Комітет під головством Президента Генерального Інституту Католицької Акції п. Дра Маркіяна Дзеровича. Комітет доложить усякого старання, щоби торжества такого світлого й рідкого Ювілею принесли народові якнайбільший хосен.

Поручаючи Духовенству й вірним праці Комітету, Митрополичий Ординаріят звиває так підготувати ювілейні торжества, щоб у них якнайглибше передати народові свідомість великої Божої благодати, якою є належати до Христової Католицької Церкви, в якій наші предки охрестилися, та свідомість усіх правд віри, що відносяться до тієї Церкви й до св. діла помирнення Церков, або, як кажуть, зєдинення — унії, завершеної на Фльорентійському Соборі й відновленої у нас Берестейським Собором.

Митрополичий Ординаріят дуже поручає Всечесному Духовенству в усіх Службах Божих випрошувати з неба потрібні для цілого народу ласки для утвердження його у св. вірі, збереження його у св. Божій благодаті й духовного поступу в християнському католицькому життю.

Від Митрополичого Ординаріату

Львів, дня 1. березня 1938.

† *АНДРЕЙ, Митрополит.*

Відкриття Українського Шпиталю у Львові. В неділю дня 10. квітня ц. р. посвячено й віддано на власність Народу вже цілком викінчений та в нутрі зразково й прецизійно уладжений Український Шпиталь ім. митр. А. Шептицького, фундований Високопреосв. митрополитом Шептицьким, що на нього складав датки весь нарід. Чину посвячення довершив Преосв. Іван в асисті духовенства, після чого виголосив

гарну промову, в якій в імені Високопреосв. Митрополита привитав Тов. „Народня Лічниця“, лікарів і весь Український Нарід з оцим великим осягом та поблагословив його, після чого вніс многоліття Св. Отцеві, Високопреосв. Митрополитови та Українському Народови. Український Шпиталь у Львові, збудований в таких скрутних часах, це новий здобуток творчих зусиль народу, що розноситиме славу лікарської науки та нестиме поміч усім терплячим.

Потрібна й побажана імпреза. В суботу 9. березня ц. р. влаштував „Львівський Боян“ підмистецьким проводом дир. Івана Охримовича в церкві Преображення Госп. концерт псалмів композиторів т. зв. золотої доби нашої музики (1760—1825 р.). Відспівано чотири точки (всі на мішаний хор), а саме 1) Д. Бортнянського: „Господь просвіщеніє моє“, 2) Арт. Веделя: „Гласом моїм“, 3) М. Березовського: а) „Во всю землю“ і б) „Не отвержи мене“ і врешті 4) Д. Бортнянського: „Милости твоея Господи“. Зачався концерт, згідно з програмою, точно в год. 19:50. Хор „Львівського Бояна“ імponує чудовими, зіспіваними голосами, інтелігентною інтерпретацією співаних річей, великою музикальністю, цілою низкою направду добрих солістів, а передусім силою й могутістю, так що слухається його з великою мистецькою насолодою. До успіху причинилася ще й „концертна саля“ — великий просторий храм, незвичайної акустики, в копулах якого греміли fortissima хору наче громи та будили душі й запалювали їх бажанням чину для Бога, то знов неслися тихенькими, шовковими pianissim-ами, наче солодкий легіт та тихий шепіт молитви, кладучись цілющим бальсамом на втомлену людську душу. Направду, для такого концерту — одинока і найкраща саля це таки храм, так з погляду чисто мистецького, як теж і релійного, бо такий концерт має і одне і — може ще більше, друге завдання.

На майбутнє належить улажувати такі концерти як найчастіше; вони всилі притягнуті до церкви навіть тих, які до неї рідко заходять і переломити їхнє вперте упередження до церкви. На початку такого концерту повинна бути сказана коротка, десятихвилинна проповідь, що мала б за завдання розбудити в душах присутніх глибокий, молитовний настрій. Крім псалмів можна б уладити концерт з самих воскресних пісень, з літургичних пісень та інших. На майбутнє треба теж більшої реклами перед концертом.

Публики, мимо того, що реклами не було майже ніякої, зібралось понад двіста.

Маняк з „Нової Зорі“ і його боротьба з вітряками. Вже третій місяць товчється на сторінках „Нової Зорі“ апокаліптичний звір, якому на імя „Священик з Поділля“ і „як лев рикаючий шукає, кого б пожерти“ — та своїми

виступами створює жалюгідне видовище. Атакує кожного, хто тільки під руки попаде. Привід до його виступів дав відомий розпорядок Преосв. Хомишина з листопада м. р., а радше становище української преси, зайняте нею до того розпорядку. І хоч від появи згаданого розпорядку минає вже пів року та майже стільки від часу, як українська преса заговорила про нього, „Священик з Поділля“ (та хто знає, чи це священик?!) вже третій місяць, з завзяттям, гідним кращої справи, товчеться біля одної й тої самої справи, кидає громами на „всіх і вся“, кричить, силується на аргументи, навчає і картає, — та думає, що робить велику прислугу бороненій справі. Тимчасом ціла його довжелезна писанина викликає тільки несмак і справі не тільки не помагає, але хіба лиш пошкодити може.

Не маємо права заказувати „Новій Зорі“ боронити розпорядку Епископа, але не можемо мовчати, коли вона на своїх сторінках дозволяє собі атакувати не тільки нас, але й ціле наше духовенство, — і то зовсім безпідставно.

Покищо торкнемося її напастей на „Ниву“. В чч. 25 і 26 з ц. р. (заповіджені й дальші статті) заатакував нас (після „атаки“ п. Коструби) згаданий — невтомний і невгомонний „Священик з Поділля“ за те, що нібито ми „шалено і злобно напали“ на Епископа у нашій статті з грудня м. р. п. з. „Чи тільки на головнім відтинку?“ Перша його стаття має заголовок „Про злобу „Ниви“, а друга „Про конкубінат правди з неправдою“ (чиж не гарно сказано?! Ми те вже колись зрештою чули).

Злобна людина добачує у кожному злобу, а брехлива неправду, — не бачить вона того всего тільки в себе, хоч її слова і діла дають на те незбиті докази. Так є і з „Священиком з Поділля“. Всі його заміти й аргументи, всі квітки його публіцистичного стилю, які так дуже не гармонізують з підкреслюваним ним на кожному кроці його католицизмом і якими він нас обкидає, — ми звертаємо на його адресу. У нашій статті нема ні крихітки злоби (по її перчитанню можна про це переконатися), нема ні тіни неправди. Ми тільки висказали в ній свій відмінний погляд, а це ще хіба не є ніяка неправда! Не можна ж під кожним оглядом видвигати претенсій до духовенства, коли воно має на справи не релігійно-догматичного характеру інакший погляд, як Епископ. Та ж Епископ не є під цим оглядом непомильний, а ми хіба не в большевії, де кожний, чи є за що чи нема, хоче чи не хоче, мусить в захопленню співати пеани на честь Сталіна!

Висказуючи у нашій статті відмінний, ніж Станиславівський Владика погляд на працю священика поза церквою, — ми тим ані гріха не допустилися, ані авторитету

Епископа не понизили. Знаючи напасливість авторів „Нової Зорі“, старалися ми написати нашу статтю як найспокійніше, без ніяких полемічних натяків, зберігаючи всюди належну пошану до Епископа і його авторитету.

І те все нам „Священик з Поділля“ признає, він навіть хвалить статтю „Ниви“ за те, що в ній „багато гадок і поглядів правдивих, здорових та слухних“, що дещо з того, що в ній написано, „свята правда“, — та мимо цього це йому не перешкоджує за хвилику накинутися на неї за те, що нібито за її „гарними словами криється лож, злоба і перфідія“.

З таким „серцевідцем“, як „Священик з Поділля“, тяжко воювати. І ми не будемо з ним воювати. Поперше тому, що завдання „Ниви“ не є — вести безплідні і згіршаючи сварки та витворювати атмосферу заєдного подразнення і непорозуміння, а друге, ім'я і повага „Ниви“ не дозволяють з противником воювати такими аргументами, яких проти неї ужив „Священик з Поділля“. Безглузда полеміка на сторінках двох католицьких часописів — явище в нинішніх часах небажане й згіршаюче! Але що ж, — є люди, для яких сварка і боротьба з вітряками — найбільша духовна емоція.

Так і „Священик з Поділля“ мабуть з браку поважлишого заняття хоче сваритися. Хоч не має противника, то він його винайде. Коли у статті „Ниви“ не знаходить нічого такого, за що міг би на неї скочити, то він собі дуже легко радить: 1) або приписує їй те, чого вона вправді не сказала, але що (на його думку) повинна була сказати, бо того треба йому до сварні, або 2) просто хапається неправди, щоб тільки доказати, що „Нива“ напала на Епископа (бо це теж необхідне йому до сварки).

Наведемо докази на це наше твердження. У своїй статті „Про злобу „Ниви“ „Священик з Поділля“ цитує ось які слова з нашої статті: „Про постанови цього розпорядку заговорила півофіційна агенція „Wschód“ та польські часописи, подаючи згадану вістку під відповідно спрепарованими заголовками. Українська преса, майже вся, зайняла до цього розпорядку Преосв. Хомишина негативне, а то й явно вороже становище“.

І зараз висновує з тих слів ось що: автор („Ниви“) не думає писати про розпорядок „спокійно і безпристрастно“, тимбільше супроти ствердження, що „лише преса чужа, нам ворожа, заговорила про розпорядок прихильно“ (підкр. „Нової Зорі“) і що тільки „вона з нього вдоволена“.

Питаємо автора, де він у цитованім уступі з статті „Ниви“ добачив слова, що: „лише преса чужа, нам ворожа, заговорила про розпорядок прихиль-“

но“. Чи слова „відповідно спренаровані заголовки“ це те саме, що „прихильність до розпорядку“?! Якщо ні, то яким правом сміє Автор так безцеремонно інтерпретувати чужі думки, і витягати з неіснуючих висказів неправдиві внески?! Чи такі методи відгадування й приписування думок, стосовані на всі лади в більшовії, мають запанувати і на сторінках української католицької преси?!

І на такій неправді та на таким відгадуванню думок будує Автор свій акт обвинувачення проти „Ниви“!

„Священосрею з Поділля“! Можете „Ниву“ трактувати як хочете, можете про її статтю писати ще з пів року, можете з нею воювати ще ostrішою зброєю, чим досі, але мусите воювати чесно, а Ваші твердження мусять спиратися на правді!

Прикро нам, що ми Вам, священникови, та ще й такому, що всіх повчає, мусимо на це аж увагу звертати!

Про інші закиди, піднесені проти нас — не на основі того, що „Нива“ писала, але на підставі того, що „Священник з Поділля“ хотів би, щоб вона була написала, — говорити не будемо. Шкода часу! У чесній боротьбі можна змагатися з людиною поважною, нормальною, але вести безплідну боротьбу з хворобливим маняком немає в нас ні сили ні охоти!

Австрійський єпископат признає аншлюс. В неділю дня 27. березня ц. р. відчитано у всіх австрійських церквах пастирський лист австрійського єпископату з дня 18. березня з нагоди аншлюсу (об'єднання Австрії з Німеччиною в одну німецьку державу, яке фактично наступило 12. березня 1938. Того дня перестала існувати Австрія як окрема держава). Єпископи стверджують, що націонал-соціалістичний рух дав дуже добрі висліди з національного, політичного й господарського огляду — для держави і народу, а передусім для найширших народніх мас. Націонал-соціалістичний рух усунув небезпеку безбожницького большевизму, тому цьому рухови дають єпископи своє благословення та обіцяють повчити в цьому напрямі своїх вірних. В день плебіситу (він відбувся 10. квітня ц. р. в цілій Німеччині й Австрії і всі управнені до голосування в 99% заявили за аншлюсом) австрійські єпископи як Німці признаються до німецької держави та надіються, що всі вірні знають свій обов'язок супроти свого народу.

— У письмі до Гітлерового повновласника для введення плебіситу архиеп. Відня, кардинал Інніцер висловив надію на добру співпрацю з нац. соціалізмом і закінчив його загально прийнятим окликом „Heil Hitler!“ Так пастирський лист, як іще більше заява кард. Інніцера, за-

Н О В І С Т Ї !

ВАЖНЕ ДЛЯ СВЯЩЕНИКІВ І ВСІХ ВІРНИХ!

Накладом Видавництва ЧСВВ. В Жовкві появилася у другім виданні цінна-пожиточна і улюблена книжка:

ВЕЧІРНЯ І УТРЕННЯ

та інші богослуження на всі неділі і свята цілого року.

Цінне діло „Вечірня і Утрення“ з 1912 р. причинилося у великій мірі до пізнання і спопуляризування нашого богослуження в наших народі, а священикам і церковним півцям дало в руки вельми практичну книжку.

Друге видання цього твору — при великім вкладі праці і гроша — перевисшило перше видання так практичністю, як приступною ціною. Прикмети нового видання:

1. Цілість зредуковано до одного тому при одночаснім збільшенні змісту. Це сталося тому, що видаючи книжку в однім томі не повторювано служб осмигласам, общини і др.

2. Догідний формат книжки (19×12), читкий друк у двох стовпцях, добрий папір та солідна оправа.

3. Ціна книжки майже на половину дешевша. Два томи попереднього видання оправлені в шкіру коштували зл. 43.— а тепер те саме зібране в однім томі, в такій самій оправі коштує всього зл. 29.— за 1075 сторін друку

Ціна книжки: в аркушах (без оправы) зл. 15.—, в пол. оправі зл. 17.—, оправлена в півшкіру (шкіряний хребет) зл. 19.—, оправлена в цілу шкіру зл. 29.—. Порто 1 зл.

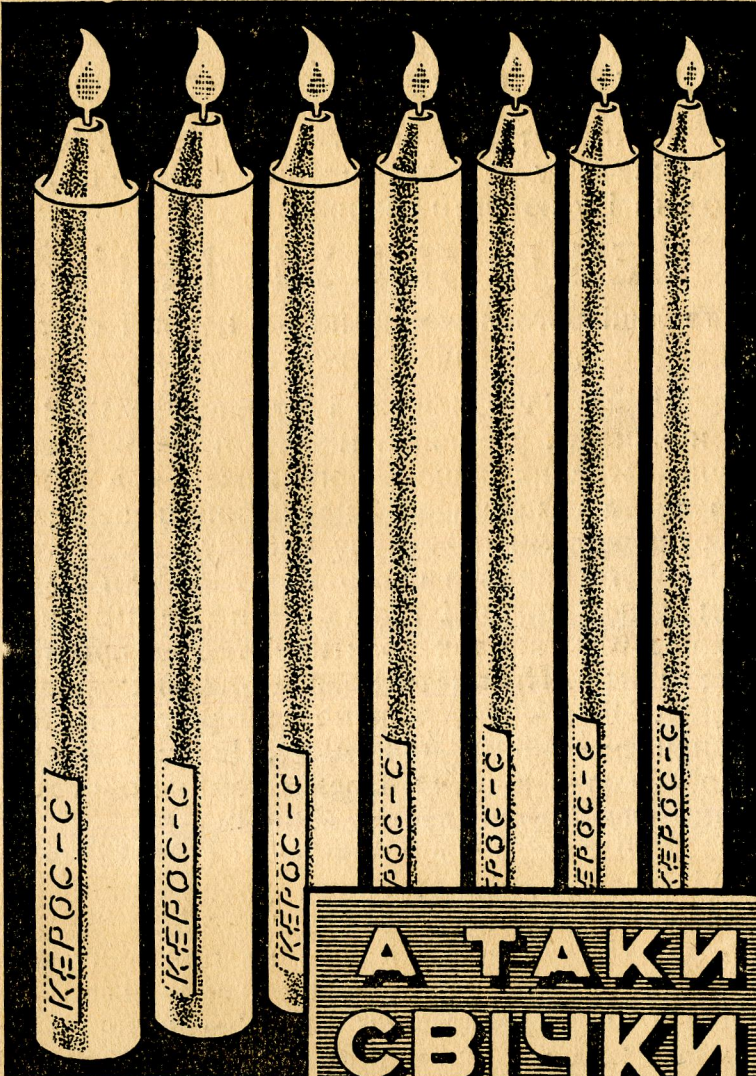
Книжку висилається тільки за готівку.

Видавництво Чина Св. Василя В. в Жовкві

2056

0,150

ПРОВЕРЕНО
СМ. 1987



А ТАКИ
СВІЧКИ
„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ



НИВА

ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ

ЧАСОПИС

ТРАВЕНЬ

1938

З М І С Т:

	стор.
<i>о. Всеволод Дурбак:</i>	
Літургічний рух	161—167
<i>о. Др. Андрій Іщак:</i>	
Розвал церкви на Радянщині	167—174
<i>о. Василь Курилас:</i>	
Кооперативні сади на ерекціональних ґрунтах	175—181
<i>Observer:</i>	
Божі Гроби	181—189
<i>Священник:</i>	
50-ліття душпастирської і громадянської праці	189—192
<i>Богдан Казимира:</i>	
Що таке ЖОК?	192—195
Нові книжки	195—197
Всячина	198—200

До Впр. Отців передплатників „Ниви“

До цього числа долучуємо розрахункові перекази і просимо присилати ними передплату на Ниву. — Повідомляємо рівнож, що окремо поштою розсилаємо кожному з Отців Передплатників виказ залеглостий.

АДМІНІСТРАЦІЯ

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно.
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америка 2'50 долари річно.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Контото чекових переказів ч: 79.

о. Всеволод Дурбак

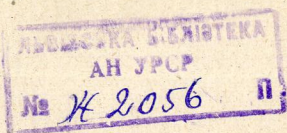
Літургічний рух

I

Теперішнє життя Церкви плыве під знаком „акції“. Ка-
толицька Акція та Літургічна Акція¹⁾, це характеристичні
риси життя Церкви останніх десятиліть. Характер обох цих
Акцій можна коротко определити, як: поворот до тра-
диції та усупільнення Христових ідей. В останніх
десятиліттях змоглася сильно протихристиянська пропаганда,
що в останніх часах прибрала форми зорганізованої, явної,
плянкової протирелігійної боротьби. Не поодинокі люди, групи,
чи класи людей є ворожо наставлені до Христа, але цілі су-
спільности й держави переходять у протихристиянський табір.
Тим ворожим течіям треба протиділати. Теперішні часи дуже
нагадують перші віки християнства, коли Христос і його Цер-
ква мали проти себе цілий тодішній поганський світ, коли
життя Церкви розвивалося в катакомбах. Але й тоді Церква
вийшла переможно, а перемогла ворога єдністю життя, єдні-
стю віри і єдністю терпіння. Всі вірні жили направду Христо-
вим життям, а центром того християнського життя була Свята
Літургія²⁾. За віру Христову терпіли не лише єпископи й свя-

¹⁾ Про їх взаїмовідношення мова у дальших розділах

²⁾ Літургію беру тут у найширшій значінню, скільки обіймає не
лише Службу Божу, але й усі інші богослуження, обряди уділювання св.
Тайн, церковні благословення й освячення, церковний рік, та все те, що
з св. Дійствами звязане, отже й святі місяця і святі річи. Так треба ро-
зуміти літургію, коли мова про літургічний рух.



щеники, але й міряни. Мимо переслідувань Церква з кожним днем росла. Примір життя перших Христіян був такий потягачий, що поширенню Христової ідеї не міг перешкодити й терор. Апостолами християнства були всі вірні, що приміром свого життя „заквашували бочку поганської муки“ і в короткім часі зєднали для Христа цілий тодішній світ. Або, перекладаючи все сказане на новітню термінологію, оружжам християнства в перших віках у борбі з поганським світом була Католицька Акція та Літургичний Рух. Літургичне життя початкуючої Церкви робило вірних сильними та здатними до апостолування, до усупільнювання Христових ідей. Вже Пліній ¹⁾, сам поганин, пишучи до Траяна, каже, що одинока провина християн те, що „*stato die, ante lucem*“, себто досвіта, раннім ранком, сходилися разом і піснями славили Христа-Бога. — Заче́рез цю спільну молитву християни були непоборні: вони жили Христом і „єдиними устима і єдиним серцем“ хвалили Бога в Трійці єдиного. Тимто й новітня Католицька Акція, що має на меті усупільнити Христові ідеї при помочі світського апостольства, та Літургичний рух, що хоче зосередити все християнське життя в Літургії, це не щось нове, незнане: це лише поворот до традиції.

II

„Якщо́б католики — не ка́жім: Церква — не були затратили змислу традиції, не було́б сьогодні́ треба зачина́ти їх літургичне виховання; не був би так широкий та глибокий модерністичний рух; не був би так поширений плиткий девоціонізм. Проти ворогів християнського духа двадцятого віку, проти індивідуалізму, лая́цизму та модернізму не має ніякої, більш успішної зброї, як лише Літургія і то в площині традиції ²⁾. Так опрעדілює причини упадку літургичного духа на За́паді, знаний італійський літургіст о. Л. Адріано́полі.

„Коли́б католики не були затратили змислу традиції“. Тяжкі слова та, на жаль, правдиві. Разом з затраченнєм змислу традиції прийшов занепад літургичного духа, а тим самим остудження християнського життя в цілих суспільностях. Християнське життя страти́ло цей первісний чар, красу та той жар, що своїм теплом оживляв поганський світ. Змалі́ла сила відпорности, а до голосу зачали приходити таки в християнських суспільностях протирелігійні кличі, протихристиянські ідеї, аж вкінці прийшло до явного протирелігійного фронту. — Причина затраченнє́ змислу традиції двояка.

¹⁾ Plinius, Ep. X. — 96, 7.

²⁾ Sac. Luigi Adrianopoli: Pio X e il Movimento Liturgico; Vita e Pensiero, 1935, p. 394.

Перша, це схолястична діалектика. Не є це позитивна причина, будьтоби золотий вік схоластики, чи конкретно кажучи схолястичні студії діректно вплинули на затрачення змислу традиції та занепад літургичного духа в життю католиків. Це радше негативна причина: схоластики були всеціло заабсорбовані систематичним, богословським оформленням християнської науки, тому більше уваги звертали на теоретичну, чим на практичну сторінку християнського життя. Духовні круги, особливше монаші згромадження всеціло були віддані дискусіям, а менше звертано увагу на духове, християнське вироблення вірних. З часом прийшла декаденція схолястичної ери, що більш-менш припадає на час гуманізму та ренесансу. У літургичному життю відбилася ця пересадка теоризування ріжними скорочуваннями і змінами літургичних текстів та впроваджуванням всяких новостей. Дійшло вкінці до того, що майже кожна дієцезія на Западі мала поосібний обряд... а церкви пустіли. Те захоплення теорією а занедбання практичної сторінки християнського життя, а саме літургії та аскези, чимало вплинуло на те, що сейчас після схолястичної доби зачинають на западі ширитися єресі, а в життю самої Церкви зачинається доба ренесансу¹⁾. Друга причина це вплив лютеранського псевдосупернатуралізму. Обезголовлений протестантизм, не визнаючи ніякого авторитету в церковнім життю, а заразом заперечуючи видимість Церкви, логічно мусів дійти до легковаження церковних обрядів, св. Тайн та святих дійств. Кожний чоловік має право пояснювати собі Святе Письмо на свій лад, тому й сам для себе є канон — мірилом духового життя. Сама віра і то лише „fiducialis“ вистарчає до спасення. Тим то й індивідуалізм у духовому життю, а в дальших консеквенціях сентименталізм та девоціонізм. Ця протестантська „аскеза“ мала також деякий вплив на християнську аскезу католиків. Витворилося ложне поняття про ріжницю між літургичним та духовим життям та про вищість духового-індивідуального життя над збірним, літургичним життям²⁾. Звідси й місце глибокого, освяченого довговічною традицією літургичного-духового життя заняв плиткий девоціонізм, що відбився не лише в життю одиниць, але також на церковнім письменстві, мистецтві, співі і т. п. Це більше підупав літургичний дух та поширився девоціонізм під впливом сентименталізму Шляєрмахера та вкінці модернізму, що зводили релігійне життя до релігійного змислу, до сентименту. Дійшло вкінці до того, що у церквах зачали появлятися ріжні більші й менші, деколи під мистецьким оглядом зовсім безвартісні фігури Святих, що до них вірні мали особливішу девоцію;

¹⁾ У цім літургичнім хаосі зробив лад папа Сикст V., впроваджуючи один обряд, а в життю Церкви зробила лад „Reforma in capite et in membris“, зараз після лютеранської псевдореформи.

²⁾ Гл. Don Festugière: La Liturgie Catholique.

при тім декуди „примінювано в церквах засоби модерної техніки“; появлялись автомати: після вкинення жертви виходила з автомату статуя святого Антонія, або навіть Ісуса Христа і кланялась, буцімто дякуючи за жертву, або: після вкинення до скарбонки жертви на місії автоматично запалювалась лампочка в авреолі св. Франціска; декуди (в Іспанії) появлялись час до часу балети дітей, що танцюючи в церкві, наслідували танець Давида; зачерез брак органіста, впроваджувано декуди, переважно в Іспанії — катаринки, що покручувані коробою „відспівували“ цілі богослуження. В життю духовім вводжувано нові, подекуди змістовоплиткі молитви на місце давніх-віковічних. Словом — щораз більше зривано з традицією та затрачувано літургічного духа. Слабло й немоціло християнське життя, а в міру того росли й дозрівали проти-релігійні змагання. В тім, таким критичнім моменті Св. Отці-Римські Папи дали почин до реорганізації християнського життя в площині Літургічного Руху та Католицької Акції: носіями Христових ідей мають бути не лише єпископи й священники, але також міряни (Світське Апостольство), а всі разом мають жити життям містичного Христа, життям Церкви, життям Літургії. Не духове життя в площині девоції, але літургічне життя в площині традиції.

III

Ісус Христос на землі живе і продовжує діло свого Відкуплення в Церкві і через Церкву, що є його містичним тілом. Приналежність до Христової Церкви, бодай до її душі, є конечною прерогативою участі людей в плодах Відкуплення. Ісус Христос в особливий спосіб перебуває на землі під евхаристійними видами: Ісус Христос це Первосвященик в звершуванні Безкровної Жертви, zarazом і Жертва. Це вказує визначно священничий характер перебування Христа на землі. Ісус Христос оснував на землі Церкву та неначе в депозиті передав їй не лише свою науку, але також і свою Жертву, Св. Тайни та молитву. Святі Тайни примінюють нам овочі Відкуплення та є наче промінюванням Христової Жертви, а молитва Церкви в імені Христа — прямо всемогуча. Церква продовжує діло Христа, а її місія, подібно як Христа, є визначно священнича. Церква сповняє своє післанництво передусім при помочі актів культу, святих дійств та обрядів. Правда: Церква вчить і проповідує, заряджує і приказує, але те, що прямо осягає ціль її післанництва: славу Богу і освячення людей, це акти культу, св. дійства та обряди, або коротко кажучи: Літургія, оскільки є „*adoratrix Dei et sanctificatrix hominum*“. В Літургії — серце і душа Церкви; в Літургії — серце і душа Христа; в Літургії джерела ласки та струї надприродного життя, що їх Христос полишив для людства.

Літургію можна определити так: „Літургія, це офіційний та публичний культ Церкви, яка згідно з волею Христа та в імені Христа сповнює його між людьми на славу Божу та для спасення душ“¹⁾. Офіційний та публичний культ у цілій своїй повноті та ширині: богослуження, св. Тайни, освячення і благословення, зі всіми своїми обрядами, церемоніями, співом, то є з цілим зовнішнім апаратом. Далекі від духа Церкви т. зв. „літургічні спиритуалісти і містики“, що в богослуженнях, особливо в евхаристійній богослужбі дошукуються лише „духа“, а легковажать собі обрядовий апарат. Служба Божа без обрядів, це душа без тіла, так як самі обряди це тіло без душі. Як з одної сторони беззмстовий є чистий формалізм та ритуалізм, відірваний від душі і цієї внутрішньої сили, що є у церковних функціях, так з другої сторони нездоровий є цей літургичний „спиритуалізм та містицизм“, бо без тих обрядів душа Літургії неначе „завинена“ в церковні функції не може нам себе объявити, не може промовити до розуму і серця, не може дати нам життя, бодай у цілій повноті та натузі. Літургія з своєї натури є всеціло символічна: жертва-символ найвищої Божої влади, а нашого підданства; Св. Тайни-символи ласки; молитва — символ наших почувань, думок, афектів. „Хто хоче позбавити Літургію цього питомого їй символізму та зовнішніх її актів, той вбиває її, подібно, як вбиває чоловіка той, що позбавляє його тіла“²⁾. Літургія, зачерез свою символічність є ціла одуховлена та лучить у собі внутрішній та зовнішній культ Бога. Тимто ложний і далекий від духа Церкви є погляд про вищість „духового“ індивідуального життя над літургичним життям. Деякі експерти „духовости“ заперечують цю внутрішню та есенціональну лучність, яка заходить між літургичним та духовим життям, мовляв: обряди і молитва Церкви, це комплекс формальностей, а зачерез свою механічність, що є питома всяким здетермінованим і незмінним формам, холодний та шабляоновий; правдиве внутрішнє життя, що полягає на лучності з Христом, починається тоді, коли душа, залишена сама собі, відповідно до потреб та настрою хвилі, заглиблюється в індивідуальній молитві, що є лучником між Христом і душею. Але цей абсолютний дуалізм між духовим та літургичним життям, так під оглядом догматичним, як як і психологічним, є зовсім безосновний та ложний: життя, ця велика „virtus unificatrix“ перетоплює ті, на перший погляд такі різні елементи, а саме літургичний та індивідуально-духовий в одно, буйне та цвітуче християнське життя, життя християнської збірноти, де одиниця живе життям цілості і в своїй лучності з цілістю

¹⁾ D. E. M. Vismara, *Natura del Movimento liturgico*, Liturgia, II, 1934, p. 690.

²⁾ E. Vismara. м. ц. ст. 691.

знаходить свою силу та життєвість. Тимто й індивідуальне духове життя одиниць знаходить свій вислів та силу в Літургії, що „всіма своїми силами старається розвинути в душах людей життя Христа, а розглянена у своїх психологічних ефектах є автентичною метою, установленою Церквою для уподібнювання душ до Христа, що є нашою ціллю та ціллю Христа“¹⁾. Звідси й літургічне життя, це постійне і щораз, в міру активної і формальної участі в Літургії, інтензивніше уподібнювання особистої духовості до духовості Церкви, висказаної в офіційальних книгах її культу. Так поняття літургічне життя не лиш що не противиться індивідуальному, духовому життю, але його спомагає, надає йому напрям, оформлює його. Приватне духове життя вже не викривлюється в пересадний та безосновний девоціонізм, але маючи джерело й остою в літургії та лучність з духовістю цілої Церкви є неначе вицвітом, чи радше промінюванням духового життя Церкви, як одної, суцільної спільноти. Знаний, французький літургіст Grimand²⁾, аналізуючи життя християнина, ось що говорить про важність Літургії для духового розвитку християнського життя: „Віра вказує нам цю святу гору, на яку ми маємо вийти; надія каже, що ми осягнемо вершок цієї гори; любов заохочує нас до дороги на цю гору і додає сили; Літургія — приготує нам стежку й улекшує хід на гору святости“. Літургія це автентична, Церквою установлена школа духового життя. Вона не лиш учить нас духовости, але й дає тим, що беруть в Літургії участь, принципи духовости та святости, а саме ласку через Св. Тайни та спомагає те духове життя молитвою, благословеннями й освяченнями, чого не дала й дати не може ніяка аскетична школа приватної девоції. Літургія, це постійний субстракт християнського життя, на якому ґрунтується і розвивається приватне духове життя поодиноких християн. При тім треба згадати визначно догматичний характер Літургії: усі правди віри за час літургічного-церковного року єзаступлені в Літургії; в Літургії живе Христос і його св. Євангеліє; Літургія це найбільш популярний катихизм християнської науки. Тимто й теперішній Св. Отець Пій XI, в конституції: *Divini cultus sanctitatem* (грудень, 1928) каже: „*Ministerium illud augustum et publicum cuius peculiare nomen est liturgia, quasi actio sacra est liturgia; per eam enim ad Deum vehimur eique coniungimur, fidem nostram testamur, nosque gravissimo ei obligamur officio ob accepta beneficia et auxilia, quibus perpetuo indigemus. Hinc intima quaedam necessitudo inter dogma et liturgiam*

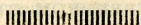
¹⁾ Don Festugiere, *La Liturgie Catholique*; цитую за о. Адріанополі: *Vita e Pensiero*, 1935, p. 182.

²⁾ *La Liturgie dans la vie chrétienne*, у: *Liturgia, Enciclopedia popolare des connaissances liturgiques*, Париж, Bloud et Gay, 1931, 955—98.

sacram, itemque inter cultum christianum et populi sanctificationem“.

Літургія це джерело правдирої побожності, учителька догми, видимий узол невидимої єдності католицької віри та „дух і життя“ індивідуальної духовости, побожності та святости вірних. Літургія, як сказав Папа Пій X. у „Motu proprio“, це перше і незаступне (indispensabilis) джерело християнського духа“.

(Продовження буде).



о. Др. Андрій Ішак

Розвал Церкви на Радянщині

Православна Церква на Радянщині представляє нині образ цілковитого розбиття й упадку. Вона не тільки ослаблена зовнішнім переслідуванням безбожницького уряду, позбавлена права правної особи, замучена декретами про розділ Церкви від держави, про конфіскату церковних дібр і дорогоцінностей, засуджена на повільну смерть конституційним законом (арт. 4) і безбожницькою резолюцією конгресу рад з 1929 (18. V) про свободу релігійного ісповідання і антирелігійної пропаганди — вона і в своїм нутрі т. є у своїм єрархічній устрою цілковито розбита більшовиками. І про цей внутрішній розклад та про методи, яких ужили більшовики до цього внутрішнього розбиття, хочу дещо сказати. Абстрагую тут від внутрішнього життя вірних, від їх морального рівня, їх богослуження і літургічних практик — переповідатиму історію розбиття самої церковної верхівки та церковної організації.

Історія внутрішнього роздору і сектанства повторювалася в російській Церкві з давен давна. Згадати хочби давних стригольників, жидовствуючих і доморослих раціоналістів XIV—XV в. Опісля реформа Нікона в пол. XVII в. (1654) спричинила розкол старообрядців, який мимо всяких репресій та спроб поєднання перетривав до наших часів. Вкінці централізація російської Церкви під св. Синодом і церковна урядовщина спричинила цілу масу різних сект, що намножилися головнo в XIX століттю. Серед того всього російське православ'я потрапило ще заховати одноцільність науки і церковної дисципліни з деякими ухилами академій. Нинішнє російське православ'я затрачує щораз більше прикмети традиційности, опертої на Отцях Церкви і сімох вселенських соборах, а під більшовицьким урядом воно так зійшло на бездоріжжя, що многі сумніваються, чи вразі упадку більшовицької влади, воно могло би взагалі повернути в давній формі.

I

Перший всеросійський собор, який зачався по упадку царату зараз у серпні 1917 р., а скінчився в початках большевицької революції, обіцяв собі дуже багато. Він, визволений зпід синодального ярма, мав обновити церковне життя, приєднати раскольників і багато іншого доброго зробити. Але на нім виявилася така розбіжність думок, що ледви удалося втримати церковну єдність у формі відновленого московського патріархату, якого представником став ярославльський митрополит Тихон Белявін. Ріжниці, які зарисувалися на першій всеросійській соборі, були дуже поважні. Іменно поступова партія домагалася радикальних реформ у церковнім життю: народоправства і соборного начала т. є участі світських людей в активній заряді Церкви, права женитьби для єпископів і дозволу для священників вдівців другий раз женитися, реформи богослужень і ін. Тасаму поступова партія була проти відновлення патріархату, бо воно пригадувало папський імперіалізм. Собор мало що не розбився і ледви вийшов ціло, устанавляючи патріархат. Однак невдоволення існувало дальше і через те позиція нового патріарха Тихона була захитана. Тимчасом виринули несподівані труднощі із зовні. Ще продовжувалися соборові наради, як вибухла жовтнева большевицька революція, що з цілою безпощадністю руйнувала дотеперішній державний устрій і приватну власність. Перший пастирський лист з дня 21. жовтня спрямував Тихон проти большевиків, де осудив переворот і назвав революцію зрадою вітчизни. Наразі большевики не мали часу робити порахунків з Церквою. Вони боялися релігійної війни і з тактичних зглядів голосили, що Церква це для них другорядна справа, а тимчасом підготовляла закон про вивласнення церковних дібр, який проголошено 28. січня 1918 р. То були два тяжкі удари, які позбавляли православну Церкву всіх прав і підтинали її в корені. Наступила конфіскація церковної нерухомости, що перейшла в руки радянських земських комітетів, а капітал, здепонований в банках на удержання православних шкіл, семинарів і добродійних заведень, — через удержавлення банків перейшов одним махом в большевицькі руки. Тихон запротестував проти того в пастирській листі з дня 19. січня, де наказує вірним боронити церковного майна, а на большевиків кидає анатему та заборонює вірним усяких зносин з ними. Другий удар на православну Церкву в формі розділу Церкви від держави позбавив Церкву всякого впливу і значіння в радянській державі. Декрет, що складається з 12 параграфів, заборонює релігійні зібрання, культ мощів, проповіді, а інші обрядові чинности унеможливує або ограничує до minimum та піддає під надзір адміністраційних властей. Декрет викидає науку релігії зі шкіл та заборонює навіть приватно учити релігії

до 18 року життя. Парохіяльну систему декретом знесено, вільно тільки гуртуватися в релігійні товариства, які не є нічим з єпископом зв'язані. Такі релігійні гуртки вибирають собі священика і підпадають законови про реєстрацію товариств. Релігійні гуртки позбавлені характеру правної особи, зн. їм не вільно нічого посідати ні набувати, навіть літургічної утварі, хіба за особною умовою з большевицьким урядом. Декрет вивторив нестерпну ситуацію. З одної сторони викликав гостру опозицію духовенства і народу, який збирався на нічні богослуження, молився за жертви, що полягли в боротьбі з большевиками, а навіть утворено особний відділ для охорони особи патріярха. З другої сторони єрархія і собор, який ще продовжував свої засідання, були змушені шукати посторонньої помочі, тимбільше що перший запал вірних погас немов солом'яний вогонь. Тому єрархія і духовенство звертають свої, повні туги очі за помічю генералів Колчака, Юденіча, Денікіна, Врангля, попирають льокальні протибольшевицькі повстання та надіються при помочі Франції повернути на престол царя Миколу II, якому Тихон посилає до Єкатеринбурга через єпископа Гермогена просфору і образ Божої Матері. Це напруження між Церквою і державою комплікує елементарна катастрофа, яка навістила радянщину літом 1921. То був голод. Він вибух з найбільшою силою на Поволжю, де обняв 23 губ. з 37,620.000 населення та спонукав патріярха і церковні круги до рятункової акції у формі грошових збірок по церквах, а також віддачі злишніх церковних дорогоцінностей на річ голодуючих. Патріярх звернувся за помічю до римського Папи, архієпископа англіканської Церкви в Кентербері і Ньюорку та до патріярхів Сходу. Заскочені такими широкими розмірами ратункової акції зі сторони Церкви, большевики, зі страху перед утратою популярности, переняли ратункову акцію у свої руки, церковні збірки поконфіскували і зарядили декретом з дня 26. II. 1922 реквізицію всіх церковних дорогоцінностей. Патріярх був змушений знов протестувати та покликуватися в листі до народу на 73 канон апостольський, який заборонює навіть добровільно віддавати церковні річі, що безпосередно служать до богослужбового вжитку. А в другім листі, до парохіяльного духовенства, який не появилася друком, приказує патріярх спротивитися конфіскації під загрозою церковних кар — відлучення на світських і зложення на духовних. В той спосіб дійшло до гострого конфлікту між світською і духовною владою, якого остаточним вислідом були численні арештування духовенства й вірних, процеси, засуди, розстріли, конфіскація майна. Тільки в одній московській окрузі відбулося 231 процесів перед 55-ма революційними трибуналами, де засуджено 738 осіб. З тих розстріляно 44, інших засуджено на 2, 3, 5, і більше літ в'язниці або на інші кари, сконфісковано 4 маєтки, не увільнено нікого. Сконфісковані дорогоцінності звезли

большевики до Кремлю та зложили у величезних салях „ружейной палати“, щоби мати фонд на поширювання всесвітньої революційної пропаганди. Значна частина церковних дорогоцінностей потонула в кишенях рядянських комісарів і достойників, голодуючі не мали жадного хісна. Так кінчиться перший період боротьби большевиків з Церквою, період революційний, по яким слідує дальший період систематичного переслідування.

Другий період зачинається ув'язненням патріярха Тихона в травні 1922 р. Він визначається систематичністю в боротьбі з Церквою та дещо відмінною методою боротьби. Систематичність лежить у тому, що церковні справи віддано під опікунчі крила третього відділу Г.П.У., який стало працює над способами руйнування церковного життя в большевії. Вправді спершу приділено церковні справи ще двом міністерствам: внутрішньому й справедливості, але то було тільки формально. Відмінна метода боротьби з Церквою лежить у тім, що большевики бажають змилити опінію заграниці, перед якою перечать факт переслідування і називають такі закиди фашистівською видумкою і безличною брехнею та покликаються на свою конституцію, яка запевнює всім свободу совісті¹⁾. Тому валять Церкву з нутра. Вони попирають живоцерковників і обновленців, яких нацьковують на себе, доки вони не розпадуться на дрібні групи, — а в тихонівській Церкві ставлять все нових кандидатів, усуваючи собі не вигідних. Цей методи ужили вони зараз в 1922 р. проти Тихона. За знаряд послужив поступовий єпископ Антонін Грановський, який виступив під знаменем лояльності до большевицького уряду з закидами проти Тихона. Зараз по протесті Тихона проти грабунку церковних дорогоцінностей підшукав Антоніна президент радянської республіки Калінін і на конференції, відбутій з ним на Кремлю 28. березня, втягнув його в члени Центр. Комітету помічч голодуючим. Вибір був влучний. Антонін Грановський взявся негайно за роботу і зрадагував відозву, підписану дванадцятьма духовними, де мотивує konieczність віддання церковних дорогоцінностей та ганить тих, що проти благословенства Тихона і петроградського митрополита Веняміна не хотіли віддати дорогоцінностей для голодуючих. Відозва ця наробила багато шуму в пресі. Коментовано її в той спосіб, що патріярх з малою горсткою своїх приклонників противиться волі цілого духовенства і всіх вірних. Підбадьорений Грановський вимірює безпосередній удар проти патріярха Тихона, висилаючи до нього письмо, де вияснює свою ролю як представника патріярха в Комісії для голодуючих, втягненого урядом, щоби в той

¹⁾ Літвінов у відповіді Рузвельтови 1923 р.

спосіб запобігти третю і невдоволенню вірних. Головнож Антонін хотів би працювати над усуненням упередження серед вірних що до призначення skonфіскованих дорогоцінностей, тому взиває патріярха, щоби написав відозву до вірних та заохотив їх віддати церковні дорогоцінності без ніякого спротиву. Патріярх лишив Грановського без відповіді і викликав тим нову нагінку большевиків, які голосили, що православна Церква не поступає згідно з засадами християнського милосердя, тільки займається політикою. Преса висмівала анатемі Тихона та домогалася на нього кари, а в замовлених дописах з краю містила облудні докази признання широких народніх мас за найгуманніший і найдоцільніший декрет про конфіскацію церковних дорогоцінностей. Живоцерковники, які гуртувалися коло єпископа Антоніна Грановського, домогалися в імені „живої церкви“ скликання собору в цілі означення ролі патріярха Тихона і вилічення інших церковних болячок. Відозва до народу, в тім дусі зрадагована, має підписи: еп. Антоніна, і свящ. Калиновського (Москва), протоєрея Введенського, Белкова і діякона Стадника (Петроград), Борисова і Бикова (Саратів), Русанова і Ледовського. Рівночасно ширив пробольшевицьку акцію проти Тихона парох гребнівської церкви в Москві, Калиновський, здецидований комуніст у священничій рясі, співробітник „Безбожника“ і редактор новооснованого тижневика „Живая Церков“. Він впровадив у своїй церкві о 9-тій год. вечером богослуження, на котрих виголошував похвальні пробольшевицькі проповіді. Маса цікавих приходили до церкви та нераз в очі серед проповіді протестували, називаючи Калиновського зрадником Церкви і жидівським наймитом, але те не перешкоджувало їм опісля співати разом побожні пісні і молитися. Прилюдна опінія, яку формували живоцерковники на спілку з большевиками, що обвинювали Тихона як морального справника кровавих заворушень вірних в Москві і Шуї звернених проти конфіскації церковних дорогоцінностей, спричинила інтернування Патріярха дня 6 травня 1922 у св. Троїцькім монастирі. Живоцерковники хотіли використати цей момент в цілі вимушення резигнації від патріярха. В ночі 12 травня зявилося у Тихона 5 людей: прот. Введенський, Красницький, Калиновський, Белков і діякон Стадник та домогалися уступлення патріярха і передання влади в руки найвищого церк. заряду. Делегація вичислила устами Красницького цілий ряд провин патріярха, починаючи від клятви на большевиків, киненої по причині конфіскації церковних дібр з початком 1919, а кінчаючи на кровавих ексцесах 1922 при нагоді конфіскації дорогоцінностей. Тих ексцесів наведено 1414, яких моральним виновником є патріярх. Не поминено закидів, що тихонівська Церква попирає контрреволюцію, що патріярх післав просфору б. цареві Миколі II та що в той спосіб тихонівська Церква цілковито скомпромітувалася. Патріярх мав по

короткій застанові підписати акт резигнації, а свою власть до часу скликання собору передати в руки ярославського митрополита Агатангела. Таку вістку поширив большевицький комунікат. В дійсности Тихон не підписав жадного акту резигнації, а передав живоцерковникам тільки акти синоду і ключі в цілі доручення їх Агатангелеви, якому кілька днів пізніше (16. V) особним письмом передав свою власть, до часу нового собору з огляду на своє увязнення. Тимчасом шановна спілка зробила інакше. Большевики арештували Агатангела і внеможливили йому приїзд до Москви для обняття уряду, а живоцерковники утворили вже 29. травня свій „Найвищий Церковний Заряд“ з еп. Антоніном на чолі. „Найвищий церк. Заряд“ проголошує себе у відозві до народу одиноким спадкоємником патріяршого Синоду на підставі „угоди“ з патріярхом Тихоном аж до часу створення властивого церковного заряду. Через те Тихон опускає своє місце осідку „Троїцький монастир“, та переноситься з днем 19. травня до „донського монастиря“. Яка була „угода“ живоцерковників з Тихоном, довідуємось з листа митр. Агатангела, писаного 18. червня 1922 року. Агатангел говорить про обставини, що унеможливили йому приїзд до Москви в цілі обняття уряду та зазначає, що церковну власть обняли неуповажені особи і тому їх діяльність безправна. До реформ, які вони проєктують в справі догм, канонів і обрядів, щоби в той спосіб утворити якусь нову „живу церкву“, ставиться Агатангел негативно. Щоправда деякі реформи богослужбової практики і обряду потрібні. Їх мав довершити незакінчений московський собор, однак до такої реформи покликаний тільки правильно скликаний собор. Тимчасом нехай православні єпископи працюють, руководячися св. Письмом, канонами Церкви і власною совістю, а в сумнівних випадках можуть звертатися до нього. Вкінці наповідає Агатангел духовенство, щоби воно не улягало впливам реформаторів та щоби в тім напрямі поучувало вірних. В той спосіб наступив в російській Церкві перший розкол між тихонівцями і живоцерковниками. Небавом вийде на яв дальший розкол між самими живоцерковниками.

Тимчасом живоцерковники були в ласках уряду, хотяй недовго. Вони мають власний тижневик „Живая Церков“, субвенціонований большевиками для пропаганди реформи церковного устрою на рядянський немонархічний лад. Вони користають з гостинности іншого журналу „Наука і Релігія“. Їм вільно улажувати диспути з Тихонівцями для їх поборювання і пропаговання духа примирення з комуністами, що змагають до „усунення зла і осягнення дочасного щастя на землі“. Головнож перли большевики до якнайскоршого скликання собору живоцерковників, який мав здійснити їх пляни та вилічити церковне життя через усунення шкідливих чинників з церковного організму. Живоцерковники обіцяли ввести

через собор „реформу духа“, що йшов би по лінії лояльності супроти большевицького уряду. Однак замість собору скликано наразі зїзд поступового духовенства без реакційних елементів т. є єпископату і парохіяльних рад, з участю радянської влади. Сталося те за радою кн. Львова, бувшого прокуратора Синоду з часів Керенського, якого втягнуто до праці в характері члена Найвищого церк. Заряду. Львов відсував термін скликання собору, щоби за той час позбутися реакційної і консервативної гнилі. Зїзд скликано на день 3. серпня 1922 р. з такою програмою: 1. Розгляд статуту Живої Церкви, що узнає революцію і III-тій інтернаціонал. 2. Усунення з Церкви реакційних елементів та знесення безженности єпископів. 3. Боротьба з контрреволюційним елементом в парохіяльних радах. 4. Справа жонатих єпископів. 5. Справа надання єпископських титулів благочинним і переміна благочиній в дієцезії. 6. Віддання церкви Хр. Спасителя (Москва) в руки обновленців. 7. Справа скликання майбутнього собору, але по усуненню реакційних елементів і розповсюдненню новаторської ідеології.

Зїзд живоцерковників виявив немалі тертя більше і менше радикальних елементів. Витворилися три партії. Менше радикальний Антоній Грановський відлучився від більше радикального Красницького і заложив т. зв. відродженську Церкву. Два місяці опісля (жовтень) відлучився від Красницького також Введенський, організуючи „Союз общин древне апостольской Церкви“ в скороченню Содац. Мимо внутрішнього тертя переведено на засіданню найвищого церк. заряду 25. VIII. 1922 ухвалу в справі скликання собору на 18. лютого 1923 р., а скликано його 24 квітня того року як „Другий всерос. собор православної Церкви“ при участі 430 членів, в тім 67 єпископів, а решта духовенства і сотки революційно настроєних світських представників. Як гості виступають і 4 єпископи методисти з Ціріху, Копенгаги і 2 делегати паризькі.

Собор працював вірно *ad maiorem gloriam* большевицької політики, після програми заздалегідь приготованої большевиками і затвердженої урядом. Навіть соборовий регулямін був так уложений, що виключав всяку опозиційну думку. Для заховання позорів вибрано предсідником собору єпископа Антоніна та розділено реферати між самих лідерів живоцерковного руху — Введенського, Красницького, єп. Антоніна, протоеврея Дяконова й інших. Всі вони домагалися усунення Тихона за його вороже становище до радянського уряду та знесення патріярхату, як інституції монархічної. Собор ухвалив 10 резолюцій, з яких 5 відносяться до патріярха Тихона, якого деградовано і повернено в лікальний стан за відступство від влади і зраду Церкви, а патріярхат знесено, бо його не знала первісна Церква. Шеста резолюція впроваджує білий або жонатий єпископат, сема дозволяє на друге подружжа священи-

ків вдівців, восьма забороняє фальшовання мощів, девята ка-сує монастирі, а на їх місце впроваджує християнсько-робіт-ничі братства, десята переводить зміну церковного устрою в цілі обмеження „деспотизму“ єпископів і здемократизо-вання та зматеріалізованя християнства. Також ухвалює ця резолюція свободну інтерпретацію канонів і догм з виїмком св. Письма і науки Отців.

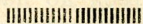
Як має виглядати новий церковний устрій, про це дові-дуємося з окремо ухваленого статуту, який уложено згідно з домаганням большевиків в цілі прискіпшення дезорганізації церковного життя. Статут цей складається з 5 частей, які від-носяться до організації влади начальної, дієцезальної, віка-ріятів, деканатів і парохій. Власть патріяршу, митрополичу, єпископську і деканську виконують ради. На місце патріярхату устанавляється Високу Церковну Раду (ВЦР), в якій склад входить 18 осіб духовних і світських, вибраних частинно на соборі, частинно на зїзді духовенства і на зібранню світських церковних громад. Дієцезальний заряд, що розтягає свою власть на одну губернію, складається з 5 осіб: митрополита, двох представників духовенства і двох світських людей, ви-браних на 1 рік. Контрольним органом над дієцезальним за-рядом є дієцезальні збори, які складаються з 2 делегатів (од-ного духовного і одного світського) з кожного деканату да-ної дієцезії. Дієцезальні збори мають широку компетенцію рішати в справах віри, дисципліни обрядів і християнського життя, вони вибирають єпископа і членів дієцезального заряду.

Третя часть статуту відноситься до вікаріятів з єписко-пом на чолі. Їх територія покривається з територією повіту. На чолі дієцезального заряду стоїть єпископ і двох членів. До компетенції дієц. заряду належить обсаджування парохій і деканатів, затверджування церк. старостів. Єпископи підляга-ють губерніяльному митрополитові, якого мають поминати в часі богослуження.

Четверта часть статуту устанавляє деканальні ради по деканатах. До їх компетенції належить обнова церковного життя, боротьба з невірством і уладження парохій та зби-рання добровільних датків на удержання церкви.

Вкінці пята часть статуту відноситься до парохіяльного устрою, який большевицький уряд розбив на релігійні групи декретом про релігійні стоваришення, проголошеним якраз пер-ед собором. Тому собор у своїх актах не містить установи про парохіяльний устрій.

(Докінчення буде).



о. Василь Курилас

Кооперативні сади на ерекціональних ґрунтах.

Вже більше як пів року минуло від появи в „Ниві“ проєкту п. Миколи Данилевича про кооперативні сади на ерекціональних ґрунтах, — але заінтересування тою справою в пресі якось не видно. Загал духовенства живе в злиднях, які підривають крила, параліжують діяльність в організаціях церковних і народних, родять апатію, з кожним місяцем множаться вдови і сироти по священниках, полишені без всяких засобів до життя, — а ми, замість протиділати тому і, обговоривши плян, братися до діла, — лиш нарікаємо і чекаємо якогось чуда, або щоби хтось зробив щось для нас без нас, без нашої жертви. Кожна нова вдова чи сирота, це новий акт оскарження для нашого духовенства: „Пощо було женитися, як не вмієте, чи не хочете забезпечити нашої долі по вашій голові?!“

Для тої частини духовенства, що глибоко відчуває весь сором такого стану і відповідальність перед Богом за своїх найближчих, — „хто за домашніх не дбає, гірший від недовірка“ — я хочу подати практичні завваги до проєкту п. Данилевича як також відповідь на заміти пессимістів.

Кооперативні сади це новість у нас і тому, як кожда новість, таке недовіря викликає ця форма садової господарки. Однак на Вел. Україні ще перед війною були т. зв. артільні сади, де кільканайцять селян, що мали поруч себе положені ниви, обсаджували їх щепами і спільно провадили великий кооперативний сад.

В нас, після проєкту Данилевича, спілка, зложена з кільканайцятьох священників одного деканату чи одного повіту, мусіла би підшукати священника, що має вкупі около 40 моргів ґрунту недалеко залізничної стації і те поле, в порозумінню з М. Ординаріятм винаймати під сад на 70 літ.

Більшу частину чиншу, який спілка платила би за поле, звернули б місцеві селяни, які обсівали би міжряддя між щепами, заки зійдуться коронами й о скільки не були б обсаджені агrestом порічками, малинами. Вони також гноїли б поле, якщоб дати їм на 5 літ.

Де взяти щепів?

Коли б ішло уділовцям про поспіх, а менше про кошт, то можна б готові щепи спровадити з котроїть більшої нашої шкілки і тоді відразу приступити до заложення саду.

При більшому замовленню, 2—3000 щепів, можнаб узискати значний опуст і полекші в сплаті. Для 2 моргів саду треба б 180—200 зол. готівки.

Колиж би йшло про як найменший кошт, а на часі не залежалоб, то після згаданого проєкту треба би насамперед заложити одну велику 30 моргову шкілку для цілої АЕпархії. За 5 літ були би з тої шкілки безплатні або дуже дешеві щепи для всіх садів кооперативних на ерекціональних ґрунтах, о скільки уділовці що місяця давали б по 1 зол. на кошти ведення шкілки.

Я радив би не закладати такої шкілки, бо заложення і ведення такої шкілки це річ далеко трудніша якби кому здавалося (огорожа з дротяної сітки, ріголівка землі, погноєння 30 моргів, непевність доброти насіння, подвійне щеплення, мшиці, коріневий рак), — тай годі, щоби свідоміші й активніші одиниці чи деканати, чекали, аж знайдеться 500 священиків до шкілки. Ліпше, на мою думку, порозумітися з якоюсь вже існуючою доброю шкілкою і там замовити т. зв. „очкованці“, т. є. заочковані дички, а з них вже на місці в коопер. саді вправний садівник виведе корону. На 2 морги 150 штук по 50 сот. коштувало б ок. 75 зол.¹⁾

Хто зробив би плян такого саду, — хто виконав би той плян, провадив щепи, доглядав його?

Відповідаю: Спілка уділовців замовляє у фахівця плян, одобрює його на своїх сходиnah, підшукує садівника-техніка, або посилає місцевого хлопця чи взагалі якогось місцевого чоловіка, що любить садівництво, на безплатну практику до якоїсь більшої шкілки. Цей практикант буде опісля садити щепи, вести корони, доглядати сад і т. д. за оплатою яких 50—100 зол. місячно (очевидно в літніх місяцях). Час від часу приїздить агроном садівник, чи від АЕп. Маєткової Ради чи який инший, і дає фахові поради.

Добре є, колиб місцевий парох чи з найближчого сусідства також інтересувався заложеним спільним садом і час від часу заходив до нього.

Як мав би виглядати такий промисловий спілковий сад?

30 моргів самих зимових яблінок в 3—4 відмінах, морозовідпорних, що видержали зиму в 1928/29 році, як малинова, льондонська Онтерійо (держиться до весни), 1% запилювачів (кронсельське, Філіпса), $\frac{1}{2}$ —1 морга літних для Черча, Тернополя, Львова, $\frac{1}{2}$ м. осінних, 1 морг грушок, $\frac{1}{2}$ м. черешень, $\frac{1}{2}$ м. вишень, 2—3 м. слив, трохи горіхів, осібно 2—3 морги карлового саду. Щепи низькопенні (корона 1 м., а навіть 60 см. від землі), бо такі ліпше

¹⁾ Кажуть, що Державний Банк Рільний дає довгоречинцевий кредит на закладання більших садів. Ближчі відомости уділяє рільничий інспектор при повіт. Виділі.

родять, вітер менше ними колише, тай лекше коло них виконувати всяку роботу і збір овочів. Такі низькопенні сади є в Америці. Добре було би підібрати такі відміни, що корони пускають в гору, тоді галуззя не перешкаджає в роботі кіньми.

Проти вітрів, щоби не обтрясали овочів, де нема природної ослони (ліс, село, горб), конечно дати, особливо на Поділля, ослону штучну у формі хочби 2 рядів смереки.

Для використання місця і щоби скорше мати користь зі саду, треба між деревами посадити порічки, агрест, — а осібно кватиру малин повторяючих (що 2 рази дороку родять).

Чи потрібно огорожі?

На мою думку до полевого саду не треба конче огорожі, хиба до кватири з карловими щепами. Вже 5 літ росте мій сад без огорожі — і на 350 щеп вкрали всього кілька штук, а заяці не ушкодили ані одної. Коли сад зачне родити, тоді сторож оден — другий заступить огорожу, — або за збір з одного року, проданий купцеви—садівникови, можна буде справити огорожу. Спілці однак з 10, 20 священиків не тяжко буде для більшого безпеченства дати дротяну сітку. Дешевше винесе, коли спілка купить дріт, по можности т. зв. „старший“, зужитий, який часом продає Дирекція Почт, — і сама спеціальною машинкою зробить собі сітку. Стовпці желізні, — або бетонові, бо дубові що 15 літ треба змінати. На 2 морги саду в спілці випаде ок. 50 метрів сітки.

Як мала б виглядати така спілка під правним оглядом? Як кожда кооператива продукційна — на статутах Ревізійного Союзу українських кооператив, відповідно примінена до потреб такого саду. Там були би виразно определені права й обовязки членів. Перший основний уділ міг би виносити нпр. 100 зол. (акція), а Загальні Збори ухвалювали б дальші додаткові уділи вміру розбудови і поширення підприємства (фабричка мармеляд, сушарня). Всі подібні деканальні чи повітові спілки були би злучені в Союз.

Якіж користи давав би такий кооперативний сад своїм членам? Чим ліпший такий сад від окремих садів по парохіях?

1. Не кождий парох має відповідне місце під сад коло дому, особливо під сад більший, промисловий, — а о такий головно ходить. В поли боїться садити щепи, хоч на Заході можна часто бачити полеві сади. В кооперативному саді кождий може найти для себе місце, хто лиш схоче.

2. Не кождий парох має відповідне знання, щоби міг самостійно заложити і вести парохіальний сад. Я ще від семинарської лавки інтересуюся тою справою, маю до-

силь обширну садівничу літературу і періодичну пресу, — а мимо того роблю помилки. Тих помилок не було б, — або булоби їх далеко менше в Кооперативному саді, веденому фаховою силою.

3. Коли би навіть було знання, то не кожний має досить часу. Сад посадити то ще замало. Кілько то праці треба, щоби уформувати 3 поверхи корони, щоби не була ані за густа ані за рідка, — вести борбу зі шкідниками цілий рік через накладання ловчих перстенів, оприскування дерев, — деревця обкопувати, гноїти і т. д. Всі ті роботи будуть певніше і краще виконанні в кооперативному саді ніж в індивідуальному. Якраз весною, коли в саді коло щепів найбільше робот, тоді приходить Великодня Сповідь, весняні засіви.

4. Кошт заложення 2 моргів садів яко частини великого 40 моргового саду буде менший, ніж кошт заложення 2 моргів парохіяльного саду. І щепи менше коштують при закупні більшої скілки і огорожі тим менше припадає на одного уділовця, чим більший сад і замість 20 сторожів до 20 парохіяльних садів вистарчить 2—3 сторожі до одного 40 моргового саду.

А вміру зменшення коштів збільшується чистий дохід.

5. Спілці 40 моргового саду лекше збути більшу скількість добірних овочів одного сорту, лекше постаратися о фаховця до сортування і пакування овочів, ніж поодинокому священникови.

6. Найважніше: непродані овочі (II сорт і відпадки, що марнуються в приватних садах) лекше зможе спілка переробити на мармеляди, повила, овочеві вина, оцет, на суш, — ніж це можливе поодинокому священникови. Повстали би фабрички перетворів овочів.

7. Немаловажне й те, що в тих садах і фабричках наші діти й сироти по священниках найдуть вартат праці.

З а к и д и.

1. „Але — скаже дехто — що буде, як священник, член тої спілки перенесеться на іншу парохію, або вмере?“

Відповідаю: Як перенесеться, то через те не тратить своїх прав до саду, який він заложив своїм уділом. З нової парохії може дальше інтересуватися садом, присилати свої уділи на сад, може приїхати на збори уділовців, чи передати свій голос заступникові, можуть йому на нову парохію присилати гроші з проданих продуктів саду відповідно до його пайки.

І власне тим стоїть вище уділовий сад від парохіяльного, що як священник перенесеться на другу дарохію, де нема саду, то звичайно пропадає його вклад у сад на тамтій парохії, — а цього нема при уділовім саді.

А як священик умре, то його права і обов'язки унасліджує вдова з сиротами. Священик умирає спокійний, що уділом в саді краще забезпечив родину ніж Вдов.-сирот. фондом. Бо фонд: а) не дає нічого за життя священика ані йому ані його родині, хочби хто 40 чи 50 літ платив до фонду по 120 зол. річно, — а сад вже по кількох, кількнайцятьох літах дає дохід своїм основателям; б) по смерті священика фонд платить вдовам і сиротам по 15 зол. місячно, — з того має вдова провадити свою родину, вбрати і до шкіл посилати! — а сад через 50—60 літ давав би по 150, 200 або й більше місячно нашим вдовам і сиротам.

Як уділ на сад треба ще далі платити, — а вдова не має чим, то або відпродасть свій уділ-акцію іншому священикови, — а охочих до купна акції в готовому саді буде з часом більше як до купна акції в цукроварні „Поділля“, або старі уділовці переймуть на себе її часть саду, — а її звернуть вложені гроші.

2) „Але — завважуть інші песимісти — на Поділля сад „не піде“, — може змерзнути, — злодії викопають щепи — обтрясуть овочі, — заяці обгризуть, — овочів буде багато і вони будуть дешеві як бараболя — не буде збуту — буде війна, — словом: то велике ризико“.

Відповідаю з кінця:

Хто боїться ризика, най сидить тихо, най далі нарікає на „тяжкі часи“, най далі ходить сам обдертий, — а дітей своїх по своїй смерті лишає в нужді. Такий „батько“ дістане від Бога якраз таку саму похвалу, що й той слуга, що дістав від пана талант, але боявся ризика і талант закопав.

Ризико є в кожній ділянці господарства, збіжжа може не виродитись, град, посуха знищить, — а однак люди сіють

Упередження, що на зимному Поділля сад „не піде“, належить до минувшини. Треба лиш підобрати морозовідпорні відміни і посадити штучну ослону проти вітрів зі смереки і т. п. Доказом є існуючі вже на Поділля гарні й великі сади навіть по парохіях.

Змерзнути сад може і змерзло багато садів в р. 1928-1929, — але така зима буває раз на 100 літ, — а й тоді не змерзли всі дерева. Якраз ота зима виявила кілька відмін, які навіть найбільші морози витримують.

Що до злодіїв, то най би вкрали 5% щеп чи овочів, то ще „щось“ остане для священика уділовця. Я вже маю 5 літ сад, а пропало всього 4 чи 5 щеп, хоч я їх зовсім ані не пильную, ані не обгородив і можуть вкрати скільки хочуть. А з кожним роком садовини по селах прибуває чимраз більше і овочі не будуть такою лакоминкою, як давніше.

Проти заяців забезпечують молоді щепи соломою, терниною, сосновими галузками, біленням вапном з домішкою жовчі, а найліпше дротяною сіткою, про яку вже згадано.

Що овочів буде за багато, і вони будуть дешеві і не буде збуту, то ті побоювання слухні, коли ходить о літні, маловартісні овочі, зле зривані, потовчені. На добрі зимові овочі є все збут запевнений, як не в Польщі, яка рікрічно спродажує овочі з заграниці за мільони, — то в Швеції. А непродані, дрібніші овочі спілка преробить на мармеляди і т. п.

А що до війни, — то люди ставлять хати і чомусь не оглядаються на те, що війна може знов з димом хату пустити, як тому 20 літ. І до банку гроші несуть, хоч була девальюація.

3) Ще інші кажуть: „Сад потребує гноєння. Де взяти обірнику?“ Відповідаю: зелені погної і штучні заступлять гній.

4) „Але на пожиток зі саду довго ждати“.

Правда, що сад добре родить по яких 10 літах. Але трудно: великих діл не можна сотворити за один день.

Вже 10 літ тисне нас криза. Колиб ми були зараз в р. 1928 взялися до того діла, ми вже нині збирали б овочі з наших садів.

Пам'ятаймо, що садом маємо передовсім забезпечити долю наших рідних по нашій голові. І хоч ми самі може не дочекаємо часу, коли той сад вкриє всю землю, — а великі дерева рясним білим та рожевим квітом немов молоком облиються, — але наші діти того можуть дочекати і нас вдячно згадувати будуть, що ми самі бідили, на уділ літами складали, а вони тепер овочі їдять і місячну пенсію побирають.

Впрочім, як згадно, дохід з саду можна прискішити в той спосіб, що якусь частину саду засадиться карловими деревцями, щепленими на дусені або на райській. А такі щепи родять дуже скоро, нераз вже в третім році по засадженню, родять далеко обильніше і кращі овочі, ніж пенні дерева, хоч з другого боку не такі довговічні, частіше змерзаю ь, вимагають доброго забезпечення перед заяцями, стараннішого гноєння і обкопування.

Також агрест, порічки, малини починають скоро приносити дохід.

Я був зразу проти проєкту п. Данилевича, — а за індивідуальними садами. Тепер однак пишуся обома руками за проєктом п. Данилевича, — а хто хоче і може, нехай закладає собі окремий парохіяльний сад, чи то малий, аматорський, для власної приємности і потреби, чи навіть більший, промисловий. Одно другого не виключає, хоч спілковий мені більше подобається головно тим, що права до нього унасліджує родина.

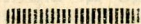
Хто має інший, кращий проєкт матеріяльного піднесення нашого духовенства, прошу дуже, нехай подасть нам до відома.

А коли нема ліпшого, то чому безпідставно, легкодушно відкидати отсей п. Данилевича? Чому безнадійно махати рукою, мовляв „шкода роботи!“ Отже „не тратити сил, а спускатися на дно?“

Чи це нас вирятує від нужди, як будемо далі такі пасивні як досі, як будемо лиш нарікати на біду, — або виглядати підмог з Ординаріату?

Шукаймо самі доріг рятунку, а „хто шукає, той найде“.

Одно певне, що без жертви нема нічого, без нашої власної жертви не здобудемо кращої долі. Ех nihilo nihil — в природнім порядку. Лучім наші слабі сили до великого діла, бо в єдності, в злуці, в кооперації сила. Потрапили ми зложити потрібний капітал на санаторію, на священничий дім, з яких далеко не всі будемо користати, — можемо що місяця рік за роком відкладати з нашої мізерної платні по 10 зол. на вдов.-сирот. фонд — чому би ми протягом 10 літ не сотворили великих садів з великою пасікою, де би кождий член мав своїх 1 чи 2 морги добре веденого саду і в той спосіб без клопоту, не відриваючися від своїх головних душпастирських обовязків, забезпечив би і своє матеріяльне положення, а по своїй смерті долю своєї родини, до чого має святий обовязок. Лиш більше зрозуміння для справи, а менше упередження, — більше віри в свої сили, та більше охоти, — а діло при Божій помочі піде і принесе користь не лиш нам та нашим родинам, — але й нашій Церкві та цілому народові.



Божі Гроби

Кілька вільних годин у Велику Пятницю, між виносом Плащаниці і Надгробною Утренню, постановили ми у двійку з товаришем використати на оглянення т. зв. Божих Гробів у львівських церквах. Метою нашою було не лиш зложити на мертвим Тілі Спасителя цілунок любови й щирого каяття, але й приглянутися способови урядження Плащаниці в поодиноких церквах.

Дощ, що через кілька днів лив майже безперестанно, перестав ще рано падати, так що вже винос Плащаниці відбувся по всіх церквах якслід. Тільки температура сильно обнизилася.

Та мимо того на деяких львівських вулицях панував замітно святочний настрій. Головно на вулицях Жовківській, Краківській, Ринку, Домініканській, Руській, Коперника, Ли-

чаківській, Зиблікевича, Міцкевича, пл. св. Юра, усюди там, де знаходяться наші церкви.

Простолюддя й інтелігенція, старші і молодь — усі ходять від церкви до церкви — відвідувати Божі Гроби. Ходять і ті, які через цілий майже рік до церкви мало показуються і літургично-обрядовою структурою церковного року не дуже цікавляться. Ходять теж і ті, що хліба ради були змушені покинути свій обряд і до церкви тільки крадькома заходять; вони нині до Божого Гробу йдуть сміливо, бо ж і правдиві латинники йдуть до нашої Плащаниці.

Велика Пятниця розбуджує у всіх християн сильніші й ревніші релігійні почування. Перед їх очима стає в той день найвеличніша подія з історії людського роду — його відкуплення, довершене Сином Божим на Голгофті, відтворенням якого є Велика Пятниця з „Божим Гробом“, з Христом помершим, зложеним у гріб „благообразним Іосифом“.

Тому в той день усе, що живе, спішить до Божого Гробу, до Плащаниці.

Одні, щоби віддати поклін Спасителеви, щоби зложити поцілунок, а то й горячу слезу перепросьби й подяки лишити на мертвім тілі Ісуса, що за наші гріхи умер і лежить у гробі. Наші богослуження страсного тижня, — і „Страсти“ у Великий Четвер, і Часи та Вечірня Великої Пятниці з зворушливим обрядом винесення і положення Плащаниці — своїм глибоким і чудовим літургично-музичним оформленням — створюють величню атмосферу Голгофти і тієї трагедії, що на ній розігралася, — та дають вірним змогу виявити свою любов до Христа як найкраще, як найповніше і як найсердечніше.

Тому й не дивно, що ці вірні не вдовольняються одною церквою, а відвідують усі, щоби у всіх зложити Христови — замість пахучого мира — слези покути і широкі любови.

Другі знов ідуть до Божих Гробів більше з цікавості, для сенсації. Не видно в них того святого, сумовитого й глибоко-побожного настрою, полученого з рисками покаяння, яке повинно родитися в серці кожного християнина над мертвим тілом Спасителя, але так і видно по них, що їх тягне до Божого Гробу не так сам зміст того гробу, як радше його зверхня форма, зверхній блиск, декоративно-театральний бік.

Таких християн є по більших містах, на жаль, дуже багато.

Може бути, що тут причиною є римо-католицькі костели, що їх і наші вірні в латинську Вел. Пятницю відвідують, а в яких Вел. Пятниця і зв'язані з нею Божі Гроби не мають того глибокого, сумовито-покаянного та боговійного настрою, що в нас. Латинський обряд такого настрою і такого глибокого відтворення Голгофти — як у нас —

створити не може. Скупі літургічно-обрядові засоби латинського Костела на те не дозволяють. Тому він мусить звернути увагу на зверхню форму Божого Гробу і на ній зосередити увагу видців. Внаслідок того у латинських храмах Божі Гроби — це більше чи менше вдатна театральна, нерухома вистава. Декорації, світляні ефекти, повинь цвітів, жовнярські чи пластунські стійки, в глибині серед цвітів і світла Христове тіло (корпус), а десь на верху, звичайно на тлі якоїсь декорації, монстранція з Нсв. Евхаристією.

Ця театральність, до того непотрібно підкріплена ще виставленням живого Евхаристійного Христа, зовсім затирає вражіння смерті. Тому й не дивота, що вірні тільки з цікавості ходять відвідувати ті гроби, всі подивляють більше або менше вибагливу виставність Божого Гробу та йдуть до другого костела, цікаві, як там той гріб уладжений.

Так уладжені Божі Гроби ніяк не можуть створити глибокого й інтимно-зворушливого настрою вірних над гробом Христовим і не в силі витиснути ні одної слези з очей тих, що його відвідують. Бо форма ніколи не заступить змісту.

Тому з кругів польського духовенства підносяться вже нині на сторінках преси голоси, що виступають проти такої театральності.

Зате в нас навпаки: у нас не форма, а зміст, ідея Вел. Пятниці на першому пляні. Вірні, що беруть участь у богослуженнях Великої Пятниці, розуміють її зміст і наливаються святими почуваннями. Бо ці богослуження малюють їм величньо-жахливу картину Голгофти, ніжну й зворушливу хвилю зложення Христа до гробу та плач відкупленого людського роду над мертвим тілом свого Відкупителя, — а для піддержання їх святих почувань вистарчає сама Плащаниця, положена серед церкви для прилюдного почитання, без ніяких театральних-декоративних акцесорій.

І тому дуже вразила мене неграмотна під цим оглядом замітка „Діла“ з 28. квітня ц. р. п. з. „Великдень у Львові“, у якій воно робить просто закид львівському духовенству за те, що, мовляв, „з виїмком Успенської Церкви і Св. Духа — на жаль — Божі Гроби в інших львівських церквах лишали багато до побажання та не витримували ніякого порівняння з Божими гробами по львівських костелах“. Автор тієї замітки, видно, не має найменшого поняття ні про саму ідею нашої Плащаниці, ані теж про різницю літургічно-обрядового стилю грецької Церкви і латинського Костела. Він, як і — на жаль — майже вся наша інтелігенція не буває мабуть на ніяких наших богослуженнях (за виїмком хіба читаної Сл. Божої), навіть на чу-

дових богослуженнях Страсного тижня ні, не входить у зміст цих богослужень, не розуміє їх залізної льогіки, полученної з нечуваною красою вислову й мельодії — одним словом він далекий від свого обряду, він духом вже латинник, а тільки по формі ще греко-католик. Тому й не диво, що він бажає собі, щоби по наших церквах при Божих Гробах запанувала така театральна декоративність, що і в костелах, заслонюючи собою весь зміст Вел. Пятниці з її Плащаницею.

На жаль, до цього викривлення поглядів наших вірних на Плащаницю довели почасті й ми — духовенство. Ми, йдучи за колись так дуже поширеною в нас психозою — приймати з латинського обряду, без розбору й застанови, все, що тільки могло нас до того обряду наблизити (ми через те мали ніби ставати кращими католиками), а залишати й занедбувати наше, міняти дорогоцінні жемчуги на дешевеньке скло, — і під оглядом Плащаниці (Божих Гробів) немало провинилися. Може не так ми — сучасники, щоби не зробити кому кривди, як радше зробили це наші попередники, а ми всі винуваті хіба остільки, що не маємо відваги усунути з наших церков все чуже, а повернути своє. Чекаємо, аж чужинці, принявши наш обряд, навчать нас цінити й шанувати своє.

Тому автори згаданої замітки в „Ділі“ не дивуюся. Які погляди на наш обряд йому вщеплено, такі він і має.

Не дивуюся також і тим масам вірних, що у Вел. Пятницю шукають сенсації при Божих Гробах.

А дивуюся парохам наших міських церков, що так основно затратили розуміння свого обряду та його окремого літургично-богослужбового стилю, і далі консервують, а то й розбудовують по наших церквах чужі латинські обрядові форми та заслонюють ними увесь зміст і всю чудову символіку нашої Плащаниці, через що її ідея виходить поломаною і викривленою.

Та даймо голос фактам.

Зачали ми оглядини від церкви **Успення** Прсв. Богородиці, найкращого під архітектонічним оглядом львівського храму. При вході до церкви маса жебраків та кольпортери нашої преси (!). Церква майже порожня, бо Плащаниця лежить у Трьохсвятительській каплиці. Ідея уряджувати Божий Гріб в маленькій і тісній каплиці замість у просторому храмі — не надто щаслива. Плащаниця в Успенській церкві дістала перед кількома роками мистецький сценарій, кисти арт. Дядинюка, що в кількох іконах, змонтованих у півколо, зображує Христові страсти. Іконне півколо освічене яскраво електрикою. Нема стушованих тонів, нема того сутінку, який конечний є для піддержання болю і смутку Вел. Пятниці, навіть ікони, що зображують страсти, якісь дуже ясні, аж

ніби радісні, так що цей мистецький, декоративний сценарій не робить того вражіння, якого ми надіялись.

У тому півколі лежить Плащаниця. Як вона виглядає, ми не бачили, бо мала каплиця була так набита людьми, що годі було й думати про те, щоби дістатися до Плащаниці. Людську масу треба б спрямувати одним боком до Плащаниці, а відвести її від неї другим боком або на церкву, або дверми на церковне подвіря. Наша молодь мусіла б, як колись пластуни, взяти на себе ролю впорядчиків не тільки тут, але взагалі у всіх більших львівських церквах.

Над іконною декорацією, на престолі, виставлені Нсв. Тайни в дароносиці.

На майбутнє радили б ми управі церкви не ховатися з Божим Гробом до каплиці, але урядити його таки в церкві, в місці, приписанім обрядом, а це вийде на більшу користь і церкві і вірним.

На Божім Гробі в Успенській церкві бачимо змагання — дати щось більше, ніж саму Плащаницю, а те „щось більше“ одягнути в таку форму, яка бодай частинно відповідає вимогам нашого обрядового стилю.

З церкви Успення Прсв. Богородиці пішли ми до другої церкви середмістя — **Преображення** Госп., найбільшого й обрядово найстильовішого львівського храму. Велика святиня повна людей, головню її права нава виповнена щільно людьми, бо там, перед престолом Спасителя збудовано Божий Гріб. Давніше цей гріб будовано, як обряд каже, по середині церкви, але тому, що з причини великого стиску людей, все була небезпека його завалення (великі розміри церкви не давали змоги оперти його на якихсь стовпах чи бар'єрах), тому в останніх роках уряджують його у бічній наві. Доступ вірних до Плащаниці упорядкований при допомозі залізної бар'єри, так що стиску й замішання немає. Стаємо в чергу і доволі скоро дістаємося до Плащаниці. Плащаниця шовкова, з золотом гаптованими словами тропаря довкола, прикрита прозорою целюльозовою рамою. Христос змальований шабльоново й не дуже мистецьким почерком. Коло Плащаниці, з боків, лаврові кущі, за нею море світла і цвітів, а на кивоті престола дароносиця з Нсв. Тайнами, закрита прозорим серпанком.

Христос, зложений до гробу, викликає в душі глибоку, повну щирої любови й покаяння, реакцію. Трохи загато світла і цвітів, як би не те, настрої був би куди глибший і зворушливіший. На майбутнє належало б вікна у цій наві щільно позаслонювати, а електричне світло погасити, бо вповні вистарчає світло воскове.

Завеликі світляні ефекти завжди псують увесь зміст і змісл Плащаниці.

Пригадую собі свої хлопячі літа і вбогу, невибагливо

устатковану церкву на селі та Плащаницю в ній. Положена серед церкви, без зайвих прикрас, серед тишини, насиченої шепотом щирх молитов і шорохом людських істот, що на колінах, з найбільшою покірою й говінням зближаються до неї, щоби зложити на мертвім тілі Христовім цілунок, а то й зросити її горячою слезною каяття, любови і вдячності за пролиту для нашого спасення кров.

І той образ Плащаниці та тієї зворушливої атмосфери довкруги неї залишився у мені аж досі. Не затерли його й виставно і вибагливо уряджувані Божі Гроби по львівських церквах і нічого більше не бажав би я собі над те, щоби також й у Львові можна було створити таку глибокоповажну і боговійну атмосферу при Плащаниці.

З церкви Преображення Госп. йдемо до найближчої — церкви св. **Отця Николая** при Жовківській вулиці. Це найстарша наша церква у Львові, ще з княжих часів. Фреск над входовими дверми, роботи покійних — інж. Пещанського і проф. Холодного, щось ніби полиняв трохі.

Плащаниця у церкві уладжена проти приписів нашого обряду. У бічній (лівій) наві поміщені Нсв. Тайни і ціла дешево-театральна декорація, що має представити ніби Божий Гріб. На долівці серед цвітів лежить мертвий Христос (різьблена фігура, зовсім як у латинських костелах), а перед тим усім, доволі висунена на церкву, Плащаниця, біля якої — наче римські жовнярі — засіли дві жінки коло тац на гроші. Тіло Христове на Плащаниці звернене — проти приписів обряду — ногами до іконостасу.

Вражіння фатальне!

Комбінація латинського й нашого обряду — незугарна й нічим не виправдана, та навіть нагани гідна! Два мертві тіла Христові: одно змальоване (Плащаниця), а друге різьблене (латинський корпус). Чому не урядити Плащаниці після приписів обряду, серед церкви, без зайвого декоративного хламу з нужденними й миршавими корчами олеандру чи чого іншого? Та ж обряд Плащаниці не вистава цвітів і не театр.

В найближчій церкві **св. Онуфрія**, ідеально положений, гарно і чисто вдержаний, з багатим і стилевим іконостасом і такими ж стильовими іконниками при передніх філярах (св. Василій Вел. і св. Йосафат) — комбінація латинського і нашого обряду не менша.

Плащаниця положена на тетраподі, закрита густою, ледви прозорою органтиною, без ніяких прикрас і світла. Зате у царських вратах уставлений Божий Гріб, в низу якого, серед цвітів, лежить другий Христос (як і в попередній церкві). Та центральною точкою є Найсв. Тайни, виставлені на престолі в монстранції, освічені десятками яскравих, електричних жарівок.

Побожне жіноцтво, бо їх ми в церкві найбільше за-стали, не дуже то й звертає увагу на Плащаницю, а претъ-ся перед престол, перегороджений маркованим Божим Гро-бом, і адорує. Плащаниці не видить, а монстранція з Пресв. Евхаристією аж тягне до себе яскравим світлом — і тому всі спішають туди.

Скаже дехто, що адорація Нсв. Евхаристії не гріх. Певно, що не гріх, а навіть річ дуже свята й побажана. Але яке тут (не тільки тут, а по всіх львівських церквах) основне незрозуміння ідеї Вел. Пятниці з її Плащаницею! Нема тут ніякого вражіння смерти Спасителя, а видно тільки живого Евхаристійного Христа, якого можна бачити в кожду першу п'ятницю і неділю місяця. Яка ж тоді різниця між тими днями і Вел. Пятницею?!

Звідти йдемо до церкви св. **св. Пятниць** за залізничною рампою. Невеличка церковця з гарною вежею, наче оборон-на башта — на, колись майже чисто українським Жовківським передмістю, також чудово серед старезних дерев положена.

В нутрі церковця маленька і темна, бо вікна заслонені (одно, що витворює якийсь глибший настрій), з найкращим у Львові, а може й у цілій Галичині іконостасом. Кам'яна долівка вимагає негайного ремонту, бо на тих вовчих долах можна собі ноги повикручувати.

Божий Гріб уладжений і тут на латинський зразок. Перед іконостасом на тетраподі Плащаниця, біля якої стоїть „на позір“ двох юнаків як почесна сторожа. В царських дверях збудований крім цього ще Божий Гріб, у верхній частині якого, на престолі, Нсв. Тайни (в пушці), а внизу серед цвітів другий Христос (гіпсовий корпус, як у двох попередніх церквах).

Оглянувши церкви на лінії: вулиця Жовківська—серед-містя, поїхали ми трамваєм до церкви **св. Петра і Павла** на Личаківській вулиці. Церква збудована досить неfortunно, бо лежить багато нижче, чим вулиця, так що вона мало замітна, навіть з близька.

Божий Гріб збудований і тут, як у трьох попередніх, хіба з тією різницею, що тіло Христове внизу, серед цвітів, не різьблене, а мальоване. Перед Плащаницею на землі якісь де-ревляні рами, обліплені горючими свічками, що наповняють невеличку церкву димом і чадом. Серед церкви читає чтець Діяння Апостольські, що вперше у нашій мандрівці стрічаємо.

В маленькій церковці **Непорочного Зачаття** Пр. Д. М. при вул. Зиблікевича Божий Гріб у бічній правій наві нічим незамітний та уряджений в противенстві до чотирьох попе-редніх церков, — не на латинський зразок. Плащаниця нова і гарно змальована.

Звідси йдемо у відвідини до останньої церкви, нами наміченої, себто до церкви **Св. Духа** при Духовній Семи-

нарії. З відвідин катедри св. Юра резигнуємо, бо там тепер переводиться мальовання, всюди деревляне руштовання, так що й урядження Божого Гробу мусить бути хіба провізоричне.

Божий Гріб у церкві Св. Духа має від давна свою славу у Львові. Хоч у ньому найбільше театральности, то все таки робить він гарне й глибоке вражіння та відтворює настрій Вел. Пятниці майже уповні. Перш за все церква темна (вікна прислонені), так що багата декоративна сторінка не виступає так яскраво, але є більше схована. Серед скал, крізь щілини яких виглядають Нсв. Тайни в монстранції, лежить дорогоцінна Плащаниця. Над скалистим гробом гарна, мистецька декорація, що зображує Голгофту з трьома хрестами і розложене у її підніжжя святе місто Єрусалим. Десь за скалами питомці Семинарії читають, чергуючись, Апостольські Діяння.

На церкві, хоч люди приходять масами, нема ніякого стиску, бо всі йдуть цілувати Плащаницю попід бічні стіни лівим боком, а вертаються правим.

У церкві тиша і глибокий молитовний настрій огортає всіх.

На хорах зачали співати страсні псалми, цей традиційний мистецький концерт студентів богословії у Велику Пятницю, — знак, що до Надгробної Утренні вже недалеко, — і ми, повні вражінь, вернулися домів.

* * *

Наша мандрівка по Божих і робах дала нам змогу поробити цікаві спостереження й висновки.

Перш за все ствердили ми, що по всіх церквах є у Вел. Пятницю виставлені Найсв. Тайни, а в деяких ще й тенденція зробити їх, а не Плащаницю, центральною точкою. Це, розуміється, противиться ідеї Вел. Пятниці, яка ставить нам перед очі не живе, а мертве тіло Ісуса Христа, замучене, прибите на хрест і зложене до гробу — як жертву примирення між Богом і людьми. Як у богослуженнях Вел. Пятниці, так теж і в уряджуванні Божих Гробів повинен бути момент смерті Іс. Христа (тілом) дуже сильно підкреслений, а святий жах кривавої Голгофти повинен усім приявним уділятися. Колиж при Божих гробах будуть виставлені Нсв. Тайни, себто живий Христос, тоді цей зворушливий образ смерти Спасителя усувається на другий плян, або й цілком затирається. Супроти цього перестанемо дивуватись, коли побачимо, що деякі наші вірні злегковажать собі саму Плащаницю, як щось менше вартне чи менше важне, а всю свою увагу спрямують до Нсв. Тайн з живим Тілом Христовим.

І тому ніде в католицькій Церкві (так у латинській як і грецькій), з виїмком хіба б. Австрії і сучасної Польщі, нема

звичаю виставляти при Божих Гробах Нсв. Тайни, навпаки, на той час Нсв. Тайни забирають декуди (нпр. в Римі) з престола і переносять або до якоїсь бічної каплиці, або й до захристії. Навіть у польським костелі в Римі не виставляються Нсв. Тайни, щоби достосуватися до римського звичаю, а тільки в нашій українській церкві св. Сергія і Вакха Нсв. Тайни виставляються. Одна Римлянка запитала раз у Вел. Пятницю нашого священика, вказуючи на Нсв. Тайни: *Che cosa e?* — *Gesú* — відповів їй священик. — *Gesú e mort!* — сказала пані.

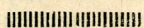
Друге, що нас вразило і що негайно повинно бути усунене, це подвійний Божий Гріб у деяких львівських церквах (не знаємо, чи й на провінції є де така дивовижа) — один грецький (Плащаниця), а другий латинський (корпус Христа). Це такий абсурд і така нелогічність, що треба тільки дивуватись, як могла така дивовижа аж досі у наших церквах вдержатися.

Третє, що разить при Плащаниці, це за великі світляні й декоративні ефекти та задалеко посунена театральність. Це призвичаює вірних шукати у Божих гробах тільки форми, сензації, чи естетичної насолоди, відвідування церков у Вел. Пятницю переминюються у приємні проходи, зате вони ніколи не будуть всилі спонукати християнина клякнути розкаюнно на коліна перед мертвим тілом Спасителя, ані ніколи не витиснуть з його очей щирої слези жалю і любови. При виставній декоративності Божих Гробів виключена всяка глибша контемпліяція і всякі містичні переживання.

—о—

Вглибитися у величню містерію Вел. Пятниці та дійти до належного розуміння її ідеї і вяснити це нашим вірним — це найближче наше завдання на літургічно-аскетичнім відтинку нашої душпастирської праці.

Observer.



50-ліття душпастирської і громадянської праці

Рудеччина разом з Комарнянщиною може повеличатися рідким ювілеєм. Недавно, бо осінню минулого року, обходив о. Степан Онишкевич, парох Купнович, рудецького повіту своє родинне свято, а саме 50-ліття своєї діяльної праці як душпастир, громадянин і політик.

О. Степан родився в р. 1861 з міщанських родичів в Угнові. Народню школу покінчив в Угнові й Белзі, — гімназійні студії в академічній гімназії у Львові, богословські на університеті у Львові й Перемишлі, де в р. 1887 був висвячений у пресвитери. Вже як ученик академічної гімназії, а відтак як студент богословії на університеті, багато читаючи, знав добре українське письменство і ставши сві-

домим Українцем — почав біля себе гуртувати молодь. Коли в р. 1885 прийшов на IV. рік до Духовної Семинарії в Перемишлі, зацікавився національним життям Перемишля сходячись поза Дух. Семинарією з спосібнішими гімназійними учениками. Приглянувшись тодішньому життю старих Українців Перемишля та їхній праці, весною 1886 р. написав лист до тодішнього голови Нар. Руської Ради Ю. Романчука, в яким представив всю народню мізерію Перемишля. Цей лист наробив великого розголосу, бо замість піти до рук проф. Ю. Романчука, зайшов до членів Руської Ради, тоді „твердих“. За той лист Степан мав бути усунений з Духовної Семинарії. однак завдяки тод. ректорові семинарії о. Миронови Подолінському його полишено і введено в свячено. Перша його посада це Літиня, дрогобицького деканату — де сходився з Іваном Франком, оповідаючи відтак цікаві фрагменти з його життя. По році пішов до Яструбич, сокальського деканату, де перевів правибори в користь канд. на посла А. Вахнянина до Державної Ради у Відні. В р. 1892 перенесено його на сотрудицтво до Ременова, де як невтомний працівник пррдовжував свою душпастирсько-громадянську працю між парохіянами.

В р. 1894 прийшов як парох до Хишевич, рудецького повіту. По короткім побуті оснував читальню „Просвіти“. Хоч люди недовірливо відносились не тільки до цієї читальні, але і до його праці, — о. Степан, як випробуваний робітник на освітнім полі — доконав того, що в недовзі повстає крамниця, шпихлір, каса Райфайзена, Сокіл, молочарня, кошикарська школа, торфова спілка, а накінець величне діло (унікат в тім часі) переведення комасації ґрунтів в гром. Хишевичі. Всі ті установи під проводом о. Степана гарно розвивалися, а лучі цієї світлої його праці промінювали на сусідні села. Відтак побудував величаву муровану церкву, зложено 4 клясову, народню школу, на що побудовано під проводом о. Степана додатково будинок на 2 кляси. Збудував з початку деревляний, а відтак мурований дім читальні „Просвіти“.

Та освітньо-культурна діяльність не тільки торкалася парохії о. Степана. Як непосидюча і працювита людина зумів погодити обовязки священика з обовязками освітньо-культурними. Нераз по скінченій Вечірні о 3 год. о. Степан своїми кіньми виїжджає до сусідних сіл, — закладає читальні „Просвіти“ чи інші суспільні установи. Не забуває про політичні організації і в р. 1900 його заходом повстає в Рудках Рудецька Руська Рада. Не маючи під руками інтелігенції до праці — змушений був шукати її між селянами, не тільки у своїй парохії, але також по сусідник селах, а головно в Комарянщині з приходом о. В. Петрика до Комарна. Під проводом о. Степана починається національно-

політична праця. Не дивно, що противники називали тих працівників „онишкевичівцями“. Рільні страйки, переведені в Рудеччині в рр. 1902—1904 нар. дем. партією з користю не тільки для українських, але і польських селян — відбулися також не без участі о. Степана.

Роки 1905 і 1906 це роки великого вічевого руху за зміною виборчої ординації до парляменту у Відні. Віча, в яких кількість доходила до 15.000 учасників, відбувались під проводом нац. робітника, о. Степана. Ця невпинна і муравлина праця в повіті на всіх ділянках нашого національного життя видвинула в р. 1907 його кандидатуру на посла до австр. парляменту у Відні. Як був він люблений і поважаний у рудецьким повіті, виявилось при самих виборах, в яких вийшов такою величезною більшістю голосів, що кандидати меншости (Поляки) мусіли дійти до тіснішого вибору. В часі виборчої акції, як добрий бесідник, робив по 2 віча денно, — а як селяни бажали його мати послом, про те свідчить факт, що самі безкорисно працювали і склали добровільні жертви на цю акцію. В р. 1911 одностумці о. Степана нагороджують його знов своїм довірям і вибирають його вдруге послом до віденського парляменту.

В р. 1913 переходить на парохію Купновичі — де живе до сьогодні. В рудецьким повіті великий вплив мав граф Скарбек, посол до парляменту і до сойму, маршалок повіту, людина, котра на вибори видавала величезні гроші. До сойму відбувалися вибори посередні, себто через правоборців. Від часу конституційної ери тутешний повіт при куріальних і посередних виборах не міг вибрати нашого посла. В тім часі мандат до сойму у Львові мав гр. Скарбек. З боку Українців висунено кандидатуру Гриня Тершаківця, селянина з Якимчиць в Комарнянщині проти графа і маршалка повіту. Треба було великої праці й організації та не меншого довіря до партійного проводу, щоби українська сторона перемогла. А все ж таки Гринь Тершаковець побідив 9 голосами. Коли б не організаційна праця о. Степана — почавши від 1894 року, ті вибори були би програні.

О. Степан був основником філії „Просвіти“ на рудецький повіт з осідком в Комарні. За його ініціативою Український Банк в Комарні, що находився в руках польської дирекції і більшости Надз. Ради, перейшов і до нині є в українських руках. О. Степан є членом Ради „Сільського Господаря“ у Львові і стає почетом його членом за всесторонню діяльність на господарським полі. Рівнож за просвітянську діяльність в Комарнянщині і між міщанством Комарна іменовано його почетом членом читальні „Просвіти“ в Комарні.

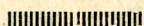
В р. 1914, коли почалася світова війна, о. Степан разом з родиною мусів покинути край і виїхати до Відня. На

еміграції не відпочиває, а дає поміч, раду і на чужині стає чоловім робітником. Вернувшись з еміграції, гоїть рани, нанесені війною: відновляє і спомагає на якийсь час підупавші духом товариства Рудеччини і Комарнянщини. Осінню 1918 р. о. Степан бере участь у зїзді нотаблів, коли вже розпалася Австрія. Дня 3. XI. 1918 веде похід на Рудки, перебираючи в руки владу і на чолі повіту ставить д-ра Марітчака повітовим комісарем. Як б. посол бере участь в сесіях Укр. Нац. Ради в Станиславові, а з приходом польських військ арештовано його й вивезено до концентраційних таборів в Перемишлі, Бересті, а опісля на Домбе біля Кракова. Звільнений, вертається з надшарпаним здоров'ям домів і, завжди меткий, відновляє знову працю в Рудеччині, де до помочі стає йому п. о. Симеон Кульчицький, парох Воцтанець. Як політик-громадянин, не тільки перед війною, але й по війні належав до центрального комітету нац.-демократичної, а відтак до укр. трудової партії, а тепер до УНДО. Був він основником філії „Сільського Господаря“ в Рудках та причинився до закупна „Народного Дому“ від міщанина Поляка Гузікевича, що став заборолом і центром українського життя в Рудках. Ранше не було місця для сходин Українців. Хоч у своїм життю переніс не один хрест, якого Всевишній не щадив йому, хоч сивий волос покрив його голову і сімдесятка минула — брав і бере живу участь в укр. життю політичнім і господарським і тому був активним при виборах до сойму в р. р. 1928, 1930, 1935.

Отсе коротко зібрана діяльність о. Ювилята на національнім і політичнім полі, що перейде до історії нашого народу. Коли в р. 1937 Комарнянщина святкувала 35-літній ювілей оснування філії „Просвіти“ в Комарні — і коли на трибуні явився цей сивоголовий Старець — комарнянці не забули свого невтомного робітника і привитали о. Степана окликами „Слава“ і грімкими довготриваючими оплесками.

Свій Ювілей разом з своєю Дружиною відбув тихо й непомітно в кружку своєї родини, країнів і симпатиків. Перемиський Владика, Преосв. Кир Йосафат переслав своє архиєрейське благословення для Достойних Ювилятів — кондеканальні помянули їх у своїх Службах Божих.

Священник.



Богдан Казимира

Що таке Ж О К ?

ЖОК — три маловідомі в нас слова, що творять велику синтезу християнізму серед руху робітничої молоді. ЖОК — це Jeunesse Ouvrière Chrétienne або по українськи

Християнська Робітнича Молодь, що по словам своїх основників має тепер у світі приблизно пів мільона членів. Так гуртує вона довкруги одної ідеї робітничу молодь 12 націй. Жосизм це рух, що здійснює християнську суспільну програму в робітничім питанні.

Коли в XIX. ст. робітничий рух, наскрізь консервативний, перенятий ідеєю співпраці, підносився у своїх початках, він рівночасно переживав заломання, світоглядову кризу. Як каже проф. В. Залозецький, „цей здоровий у своїх зародках рух робітничий, рух нової продукції і права на опанування матеріальних средств продукції здобуваючої собі кляси не був розложений з одного боку інтернаціональною соціал-демократичною течією, а з другого інтернаціональним комунізмом, то тоді цей робітничий рух міг би був відіграти велику ролю в розбудові нових державних форм на руїнах демократичного ладу¹⁾).

Робітництво в більшості почало гуртуватися довкруги соціалістичного руху і витрачувало намарне свої творчі сили, не здобуваючи нових прав, а тратячи попередні здобутки.

Бо люди, що бажали свободи, витворили середовище, в якому кождий собі паном і заборонили робітництву найпримітивніший спосіб організаційного життя, в його станово-заводових товариствах. Це дозволило Французові Паскалеві в своїй праці заключати, що глупі й аrogантні голосителі прав людини остаточно заборонили робітникові користати з найвичайнішого і найбільше природного права. Іде власне про право, що дозволяє робітникові лучитися з його товаришами труда і праці²⁾).

І знаємо, що до війни робітнича справа ще не так добре представлялася. Навіть ще й тепер зустрічаємося з правдивим невірництвом робітництва по деяких краях. Щойно з проголошенням карти праці 1919 року, яку втягнуто як 13 частину до версайського договору і пакту Союзу Народів, робітникові привернено право бути чоловіком. Успіхом останніх літ вважають введення подекуди і серед деяких бранж промислу 40 годинного тижня праці. Одначе, як мали ми нагоду в одній статті виказати, воно ще не світло³⁾). Навіть в оспіваних Зл. Д. П. Америки робітничі питання не поставлене на такій площині, як повинно: Велика мозаїковість панує тут і там подібно як з народностями, що творять той моноліт⁴⁾).

¹⁾ Володимир Залозецький: „Прояви класократичного світогляду в реформістичних течіях Західньої Європи“ — Збірник Хліборобської України, т. I. Прага 1931.

²⁾ пор. R. P. G. de Pascal: „Le régime corporatif et l'organisation du travail“ — Le Passé — Paris 1905 стр. 62.

³⁾ Гляди „Мета“ з 13. вересня 1936.

⁴⁾ ширше про це: Abbé R. Kothén: La lutte syndicale aux Etats-Unis“.

Однак робітничою молодю, у віці від 15 до 25 року життя, мало хто цікавився. Були дочерні товариства при великих робітничих організамах, та справ робітничої молоді не трактовано з такою серйозністю, як вона вимагає.

* * *

„Нові часи вимагають нової молоді“ — кинули клич і реалізують його жосісти. Так як в Німеччині звернув був увагу на ремісничу молодь, на її творчий первень — о. Кольпінг, якому вдячне нім. ремісництво виставило в Кольонії прегарний пам'ятник біля одної церкви, так тепер щиро зазаявлявся робітничою молодю о. Кардайн — Бельгієць, що сам вийшов з робітничого середовища.

Його життя тісно звязане з розвитком організації. Перекидаючи тяжкі листки історії ЖОК-а, найдемо там вірну відбитку життя і чину молодого сотрудника в Лякен біля Брюсселю. Історію його життя та його змагань зібрав коротко найближчий його співробітник о. Р. Котен — теж правдивий апостол здійснювання домагань молодого робітництва.

Молодий питомець, теперішній кан. о. Кардайн, переживав тяжкі хвилі в своїй молодості. Батько, сам робітник, не мав великих приходів. Вже в той час апостол робітничої справи відчував, що потрібно віддатися важній місії, нести поміч своїм братам. Рівночасно доводилося йому переживати великі розчарування. Приїзджаючи до своїх бідних родичів, в містечко Галь, зустрічав молодих робітників, своїх товаришів з шкільної лавки. Вони тепер „навіть не хотіли з ним здоровкатися, і глибокий рів стояв отвором — каже о. Котен — між будучим священиком і робітником¹⁾).

Незабаром прийшла смерть батька. Працьований Кардайн відійшов у вічність, а його син присяг йому, що не заложить рук, а посвятиться, буде здійснювати „невгамоване бажання працювати над цілковитою відновою своїх братів робітників“.

В рр. 1911 і 1912 бачимо його, як він відвідує доми своїх парохіян, цікавиться їх станом, матеріяльними приходами, як велику мають рідню, чи вміють читати, писати і т.д. Довкруги молодого душпастиря почали гуртуватися, на синдикалістичних основах, молоді робітничі голови. Однак в нього самого правдивої ідеї ЖОК-а в той час ще не було²⁾, його світогляд у робітничім питанні сформувався шойно з хвилею приходу німецьких окупаційних військ, а радше тоді, коли його запроторено до тюрми за здогадні звязки з аліантами.

Там він все добре обдумав, „підчас довгої своєї самоти в тюрмі“ і виходячи на волю, мав цілий плян в голові.

¹⁾ R. Kothén: „Dix années de JOC“ — стаття в Nouvelle Revue Théologique — за грудень 1935, стр. 1025.

²⁾ R. Kothén: цитована стаття.

Подібні комірки, як в Лякен, появились теж по інших парохіях. Відбувано спільні наради, реколекції, студіовано стан робітничої молоді, розважувано над вислідами праці і т.д.

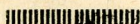
Коли повстала централія Кат. Акції бельгійської молоді (А. С. J. В.) тоді й вони туди належали. Рівночасно виринула трудність, як погодити ідеї синдикалістичної молоді, з ідеями Кат. Акції. Тоді о. Кардайн показав свою повну вмілість і хист. Все вже говорило, що праця десятки його літ піде намарне, організація робітничої молоді розлетиться в нівець. Треба було переконувати людей і вказувати на необхідність „спеціалізації“, що тепер виказує свою силу, організаційну легкість і справність, що вже багато разів потвердив Св. Отець у своїх бесідах.

І остаточно 1924 рік розв'язав всі спори. ЖОК в теперішньому виді почав існувати, одержуючи апробату від бельгійського єпископату.

Про дальшу його історію нема що багато говорити. Кличі, кинені Кардайном, здобувають робітничу молодь, підбивають цілий світ, є правдивим консервативним рухом християнської робітничої молоді. Перший Міжнародний Конгрес ЖОК-а в 1934 р. в Брюсселі скупив разом близько 100.000 членів. Те саме було в 1937 р. в Парижі підчас вистави. Навіть найбільші противники мусять склонити голови.

В чому тайна його побід? На це питання дає відповідь Єзуїт А. Гайєн в статті: „Викінчений тип Кат. Акції“¹⁾. Там він так пише: „..... бо він злучує зусилля його членів, не крихкими і підлими путами якоїсь нпр. спільної концепції економічного, католицького або корпоративного порядку, але многими і сильними вузлами, що їх стіснює інтимна, захоплююча і дійсна спільнота релігійного, родинного і професійного життя“.

(Докінчення буде)



Нові книжки.

о. Теодозій Лежогубський: **Проповіді та промови.** Посмертне видання. Том. I. — Випуск II. Видавництво Чина св. Василя В. в Жовкві. Друкарня ОО. Василян у Жовкві — Р. Б. 1938, ст. 153—255, 8^о,

Це вже другий випуск проповідей, експорт і промов пок. о. Т. Лежогубського, в якому поміщені проповіді виключно празничні (14) з круга неподвижних празників. Брак у випуску тільки проповідей на св. Стефана, св. Петра і Павла, Воздвиження Ч. Хреста, св. Димитрія і св. Михаїла.

¹⁾ А. Hayen S. J.: „Un type achevé de l'Action catholique. Le jocisme et ses structures essentielles“.

Молебни та Акафісти найчастіше вживані. Жовква 1938. Друкарня і Видавництво ОО. Василян, ст. 152, мала 8^о.

В книжечці поміщені найчастіше вживані акафісти (Іс. Христови, Благовіщенню Прсв. Богородиці і св. Николаєви), Параклис до Прсв. Богородиці, а решта молебени до Прсв. Серця Христового, Христа—Царя, Непорочному Зачаттю, св. Йосифови Обр., св. Йосафатови й ін.

Друк читкий, формат книжки д. вигідний.

Ks. Ad. Stankievič: Božaje Slova na niadzieli i šviaty Lvou—Vilnia 1938. Vyd. T-va „Bielaruskaje Katalickaje Vy-daviectva“. Biel. Drukarnia im. Fr. Skaryny Vilnia, Zaval-naja 1—2. ст. 372, мал. 8^о.

О. Адам Станкевич, великий білоруський патріот і один з найвизначніших громадських діячів, що працює на всіх можливих ділянках білоруського національного життя — видав отсе збірку проповідей на неділі і свята цілого року (після латинського календаря), wraz з недільними і празничними Апостолами і Євангеліями. Білоруська гомілетична література покищо дуже молода і... дуже убога. Перша збірка білоруських проповідей вийшла в 1922 р. Були то „Niadzielašnja Evanelii i Navuki“ о. д-ра Ільд. Бобіча, видані теж нашим автором, а „Božaje Slova“ це друга з черги збірка проповідей.

Автор, видаючи свої проповіді, мав подвійну ціль на оці: 1) дати священикам-Білорусинам готові зразки проповідей у рідній мові та заохотити їх до виголошування проповідей для Білорусинів по білоруськи; 2) дати народови корисну релігійно-моральну лектуру в рідній мові, поглиблюючи тим його релігійну й національну свідомість. Бажанням Автора було, як сам про це у передмові говорить, щоби книжка ішла „під солом'яні стріхи Білоруського народу і несучи йому відвічну Христову науку, кріпила його душу в його змаганню до кращого життя, до життя національно і релігійно свідомого, до світла і Правди...“.

Книжка, як бачимо, сповняє подвійне призначення.

Білорусин-католик, який майже ніколи не чує рідної мови у своїй святині, певно з радістю читатиме цю гарну читанку, ерпаючи з неї силу до дальших змагань за дочасне і вічне щастя своє і рідного народу.

Не менше вартісна ця збірка і під оглядом гомілетичним. Всі проповіді (94) короткі й ядерні, хоч змістом дуже багаті, з логічно й консеквентно веденою основною темою, гарні зверхньою формою. Мягка білоруська мова проповідей старанна і поетична, місцями ніжно-зворушлива, а всі проповіді пронизані любовю до білоруського народу. Видання дуже дбайливе, друк читкий і прозорий, папір гарний.

Проповіді стануть у пригоді і для наших душпастирів

і проповідників, тимбільше, що білоруська мова для нас зовсім зрозуміла.

Хоч вони призначені для латинників, Автор бере для них за тему не лиш Святих латинської, але й Святих та свята грецької Церкви. Замітне також і те, що дозволення на печатання книжки дав Митрополичий Ординаріят у Львові. Видно, що тамошні духовні влади нерадо дають дозволення навіть на проповіді в білоруській мові.

о. Петро Хомин.

о. Іреней Назарко ЧСВВ: **Митрополит Рутський** (Промова виголошена на святочній академії в Станиславові 6. II. 1938). Львів 1938. Накладом Марійського Т-ва Молоді ст. 15, 16^о.

Сайлер-Шлегель: **Наслідування Марії**. З німецького зладив М. Ф. ЧСВВ. Жовква 1938. Друкарня і Видавництво ОО. Василян. ст. 116, 32^о.

Wiązanka pieśni Maryjnych. Tuchów 1937. Nakładem ОО. Redemptorystów, ст. 48, 32^о.

Мр. Олександр Буць: **Хрест на Україні** (у 950-ліття Володимирового хрещення України). Львів 1938. Видавнича Кооператива „Мета“ Львів, Японська 7. ст. 32, мала 8^о.

В. Городловський: **З темряви до світла**. Оповідання на сектярсько-комуністичнім тлі. Католицькі Читання 12—13. Жовква 1938. Видавництво і друкарня ОО. Василян. ст. 48, мала 8^о.

о. Маркіян Марисюк ЧСВВ: **Нащо терпіння на світі?** Бібліотека Релігійної Освіти ч. 20. Друкарня ОО. Василян у Жовкві — 1938. ст. 32, мала 8^о.

Незвичайно важна і все актуальна проблема, в популярній і переконливій обробітці, опертій на численних фактах з Божого обявлення і прикладах з життя. Надається до масового поширювання.

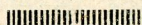
Колосся Божої Магері. Марійські легенди зібрав *Антін Лотоцький*. Обгоротка й рисунки Ю. Сінгалеви́ча. „Моя Книжечка“ — Бібліотечка для дітей. 4. книжечка. Львів 1938. Накладом В-ва „Наш Приятель“. ст. 32, мал. 8^о.

Василь Лімниченко: **Убите щастя**. Драма з сільського життя в п'ятох діях. Бібліотека Релігійної Драми ч. 18. Жовква 1938. Накладом і друком Видавництва Чина св. Василія В. ст. 56, мала 8^о. Ціна 80 сот.

Календар „Праці“ на рік 1938. Річник Х. Друкарня й видавництво ОО. Василян у Прудентополіс. ст. 118, 8^о.

Др. Микола Андрусак: **Мазепа і Правобережжя**. Львів 1938. Квартальник „Вістника“, місячника літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Ч. 2 (18) ст. 106, мал. 8^о. Ціна 2 зол.

Арсен Річинський: **Старий город Волинь**. Львів 1938. Видавництво „Наша Батьківщина“ ст. 14, 8.



Всячина

Відкликання кривдячих замітів. Наша Редакція дістала лист, у яким св щ. В. Д., автор статті — відповіді Грек-ови п. з. „З полеміки довкруги celibату“, поміщеної на сторінках „Доброго Пастиря“ (річник VI, за рік 1936, ст. 181 і далші) — перепрошує Редакцію „Ниви“, як теж Особи, що їх у згаданій статті порушив, — за цю моральну кривду, що її спричинив неслухними закидами. Автор признає, що повинен був відрізнити сам спірний об'єкт від полемізуючих Осіб; тимто й боронячи на свій лад справу, не мав права нападати на Особи. Тому широко перепрошує Редакцію „Ниви“ та Особи, ним заторкнені.

Від нашого виленського кореспондента одержуємо отсі цікаві відомости:

1. Земляк з Підляшша, знаний ще перед війною, зєдинений з гр. кат. Церквою священник, що в останніх часах мешкав у Празі — „докторъ права и абсолювентъ богословія и философиі, о. архимандрит Петръ Трофимъ Сѣмяцкій“ (так сам себе титулує) перейшов в Америці до Української Православної Церкви в Північній Америці (Ukrainian Orthodox Church of the United States and Canada) і є під цю пору членом православної консисторії тієї Церкви.

2. Українська кольонія в столиці Литви, Кавнас, вдержує тісні взаємини з перебуваючим там тит. єпископом Преосв. Петром Бучисом, з монашого згромадження оо. Маріянів, католиком грецько-словянського обряду. Цей ревний і розумний пропагатор правдивого уніонізму на Литві відправляє р до богослуження для Українців в Кавнас. Мабуть мало хто знає і про те, що право відправляти богослуження у східнім обряді на Литві має ще тит. архієпископ Франціск Каревічіус, теж Маріянин.

3. В половині лютого ц. р. помер у Кавнас бл. п. прел. Олександр Домбровський (Якштас), один із визначніших уніоністів. Перед світовою війною видав він був цінну працю п. з. „Письма католическаго богослова къ православному“.

4. о. Михайло Сулковський іменований референтом східних справ при Підляській єпископській Курії.

Нові Святі Католи. Церкви. В перший день латинських Великодніх свят (17. IV. 1938) відбулася в Римі в церкві св. Петра торжественна канонізація трьох нових святих: бл. Андрія Боболі, бл. Івана Леонардія і бл. Сильвестра da Norta. Папську канонізаційну гомілію відчитав у латинській мові о. прел. Баччі. Папа підкреслив, що в нинішніх часах, коли то народам грозять такі численні небезпеки, Боже Провидіння дає Церкві нових Святих, та висказав надію, що „св. Андрій Боболя буде своїми молитвами випрошувати

З'єднання Церкви східної з західною, на межі яких згинув мученичою смертю, св. Сильвестер da Horta випросить для Іспанії новий розквіт християнського життя, а разом з тим поворот мира і згоди, а св. Іван Леонарді виєднає ще величавіший розвиток католицьким місіям, для яких він стільки працював“.

Величавий розвиток місій. В останніх 10 літах католицькі місії у центральній Африці можуть повеличатися неабиякими успіхами. В частині центральної Африки, що належить до Франції, число католиків (на 3,3 мільйонів мешканців) зросло з 62.000 на 185.000. В Анголі (належить до Португалії) з 193.000 до 473.000 (мешканців 32 міль.). В Камеруні з 145.000 на 309.000 (2,3 міль.). В іспанській Гвінеї число католиків зросло з 25.000 на 78.000. В цілій центральній Африці разом з бельгійським Конго число католиків за останніх 10 літ зросло о 1,8 мільона, так що виносить воно нині рівно 3 мільйони.

Ватиканська пресова агенція. Римський кореспондент „Catholic Herald“ подає, що в Ватикані відчувається щораз більше потребу зорганізування власної пресової агенції, яка мала би свій осідок у Ватиканському місті та уділяла б усяких ватиканських інформацій безпосередно кореспондентам в Римі, а не, як було досі, за посередництвом італійської агенції Стефанія.

Кардинал Пачеллі папським легатом на Евхаристійний Конгрес в Будапешті. „Osservatore Romano“ проголошує офіційно, що папським легатом на торжества XXXIV. Міжнародного Евхаристійного Конгресу в Будапешті іменовано кардинала секретаря стану Евг. Пачеллі.

Собор російської заграничної Церкви. Архиєрейський Собор російської православної Церкви заграницею в Сремських Карлівцях рішив скликати Собор, в якому крім єпископів возьмуть участь представники духовенства і мирян. Собор має відбутися в днях 1—14. серпня 1938 в Ср. Карлівцях. Передсоборна комісія працює над виробленням програми собору.

Паломництво на Евхаристійний Конгрес. Під Виоким Протекторатом гр.-кат. Єпископату Галицької Церковної Провінції виїде зі Львова одиноким загально-українське паломництво на XXXIV Міжнародний Евхаристійний Конгрес, що відбудеться в Будапешті в днях від 25—31 травня 1938.

Програма конгресу ось яка:

25. V. Середа: Попол. збірка на-головному дворці у Львові й відїзд. Приїзд до Лавочного, митна ревізія й відїзд. (Година відїзду ще не устійнена).

26. V Четвер: Приїзд до Будапешту й розміщення по кватирах. Год. 9. Служба Божа й св. Причастя дітей на

площі Героїв. Год. 11:30 Зібрання самих священників в базиліці св. Стефана. В тому часі в церквах поодиноких націй відправляється богослуження й молитви в наміренні виблагання священникам потрібних Божих ласк. Год. 16. Перше пленарне засідання Конгресу в конгресовій салі. Відкриття Конгресу в мадярській мові, а відтак привіти для Конгресу й св. Вітця в особі кардинала-легата через представників поодиноких націй. Год. 20. Нічна процесія з Найсв. Тайнами суднами по Дунаю.

27. V. Пятниця: Год. 7. Служба Божа в церкві, призначеній для греко-католиків. Год. 8. Спільне св. Причастя мадярської армії на площі Героїв. Год. 11:30 Засідання Української Секції. Год. 16. Друге пленарне засідання Конгресу в конгресовій салі. Год. 20. Нічна адорація Пресв. Евхаристії для мужчин на площі Героїв. — Св. Сповідь у всіх мовах. Год. 24. Служба Божа й спільне св. Причастя мужчин на площі Героїв.

28. V. Субота: Год. 7. Місійні богослуження у всіх церквах. Год. 8. Архиєрейська Служба Божа в східньому обряді в намірі зєдинення відлучених. Год. 11:30 Засідання Української Секції. Год. 16. Третє пленарне засідання Конгресу в конгресовій салі. Год. 20. Евхаристійний Концерт і вистава містерій.

29. V. Неділя: Год. 9. Торжественна Служба Божа кардинала-легата, спільне св. Причастя всіх учасників Конгресу й радієва трансмісія промови Св. Вітця Папи Пія XI з Риму. Год. 16. Торжественне закінчення Конгресу. Процесія з базилики св. Стефана на площу Героїв. Промова кардинала-примаса Мадярщини. Прощальна промова кардинала-легата. Благодарна молитва. Радієва трансмісія для всіх держав, як символ зєдинення всіх народів світу, Тебе Бога хвалим благословення Найсв. Тайнами.

30. V. Понеділок: Год. 9. Відкриття Ювілею св. Стефана. Архиєрейська Служба Божа перед будинком парламенту. Процесія з мощами св. Стефана. Хоровід в народніх мадярських строях. Відїзд.

31. V. Вівторок: Приїзд до Лавочного.

Організацію паломництва взяло на себе Марійське Товариство Молоді у Львові.

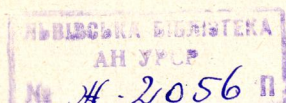


Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Козіцький.

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. — Тел. 214-78.



I. ПРАЦІ ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

- Т. I—II. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові. Загальний погляд і попереджувачі установи, ст. 243, 8^о.
- Т. III. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові від 1783—1810 р. [друкується].
- Т. IV—V Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. — Пер. з грецького митр. Андрей Шептицький, ст. XIV + 490, 8^о.
- Т. VI. о. Др. Василь Лаба: Біблійна герменевтика, ст. 148, 8^о.
- Т. VII. о. Юліян Дзерович: Катихитика, ст. 178, 8^о.
- Т. VIII. о. Др. Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори, ст. 196, 8^о.
- Т. IX. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. I. Початкова, донікейська доба, ст. 164, 8^о.
- Т. X. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. II. Розцвітна доба, ст. 217, 8^о.
- Т. XI. о. Др. Ярослав Левицький: Теорія церковної вимови, ст. 137, 8^о.
- Т. XII. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. III. Кінцева доба, ст. 147, 8^о.
- Т. XIII. Др. Володимир Залозецький: Огляд історії старохристиянського мистецтва, ст. 122+XLII, 8^о.
- Т. XIV. Твори Митр. Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних станиславівської єпархії, ст. 257, 8^о.
- Т. XV—XVI. о. Др. Андрій Ішак: Догматика нез'єдиненого Сходу, ст. 280, 8^о.
- Т. XVII—XVIII. о. Юліян Дзерович: Педагогіка, ст. 247, 8^о.
- Т. XIX. Др. Борис Кудрик: Огляд Історії української церковної музики, ст. 144, 8^о.

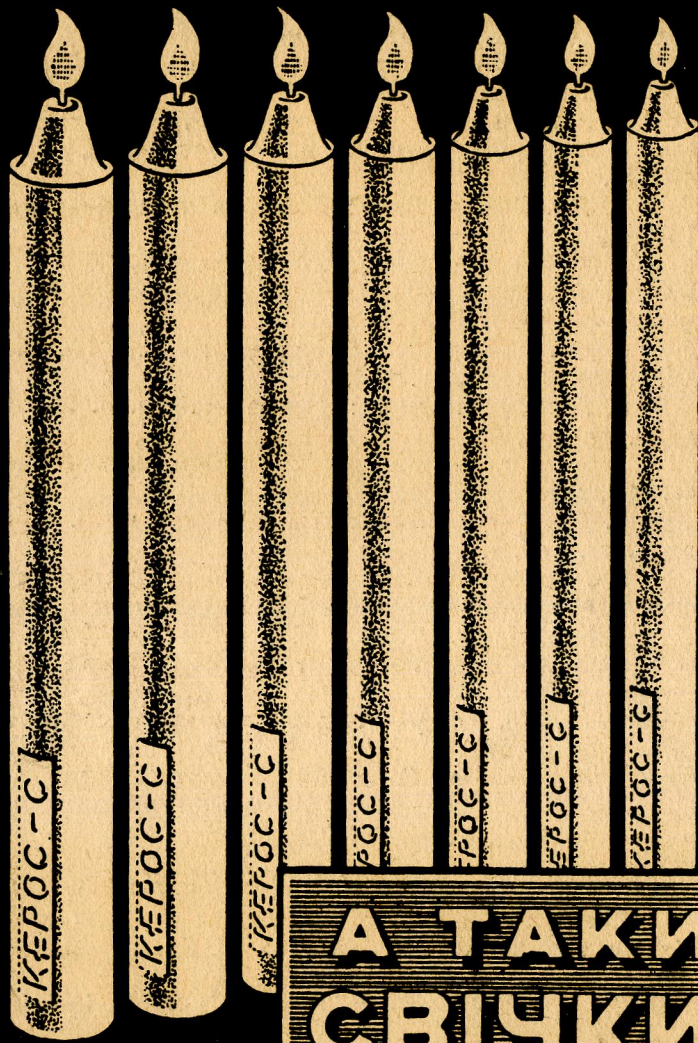
II. ПРАЦІ БОГОСЛ. НАУК. Т-ВА

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич: Матеріяли і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261. 8^о.
- Т. II. Dr. Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII+120, 8^о.
- Т. III. о. Др. Спирідон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови. Ст. XIX+284, 8^о.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катебри Св. Юра у Львові. Ст. 97+XXX, 8^о.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василян. Ст. 256, 8^о.
- Т. IX. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша. Ст. 1—146, 8^о.
- Т. X. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга. Ст. 147—324, 8^о.

015

ПРОВЕРЕНО
С/Ф. 1987

2056



КЕРОС-С

КЕРОС-С

КЕРОС-С

КЕРОС-С

КЕРОС-С

КЕРОС-С

КЕРОС-С

А ТАКИ
СВІЧКИ

„КЕРОС-С“

НАЙЛІПШІ



НИВА

ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ

ЧАСОПИС

ЧЕРВЕНЬ

1938

З М І С Т:

	стор.
<i>о. Петро Хомин:</i>	
Евхаристійний Конгрес в Вудапешті	201—207
<i>о. Всеволод Дурбак:</i>	
Літургічний рух	208—215
<i>Богдан Казимира:</i>	
Що таке ЖОК?	215—221
<i>о. Др. Г. Костельник:</i>	
Проблема чуда	221—225
<i>о. Іван Ратич:</i>	
о. Вільгельм Піхлер	225—231
Відозви й Комунікати	231—234
Нові книжки	234—235
Всячина	235—240

До Впр. Отців передплатників „Ниви“

До цього числа долучуємо розрахункові перекази і просимо присилати ними передплату на Ниву.

АДМІНІСТРАЦІЯ

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
в проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно.
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америка 2'50 доляри річно.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

Евхаристійний Конгрес в Будапешті

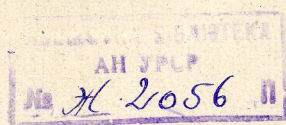
(Жмут вражінь)

Міжнародні Евхаристійні торжества, т. зв. Конгреси, які відбуваються що два роки у різних місцевостях світу, — цього року відбулися в Будапешті, в днях 25—29 травня. Так Будапешт, як теж і ціла Мадярщина переживали великі дні, дні радості й підему, так релігійного, як теж і національного. Вже сам факт, що якісь державі поручають урядити в себе Міжнародний Евхаристійний Конгрес, свідчить наглядно про те, яку опінію має та держава в католицьким світі.

Мадяри здобули собі те довіря і — треба признати — не завели в ньому нікого. Цілий рік приготовлялися інтенсивно до гідного влаштування Конгресу всі: і діловий Конгресовий Комітет, і уряд, і військо, і цілий народ під проводом свого духовенства.

Не дивота, що конгрес випав дуже величаво, так під оглядом внутрішнім (духова підготовка цілого народу), як теж і зовнішнім. Конгрес був оправлений в чудові рямці, на які зложилися: саме місто, напричуд гарне й чепурне, море прапорів, зелені й квітів, різномодні світляні ефекти, чудові співи, а врешті сотні тисяч, ба й міліони вірних, що прибули з усіх кінців невеличкої нині держави, у своїх мальовничих й оригінальних строях, щоби віддати честь Евхаристійному Христови та заманіфестувати перед цілим світом свої католицькі переконання.

Мимо великих мас вірних, своїх і чужих, всюди у місті панував зразковий лад, всюди витала вас радісна усмішка впорядчиків — пластунів, поліціантів, чи звичайного собі



громадянина, — що давали вам потрібні інформації, пускали вас на всі торжества, хоч ви нераз і конгресову легітимачію дома забули, тощо. Цілий Будапешт з великою вічливістю вийшов назустріч гостям, головно чужинцям.

Такої чемности ніхто з нас не сподівався, бо всі ми — ще з часів світової війни — мали інакший погляд на Малярів.

На Конгрес зіхалися католики цілого світу: духовні і світські, мужчини і жінки, інтелігенція і простолюддя, визнавці латинського і східних обрядів.

* * *

Зачався Конгрес в середу 25. травня. Вже в 5 год. ранку був цілий Будапешт на ногах. Все спішило до церков, де відправлялися Служби Божі в наміренні Конгресу. На будапештенські стації заїздили раз-враз свіжі поїзди, які привозили з цілого світу щораз нових гостей, своїх і заграничних. А дощ лив від кількох днів майже безперестанно та наповняв усіх тривогою, що буде з Конгресом.

Та безпосередно перед офіційним відкриттям Конгресу небо стало ласкавіше, дощ перестав падати, а ізза хмар заблисло сонце, про що так дуже будапештенці молили Бога, так що всі бачили в тім особлившу ласку Божу.

В 4 год. по пол. ціла площа Героїв, на якій находився величавий олтар та відбувалися всі церковно-літургічні торжества, була заповнена людьми по береги. На трибуні біля музею засіли члени уряду, дипломатичний корпус, генералія, посли та ціла духова еліта Малярщини. Заграли сурми і приїхав начальник держави, регент Микола Горті з дружиною. Відтак зачався довжезний похід духовенства, в яким ішло 2500 священників, 190 єпископів, 34 архієпископи і 13 кардиналів. Між духовенством було багато екзотичних гостей: з Абісинії, центральної Африки, Китаю та ін.

Коли срібні сурми заграли вдруге, тоді увійшов на площу спеціальний висланник Св. Отця, легат, кард. Пачеллі. в супроводі двох єпископів і старшини ватиканської прибічної гвардії, та уділив усім папського благословення. Орхестра заграла папський гімн, а кардинал-легат та інші найвищі церковні достойники вийшли на ступні величавого олтаря, звідки єпископ-помічник Золтан Meszlényi відчитав папську буллу, якою папа установає своїм легатом на Конгрес кард. Пачеллія, підкреслює віру і ревність католицької Малярщини, вказує на вічні й незмінні правди, до яких у нинішніх, страшних часах повинні звертатись людські серця та, згадуючи про першого християнського короля Малярщини — св. Стефана, бажає малярському народови багато слави та уділює йому апостольського благословення.

Після того угорський примас, кард. Шереді привитав заграничних гостей по латині, а своїх земляків по мадярськи, висказуючи радість Мадярщини, що їй перший раз в її історії припала честь уряджувати в себе таке величаве, благословенне і світового значіння свято та візвав усіх католиків до любови та солідарности, бо тільки тоді зростатиме Христове царство та оновиться світ.

Від мадярського уряду промовив мін. Говман по латині, а від імені сталого комітету Евхарист. Конгресів еп. Heuylen з Намур у Франції.

На закінчення промовив кард. Пачеллі, витаний оваційно сотнями тисяч. Зачав свою промову по мадярськи, так що оплескам і захопленню приявних не було кінця. Передав привіт Св. Отця учасникам Конгресу, візвав молитися за успіх Конгресу та поздоровив Мадярщину, оте правдиве „Regnum Marianum Hungaricum“. Промову свою скінчив по французьки, після чого багатотисячні маси відспівали по мадярськи цікавий з музичного погляду конгресовий гимн.

Порядок Евхаристійних торжеств був дуже різноманітний: пленарні засідання у велитенській галі, сходини поодиноких, національних чи обрядових секцій, спільні богослуження, походи, тощо.

На чоло усіх торжеств вибилися: богослуження і св. Причастя мадярської молоді, від найменших до студентів університету (в четвер дня 26 травня), на якому до св. Причастя приступило понад 150 тисяч молоді; богослуження і св. Причастя мадярської армії, інвалідів й учасників світової війни (в п'ятницю 27 травня), на якому до св. Тайн приступило 50 тисяч старшин і мужви; нічна адорація Пресв. Евхаристії мужчин (в ночі з п'ятниці на суботу) на площі Героїв, у якій взяло участь около 400 тисяч мужчин, інтелігенції, ремісників, робітників і селян, та приступило понад 100 тисяч до св. Причастя на Сл. Божій, що була відправлена в год. 12 ночі; понтифікальна Сл. Божа, яку відправив на закінчення конгресу кардинал-легат (неділя 29 травня) і на якій до зібраних промовив через Ватиканське радіо Св. Отець і врешті імпозантний похід всіх учасників з Нсв. Тайнами з базилики св. Стефана на площу Героїв в неділю по пол.

Та найвеличавіше з усіх тих торжеств випав похід з Найсв. Тайнами з церкви св. Стефана на Дунай (четвер 26 травня), а відтак процесія на пароходах по Дунаю від острова св. Маргарети аж до мосту Гортія. Процесія відбулася в часі між 8 год. вечером аж майже до 12-тої в ночі.

Нсв. Тайни ніс кард. Пачеллі, біля якого йшли ректор будапештенського університету і бурмістр міста. Перед ним два безконечні ряди монахинь і духовенства з горючими сві-

чками в руках, за ним кардинали, єпископи і непроглядні маси народу. По Дунаю плило 9 кораблів, один із них з великим світляним хрестом, а один (Szent István) з скляним кивотом, до якого вложено Нсв. Тайни в дорогій монстранції. Нсв. Тайни підчас процесії по Дунаю адорували всі кардинали й єпископи.

Ціле побережжа Дунаю заповнили сотні тисяч вірних. Кажуть, що в маніфестації взяло участь 1½ мільйона вірних. По обох берегах уставлено тисячі лавок для тих, що мали карти вступу, а решта поприміщувалась, де могла.

Рямці цілого святочного походу просто казкові. Кам'яниці по обох берегах Дунаю рясно освітлені, уставлено багато рефлекторів, маса різноколірових неонових написів. Крім електричного освітлення кораблів, мостів і кам'яниць — весь простір ріки, по обох берегах, куди мав відбуватися похід, окружили два ряди жовнярів, у відступі одного метра, з смолоскипами в руках, а остров св. Маргарети окружили пластуни теж з смолоскипами в руках. Всі ті світла відбивалися у тихих водах Дунаю, що грали різними колірами: ясними, золотими, червоними, зеленими, синіми. На могутніх колюмнах двох мостів (Erzsébeth і Lanchid) заблиснули чотири чаші з Агнцем містичним неоновим сяйвом (жовті чаші і блакитні Агнці), а зза мурів цитаделі на горі св. Герарда вистрілили аж до неба п'ять смуг лагідного синявого світла, що — здавалося — наче хотіло злучитися із світлом зір на темно-гранатовому небі. Дещо оподалік, на тій самій горі, з'явився очам присутніх 50 метровий світляний хрест, що своїм ясно-блакитним сяйвом сповнив усіх почуванням надземської радості й захоплення. На правім високім березі Дунаю, серед зелених садів, горить тисячами світел і рефлекторів пам'ятник св. Герарда (Szt. Gellert), королівський замок, Рибаські Башти та коронаційна церква.

Спікер інформує тисячні маси, що розмістилися по обох боках ріки на просторі між островом св. Маргарети і мостом рег. Гортія, про хід процесії. Усі співають Євхаристійні пісні, грають дзвони у всіх будапештєнських церквах, несеться радісний гомін.

Коли десь біля 10 години ночі з'явився на водах Дунаю рясно освічений корабель з Нсв. Тайнами, з яких били лагідні проміння рефлекторів, створюючи величаве небесне сяйво, нарід упав на коліна, віддаючи поклін Євхаристійному Христови. Запанувала свята й зворушлива тишина, переривана тільки тихим плюскотом Дунаєвих хвиль. Коли кораблі з Нсв. Тайнами вернулися знов до Ланцюхового мосту, який весь горів тисячами жарівок, тоді цілий похід задержався. Загуділи корабельні сирени, з корабля „Szent István“ вистрілили чотири ракети в гору, а кардинал-легат уділив багатотисячним масам благословення Нсв. Тайнами, а вірні знов упали на коліна.

Коло год. 12 в ночі кардинал-легат в супроводі духовенства відніс Нсв. Тайни до церкви св. Стефана.

* * *

Повною величавих маніфестацій була теж неділя (29 травня). Рано в год. 9 відправив на площі Героїв кард. Пачеллі архиерейську св. Літургію, по скінченні якої промовив до учасників конгресу сам св. Отець через Ватиканську радіостанцію та уділив усім апостольського благословлення, яке присутні прийняли на колінах. Сотні тисяч приступили до св. Причастя, а священики весь час на площі сповідали. Св. Літургію співали різні церковні хори, та найкраще з усіх співав славний хлопячий хор з Szombathely (Schola Cantorum Sabariensis), один з кращих європейських хорів.

По полудні того дня відбувся на закінчення конгресу величавий маніфестаційний похід з Нсв. Тайнами з церкви св. Стефана на площу Героїв, на який зложилися не тільки Мадяри, але й учасники з цілого світу, похід такий величавий і такий мальовничий, що щось подібне рідко коли в житті можна бачити. В поході взяли м. ін. участь найвищі церковні достойники, свої і заграничні, та вся еліта мадярського урядового, наукового, мистецького й політичного світу. Регента Гортія (який є протестантом) заступав прем'єр міністрів Імреді. В тому поході Мадярщина показала цілому світові все своє духове багатство, свою організаційну силу, глибоку віру й релігійність свого народу, який цілими століттями змагався у кровавих боях з турецькою навалюю за своє існування, та свою велику здисциплінованість.

Ціле торжество не могло закінчитися так, як було пляновано, бо при кінці походу зірвалася буря і зачав падати зливний дощ, так що кардинал-легат, прийшовши на площу Героїв, уділив лиш вірним благословення Нсв. Тайнами. Тоді теж найкраще показала велика здисциплінованість мадярського громадянства. яке на вид бурі і зливи не кинулося до панічної втечі, але видержало до кінця, хоч не один змок до нитки. Багато причинився до того спокою незрівняний конгресовий спікер, славний мадярський Єзуїт Bangha, який взивав усіх видержати до кінця, а невігоди, звязані з дощем, жертвувати Евхарист. Христови як перепросьбу за зроблені Йому кривди й зневаги.

З причини дощу відпали теж прощальні промови кардинала-легата і мад. примаса кард. Шередія, що їх відтак оба достойники виголосили через будапешт. радіо, — кард. Пачеллі по німецьки, а кард. Шереді по латині й мадярськи.

* * *

Крім церковно-літургічних маніфестацій відбулися три міжнародні пленарні засідання у великанській галі, яка може помістити кількадесятисяч учасників, зібрання самого духовенства в церкві св. Стефана, де м. ін. проповідав також і кардинал легат, сходини національних секцій, сходини міжнароднього Місійного Конгресу, сходини католицьких журналістів, вистава католицької „Caritas“, концерти, театральні вистави, тощо.

На пленарних міжнародніх засіданнях, у привіт кардиналів і високих церковних достойників, виголошено кілька рефератів (м. ін. гарний реферат славного Tihameg-a Tótha п. н. „Eucharistia vinculum caritatis“ і угорського прем'єра Бейлі Імреді п. з. „Eucharistia vinculum caritatis in familia“), та складано привіти від поодиноких країв і народів. Промовці говорили звичайно своєю рідною мовою, яку деколи закінчували кількома мадярськими реченнями, що викликувало великий ентузіазм серед присутніх. Від Польщі склав такий привіт кард. Гльонд. Від греко-католических Українців мав складати привіт Преосв. Бучко в суботу (28 травня) на пленарнім засіданні, але в наслідок спротиву одного церковного достойника з Польщі конгресовий комітет відкликав свій дозвіл на зложення привіту, даний Преосв. Іванови.

В Конгресі взяли участь і представники східної вітки католицької Церкви: високі церковні достойники (сирійський антіохійський патріарх, кард. Таппоуні, декілька архієпископів і кільканадцять єпископів), духовенство й вірні. Деякі церковні достойники прибули в одягах латинського духовенства (пурпури й фіолети), а деякі у скромних рясах, з чорними монашими клобуками на голові, з одними тільки хрестами і панагіями на грудях, що — на тлі виставности й блиску західної латинської єрархії — робило дуже гарне враження.

Всі східні творили окрему „Орієнтальну Секцію“, яка відбула своє святочне засідання в суботу (28 травня) в год. 11-й, в прекрасній салі одної католицької організації при Molnar-ut. Засідання відкрив антіохійський патріарх, кард. Таппоуні французькою промовою, а відтак виголошували короткі реферати та складали привіти представники поодиноких Церков і народів у своїх мовах (єп. Куртеф по болгарськи, єп. Гойдич і о. рект. Міня з Закарпаття по українськи, єп. Vagouhas (Варугас) з Царгороду по грецьки, о. прел. Мик. Брінзев по румунськи). Від гр.-кат. Українців Галичини промовляв Преосв. Бучко н. т. „Єдність Церкви, підставою якої є Пресв. Евхаристія“; його промова викликала серед приявних бурю оплесків. На закінчення засідання хор ужгородських богословів відспівав дуже гарно дві релігійні пісні.

Із східних католиків найбільшу кількість учасників дала

українська гр.-кат. Церква по цей і той бік Карпат. З Галичини приїхало біля 60 учасників, з Закарпаття (з обох епархій) около 600. Таке велике паломництво від Української католицької Церкви на Міжнароднім Евхаристійнім Конгресі явилось певно перший раз.

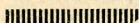
Обі вітки української греко-католическої Церкви (галицька і закарпатська) виступали окремо. Закарпатці входили в склад чехословацької секції і відправляли свої богослуження в мадярській греко-католицькій церкві на Rózsák tere, а Галичани творили свою окрему секцію та свої богослуження служили в каплиці Герміна при вул. Герміна. Вони теж відбули односпільне засідання в салі кіна Гомерос, на яким провідник паломництва, о. Назарко ЧСВВ виголосив гарний реферат н. т. „Вплив Евхаристії на українську культуру“. Промовляли на тому засіданні також Преосв. Чарнецький, Преосв. Бучко та о. кан. Балог, парох при другій гр.-кат. мадярській церкві в Будапешті. Другі сходи, як було передбачено, не могли відбутися, бо в суботу в тому самому часі відбувалися сходи орієнтальної секції, на яких всі Галичани були приязні.

В суботу рано відправив Преосв. Іван у тій каплиці архиерейську св. Літургію, на якій усі учасники приступили до св. Причастя, а по Сл. Божій виголосив палку, бадьору проповідь.

Українське паломництво з Галичини зорганізувало Марійське Товариство Молоді у Львові, зглядно його голова, о. Ір. Назарко ЧСВВ, а технічну сторінку перевів львівський відділ світової подорожньої організації Wagons Lits Cook, треба признати, зовсім добре. Складалось наше паломництво майже з 60 осіб, більшість чого становили священики з усіх трьох галицьких епархій. Наше паломництво одиноким дало зробити свої спеціальні конгресові відзнаки з українським написом, що їх кождий учасник причепив собі на одязі, на жовто-блакитній стрічці. Національні строї наших пань і панночок викликували велике зацікавлення серед присутніх, а від фотографів годі було обігнатись.

Українські учасники винесли з конгресу багато духовних і духових користей та з жалем прощали гарний і культурний Будапешт.

о. Петро Хомин



о. Всеволод Дурбак

Літургічний рух

(Продовження).

IV.

Привести всіх християн до цього живого джерела святости через пізнання, зглиблення, любов та участь в цих величезних скарбах Літургії; навязати контакт між душами поодиноких вірних а душею Церкви і душею самого Христа; навчити вірних жити життям Церкви і Христа, думати його думками та бажати його бажаннями; розбудити в них свідомість участництва в священстві Христа; повернути Літургії назад те центральне місце в життю християн, щоби вона дійсно була огнищем та підставою їх духовного життя; вкінці самій Літургії повернути давний чар, давну велич і давну красу — це ціль та суть літургічного руху.

Ця програма літургічного руху, накреслена папою Пієм XI. в листі до кард. Міноретті на отворення першого італійського літургічного конгресу, що відбувся в листопаді 1934 р. в Генуї. Або коротко можна так описати літургічний рух: це апостольство¹⁾ літургічного життя, що має побудити всіх вірних до пізнання, любови та участі у св. Літургії.

Літургічний рух ще в фазі розвою. Започаткував його папа Пій X, „папа літургіст“, що зачав свій Понтифікат під гаслом: „*Instaurare omnia in Christo*“. В цих кількох словах міститься ціла програма величезної праці, що її розвинув Пій X. за час свого понтифікату. „*Instaurare omnia in Christo*“ — це значить: відновити та зреставрувати цілий модерний світ, цілий „цикль модерної цивілізації“, що розпочався перед п'ятьма століттями, а вже під кінець двадцятого, ще не досягнувши вершка свого розвитку, зачав розкладатися. І той згангренований лібералізм та матеріалізм „модерний світ“ постановив Пій X — „*instaurare in Christo*“: т. є. відновити й оживити в проміннях Євангелія, в світлі Христової науки. Та це світло Христа та його життя в Церкві — це Літургія, що є „все“ (*das Alle*) для Церкви так, як „все“ для неї є Христос, а для Христа „все“ є Його діло відкуплення.²⁾ Отже ця „*Instauratio in Christo*“, це „*instauratio liturgica*“. Тим то й Пій X. започаткував літургічний рух, що тепер під кермою його наслідників що раз то краще розвивається та щораз кращі приносить овочі. Переємцем ідей Пія X. був Бенедикт XV. і за його понтифікату відбулось багато

¹⁾ Ліпше відтворило б це поняття слово „пропаганда“, але уникаю його за через уживання цього слова також у злім значінню.

²⁾ Подаю за „*Pio X e il movimento Liturgico*“, *Vita e Pensiero*, 1935, 362 — 400.

літургичних конгресів. В листі на отворення літургичного конгресу в Monserrat (1915 р.) Бенедикт XV. реасумує думки Пія. X та поручає літургичний рух як найсильніший середник до поглиблення правдивої християнської релігійности у християнських суспільностях. Пій XI. в Конституції „*Divini cultus*“ ще більше заохочує християн до живої участі в Літургії та вже говорить про наглядні успіхи цього молодого літургичного руху: „*Tum religiosi spiritus late florere coeperunt; propterea quod populus christianus, liturgico sensu altius imbutus, et eucharisticum ritum, et psalmodiam sacram, et supplicationes publicas participare impensius consuevit.*“ Цей літургичний рух на заході розвинувся передусім в Бельгії, Німеччині, Франції, а найслабше в Італії. Овочі цього руху наглядні: церкви не стоять пустою, а участь в богослуженнях не є вже „привілеєм“ т. зв. „побожниць“, то є гуртка жінок і дівичь, але є свідомим обов'язком усіх вірних без огляду на стан, вік, пол. Церкви зачинають бути знов огнищем духового життя, а участь вірних у св. Тайнах стається масовою. Не лише в неділі і свята, але і в будні багато людей слухає Служби Божої, приступає до св. Сповіді і св. Причастя. Зачинають входити в життя т. зв. „*missae dialogatae*“, т. є Служби Божі, в яких вірні неначе „спів-літургізують“ з священником, відповідаючи йому всі разом: зазначають помалу „міністранти“, а їх місце займає весь нарід, зібраний в Церкві. Священик, що відправляє Службу Божу, говорить голосно й виразно, а вірні громадно відповідають на рідній мові. Правда, це щойно початки і багато ще священників, або радше більшість бояться цієї „новости“, але по мимо цього що раз більше стають популярними ці т. зв. „*missae dialogatae*“. Особлиwsze поширені є ці „голосні“ Служби Божі в Бельгії, завдяки невинній праці ініціатора літургичного руху в Бельгії абата о. Каброля (Cabrol) та публіцистичним працям D. Gaspar Lefébvre, що вже в часі бельгійського літургичного конгресу, чи радше „шіснадцятого літургичного тижня“, що відбувся осінню 1933 р. в Лювен, у славнім опатстві „Mont-César“, виголосив незвичайно глибокий виклад про значіння цих „*missae dialogatae*“. Не рідко можна почути тепер між латинським духовенством голоси, що приходить час введення рідної мови до Літургії. Так н. пр. в журналі: „*Bibel und Liturgie*“, ч. 10, з 15. II. 1933, є мова про користи рідної, живої мови в Літургії: „Народи бажають висловити у рідній мові те, що в їх душі найбільш ніжне, глибоке і велике. Це бажання щораз живіше; і чому не піти йому на зустріч?“. Такі голоси вже перестають бути „маргінесовими“, але стають предметом дискусій, та мають вигляди на переведення їх в життя. Абат монастиря Амеу в Бельгії висказав між іншим Св. Отцю Пієві XI. своє переконання, що народи Європи є вже достаточні підготовані до прийняття живої рідної мови в Літургії. Це вже є великий поступ і само за себе

свідчить, як великими кроками вперед поступає літургічний рух, з окрема питання літургічної мови. У минулім столітті не було такого смільчака, що відважився би був голосно запропонувати введення живої мови до Літургії. Про розміри Літургічного руху свідчать рік річно літургічні конгреси, літургічні та евхаристійні т. зв. „тижні“, що відбуваються в різних християнських краях. Появляється багато популярних видань з поясненнями Служби Божої та інших богослужень; у многих краях зачинають виходити будьто дієцезальні, будь парохіяльні „*folia volantia*“, що появляються кожної неділі та містять в собі добрий переклад біжучого євангелія, коротке його пояснення та змінні часті Літургії на біжучий тиждень. По церквах священники пояснюють вірним значіння богослужень і помало перестають практикуватись т. зв. „*missae meditationis*“ або „*merae praesentiae materialis*“, (священники тихенько відправляють, а вірні „медитують“, відправляють приватні девоції, дрімають, тощо), але священник голосно читає, а люди відповідають, або слідкують за обрядами Служби Божої. Літургічний рух витиснув своє знамя також на церковнім мистецтві. Особливі декрети конгрегації „*Rituum*“, як і декрети єпископів для своїх дієцезій обмежують вже „свободу“ в окрасі церков, але ставлять певні навіть дрібничкові вимоги, що мають на меті вдержати церковну окрасу в межах літургічного, традиційного духа. Так н. пр. заборонено вживати штучні квіти: кард. Вікарій з нагоди канонічної візитації в Римській дієцезії оголосив в „*L'Osservatore Romano*“ (23 черв. 1932) декрет: „Штучні квіти, які б вони не були, заборонені. Їх треба безоглядно (*senz'altro*) усунути з церков, каплиць і вівтарів, і під ніяким претекстом не можна їх там поміщувати“. Кардирал Сельваджані заборонив уживати електричного світла на вівтарях, при виставлюванню Найсв. Тайн і т. п., а в самій церкві позволив уживати електричного освітлення, але щоби було дискретне і крите (рефлектори) і щоби не було ніяких театральних світляних ефектів, що противиться святості й повазі церкви. Зрештою вже й перед тим появився був декрет що до уживання електричного світла, а саме декрет св. Конгрегації Обрядів з 22. XII. 1907, але скоро його призабуто. Рівнож уживання свічників (канделябрів), та їх форма є определені декретами св. Конгр. Обрядів (декрети, число: 3137, (1865), 3266 (1872) і т. п., а саме під оглядом естетичним забороняється окраси ліхтарів з паперу або іншого матеріалу; величина і розміри ліхтарів мають бути пропорціональні до вівтарів та визначатися простотою (*simplicitas*). Подібних, на перший погляд аж дрібничкових декретів, можнаби навести багато. Всі вони стремлять до того, щоби окраса церков була видержана в літургічній дусі, в межах вимог літургічної, традиційної естетики. Правда, не всюди придержуються тих декретів, не завсіди можна сейчас до них пристосуватись, але

є визначний поступ наперед. Зникають театральні декорації, зникають „богомази-мальовила“, а їх місце займають правдиво літургичні окраси та мистецькі образи. Під впливом літургичного руху розвинулося церковне мистецтво. В Римі є особливий Інститут церковного мистецтва (*artis sacrae*) т. зв. „Beato Angelico“; часто відбуваються великі міжнародні вистави церковного мистецтва: вистарчить згадати в останнім п'ятиліттю два: в Парижі та Римі. Мистецький світ поволи відлящизовується і знов починають появлятися мистці, що свій мистецький талант присвячують християнському, церковному мистецтву. Неменший вплив літургичного руху і в області церковного співу та музики. „*Motu proprio*“ Пія Х спричинило прямо „революцію“ в церковнім співі та музиці на Заході. Правда, щоби перемогти „привязання“ Італійців до грамофонів, а Еспанців до катаринок, треба доложити більше енергії¹⁾ та більше труду, але кінець-кінців справа церковного співу і музики на Западі вже цілком належно поставлена: поворот до традиції, т. є до григоріянського співу та громадна участь вірних у церковному співі.

Основою та напрямною для композиторів церковної музики має бути григоріянський напів, щоби кожда церковна пісня, навіть модерна композиція відріжнялася своїм літургичним духом від світської та театральної музики. Можна б навести і більше прикладів на доказ, що на Заході започаткувалась нова ера в християнським життю, яке стоїть під знаком літургичного руху. Всі ці зарядження Церкви мають на меті створити правдиву християнську атмосферу, що в ній вірні мають жити, нею віддихати. Згідно з волею Церкви священники, кождий у своїй парохії, повинні створити те середовище та цю атмосферу літургичного духа і смаку, що має просякнути всі верстви християнської спільноти. Огнищем та джерелом цього літургичного духа має бути церква та літургичні функції. Тимто в храмі Божім все має бути згідне з приписами, думкою та духом Церкви: вівтар, його окраса; хрест; ікони; прикраси й освітлення храму; обряд богослужень та релігійних практик; відправлювання Служби Божої та св. Причастя; виставлювання Найсв. Тайн; обряди хрещення, тайни супружжа, похорону й інші; церковні процесії; поведення священника при престолі; поведення паламаря, дяка та тих, що служать до Служби Божої; — все те повинно і мусить бути узгіднене з духом Церкви, що є духом традиції²⁾. А характеристичною рисою цього традиційного літургичного духа Церкви, це соціальний характер християнської літургії: спільнота мо-

¹⁾ Св. Конгр. Обрядів, декретом з дня 12. II. 1910 заборонила уживати грамофонів у церквах, а кардинал архієпископ Толєда „викинув“ з еспанських церков катаринки.

²⁾ Г. А. E. Vismara: *Introduzione generale alla Liturgia*, стр. 272—273 *Stile e Spirito liturgico*.

литви, що є молитвою Церкви; якраз цей соціальний характер літургії є всеціло противний приватному, плиткому й безосновному деволюціоналізмові, що радше вірних віддаляє від Церкви, чим дає їм правдиву побожність.

Помимо цих великих досягнень літургійного руху, помимо великого розвитку літургійних студій на Заході — ще багато річей в початковій фазі розвою, ще багато річей полишає багато до бажання. Ще й тепер, в часі повного розвою літургійного руху: „сучасні умовини публичного божого культу в парохіяльних церквах латинського обряду не є ще насправду згідні з духом та інтенціями Святої Літургії та церковної традиції. Треба надіятись, що свята Мати-Церква, бажаючи, щоби „*omne sit instauratum in Christo*“, вкінці приверне назад много святих звичаїв, занедбаних та призабутих, много законів християнської старини, передусім тих, що відносяться до божого культу, та що вкінці буде привернена однообразність богослужень“¹⁾. Рівнож вплив Літургії на життя християн ще багато полишає до бажання. „Помимо цього великого розвою літургійних студій, літургія ще не є життєвою силою в організмі суспільности. Ще багато вірних є поза цєю життєдайною струєю Літургії“²⁾. В кождім разі Літургійний рух на Заході приніс вже великі овочі і є надія, що незабаром Літургія стане насправду: „життєвою силою в організмі суспільностей“, що було бажанням Пія X, великого Папи-Літургіста, який буллею „*Sapienti Consilio*“ зреформував цілу Римську курію, привернув св. Конгрегації Обрядів давні права та поширив засяг її компетенції. Для Східної Церкви Пій X покликав знов до життя креовану Урбаном VIII „комісію для справлення літургійних книг Східної Церкви“ в рамках „Конгрегації для поширення віри“.

V

Літургійний рух, а саме стремління відновити й оживити християнське життя довкруги життєдайного джерела Літургії, не досягне своєї цілі, якщо обмежиться лише до теоретичного поставлення справи. Всякі „рухи“, не лише в області релігійно-моральній, але й в площині соціальній, остільки мають вигляд на успіх, оскільки знайдуть належний контакт з масами, оскільки вдасться їм „наімпрегнувати“ життя суспільности так, що майже неспостережно певні групи, верстви людей, чи навіть народи й держави зачинають думати їх думками, жити по їх рецепті, віддихати їх атмосферою. Іншими словами, кожний „рух“, що хоче мати вигляди на реальні успіхи, мусить мати відповідну „акцію“, що є методичним комплексом середників для поширення, узагальнення, усупіль-

¹⁾ Ab. Caronti: „La pietà liturgica“. Цитую за „Questions Liturgiques“, III (1913), стр. 395.

²⁾ Soelho: Cours de Liturgie Romaine, I., p. 321.

нення даного погляду, теорії, ідеології і т. п. Хтось каже, що правда сама за себе свідчить і не потребує ніякої пропаганди. На жаль, — так не є. Люди є завсіди людьми. Під впливом виховання, лектури, життєвих умовин у кожному чоловіці формується комплекс налогів (не у злім значінню), що разом творять духове обличчя людини, чи радше її світогляд. Світогляд може бути добрий, або злий. В кождім разі світогляд спричинює, що людина радо приймає те, що сприяє, відповідає сумі її світоглядових принципів, а з певною резервою відноситься до всего того, що іде в розріз з її світоглядом, з її життєвою синтезою. Тимто люди, що вже мають вироблений світогляд, є ворогами всяких новостей, є ворогами всего, що нарушує і розхвильовує спокійне плесо їх уже „зшуглякованого“ світогляду. Щоби перебороти якийсь світогляд, а на його місце впровадити інший, на це треба багато праці, багато труду. На це треба відповідної, систематичної, плянної акції. Щоби перемогти матеріалістичний, егоїстичний та лібералістичний світогляд, а впровадити в життя не лише одиниць, але й народів християнський світогляд — на це треба акції. Щоби зосередити християнське життя довкруги Літургії, щоби надати християнському життю нової сили, чару, краси, щоби знов надати християнському життю ту велику експанзивну силу, що її колись в давнині мало, іншими словами, щоби злітургізувати християнське життя — на це треба відповідної акції, на це треба Літургічної Акції. Декому не до вподоби ця деномінація, мовляв, шириться непорозуміння, бо вже є Католицька Акція. Ріжниця між католицькою і Літургічною Акцією така, як між працею над собою і працею над другими. Католицька Акція має на межі усупільнити Христові ідеї при помочі світського апостольства; християни своїм впливом, прикладом власного життя і т. п. мають стреміти до того, щоби запанував християнський світогляд, щоби життя народів пульсувало життям Христа, щоби Його науку пошановано у всіх ділянках громадського, політичного, державного і т. п. життя. Але — хто не „квасний“, не „заквасить“ других, а збутвіла сіль нічого не засолить. Тимто й Католицька Акція не досягне своєї цілі, якщо самі такі католики не будуть повні християнського духа, що його джерелом є Літургія. Тимто Літургічна Акція, або радше: Літургічне Апостольство не лиш що перешкаджає Католицькій Акції, але є її основою і доповненням. Літургія має бути школою християнського світогляду, що його Католицька Акція має поширити на всі ділянки суспільного життя. Католицька Акція і Літургічна Акція себе взаємно доповнюють і одно без другого є неповне, незвершене. Ця лучність є така тісна, що, як це бачимо на Заході, члени Католицької Акції є першими апостолами Літургічної Акції. Ріжниця між Кат. Акцією і Лі-

тургічною передусім у тім, що в Католицькій Акції ініціатива лежить по більшій часті в руках світських католиків-мірян, в Літургічній ініціатива належить виключно до Церкви, виключно до духовенства. Це самозрозуміле: вірні не можуть самочинно вводити ніяких нових практик, не можуть викидати ніяких традицій Церкви овячених звичаїв, не можуть бавитися в реформаторів календаря, церковного року, обряду і т. п. Це все належить до Церкви. Священники мають всіми можливими засобами стреміти до вироблення в вірних літургічного духа, то є пошану, зрозуміння, любов до Літургії, до храму Божого, до спільних молитов, але не можуть передавати ініціативи в руки мірян, або й „побожниць“, бо тоді знову прийшло б нове видання незгідної з духом і бажанням Церкви приватної девоції. Отже Літургічна Акція, це рід апостольства, що його предметом є Літургія, а ціллю — поширення серед вірних любови Літургії, знання Літургії, зрозуміння її краси, змислу та значіння для розвою духового життя так одиниць, як і цілих суспільностей¹⁾.

Перший ступінь, це примітивне мінімум, що його має досягнути Літургічна Акція, це масова, активна і формальна участь (не лише *praesentia materialis*) вірних в літургічних функціях, у богослуженнях. Вірні в церкві мають бути не глядачами, але активними учасниками всего, що в церкві діється. Ось що говорить Пій XI. в конституції „*Divini cultus sanctitatem*“ про участь вірних в богослуженнях: „*Ac revera pernecesse est, ut fideles non tamquam extranei vel muti spectatores, sed penitus liturgiae pulchritudine affecti, sic caeremoniis sacris intersint — tum etiam cum pompae seu processionis, quas vocant, instructo cleri ac sodalitatum agmine, aguntur — ut voces suas sacerdotis vel scholae vocibus, ad praescriptas normas, alternent; quod si auspicio contingat, iam non illud eveniet, ut populus aut nequaquam, aut levi quodam demissoque murmure communibus praecibus, liturgica vulgarive lingua propositis, vix respondeat*“ (Const. *divini cultus IX*). Дальшими етапами Літургічного Апостольства, це розуміння поодиноких частей Літургії (Сл. Божа, Вечірня, Утрення, уділювання св. Тайн) та їх символіки; часте припинання св. Тайн: св. сповідь, св. причастя, часте, а навіть щоденна участь в Службі Божій, приналежність до церковних брацтв, що займаються прикрасою храму Божого і т. п. Або, реасумуючи все сказане, ціллю Літургічної Акції є витворення літургічної атмосфери, що нею має віддихати ціла парохія, цілий нарід. Подібно, як воздухом віддыхаємо, але цього не спостерігаємо (хіба, що спеціально на це звернемо увагу), хоч без воздухи ми не можемо жити, так і Літургія має бути тою духовою атмосферою, що нею мають вірні віддыхати, нею жити. Не йде

¹⁾ Гл. Р. Bayart: *L'Azione Liturgica*; *Liturgia I*, p. 580—4.

тут про вироблення шаблону й убиття індивідуального духового життя. Літургія має бути лише основою, тлом, на яким кожний відповідно до своєї вдачі й нахилів розмальовує своє „я“, своє індивідуальне життя. Літургія має бути нормою, до якої вірні мають примірювати своє духове життя. Літургія має бути джерелом цього духового життя та його напрямною. Методи Літургічного Апостольства на Заході — різнородні. Залежно від обставин і потреб — це Апостольств приймає ширші або вужчі форми. Відбуваються т. зв. літургічні дні, тижні, конгреси так для духовенства, як і для мірян; появляються на різних мовах літургічні „листки“, бюлетени, місячники і т. п., що мають на меті поглиблення літургічного духа. По церквах голоситься відповідні проповіді та конференції. Окрему увагу звертається на шкільну молодь, щоби вже на провесні життя вкорінити в їх серця любов і привязання до Літургії та обряду. Способи, метода і засяг Літургічної Акції залежні в першу міру від місцевих умовин. Де люди побожні та горнутьесь до церкви, там — вистарчить проповідь, конференція, поучення. Де поширений девоціоналізм — там треба більше праці, треба й відповідної літератури. Де нарід здеморалізований, розагітований протирелігійними кличами — там праця є дуже трудна. Але — при відповідних видавництвах, летючках, вкінці проповідях — можна дуже багато в цім напрямі зробити і багато робиться.

(Докінчення буде)



Богдан Казимира

Що таке ЖОК?

(Докінчення).

Коли б прийшлося шукати за причинами, які зродили цей великий рух, то можна легко добачувати їх у тяглій традиції католицької суспільної думки, висловлюваної Гармелем, Кеттелером, Кольпінгом і другими, як рівнож великим оборонцем й опікуном робітництва, папою Львом XIII. Одначе то були дальші причини, ближчу бачимо в словах Св. Отця Пія XI, сказаних до о. Кардайна. „Найбільшим скандалом XIX ст. була втрата для Церкви майже більшости робітничої кляси“. А в слід за цим йдуть і інші, на які коротенько вкажемо.

В першій мірі це трагічний стан молодого недосвідченого робітника, що кидає шкільні мури, щоби почати заробіткову працю. Як статистичне бюро ЖОК-а в Франції подає, то там щорічно 700 тисяч молоді обох полів між 14 а 15 роками життя вступає до заводень, фабрик, магазинів, копалень, а приблизно 1,200.000 загально заробіткує на своє виживлення (менше 20 літ). А як в нас?!

І йдуть вони до праці без професійного знання, молоді недосвідчені і часто до року змінюють кілька фахів та ніде не знаходять задоволення, бо неприготовані до заводового життя. Ще щасливий той, що дістане яке місце, маючи за собою попертя, але скільки є таких, що довго мусять чекати і здані на примусове безробіття?

І ці молоді робітники входять до нового світу праці по фабричних заведеннях, неприготовані, де не лише умовини моральні, але гігієнічні й професійні полишають багато до бажання. Можна стрінути 15 літніх скептиків, що їх несовісність товаришів та майстрів зробила правдивими невільниками, які не мають змоги ходити на вечірні доповнюючі курси. Також під оглядом інтелектуальним ця заробіткуюча молодь не надто поступає вперед. Її духовим кормом є брукова преса, кіно, дансінги. Тому о. Кардайн остереігає. „Масі молодих робітників загрожує інтелектуальне й моральне отупіння, інтелігенція, воля та серце серед більшості молодого робітництва знаходиться в небезпеці смерті“.

Тому треба добувати середовище пресою, книжкою, радієм, а найголовніше сталим контактом робітника з його товаришами праці. „Першими апостолами — як каже один робітник з Лієж — безпосередніми апостолами робітників будуть робітники“¹⁾. Тому ЖОК виховує між молодим робітництвом еліту — пробоевиків, яким рух завдячує свою масовість. Вони своїм товаришам служать добрим прикладом, добувають поважання для себе і своїх ідей, бо „робітник судить про даний рух після поступовання його членів“ (Соваж).

Велику і важну роль відіграє теж сталий особистий звязок. Той самий Соваж оповідає, що в одному механічному заводі працював один 18 літний член ЖОК-а і він один на 28 своїх співтоваришів належав до християнського синдикату. В початках зданий він був на відокремлення, погорду та насмішки. Однак постановив добувати середовище, починаючи від одного новоприбулого співтовариша, сина родичів соціалістичних поглядів. Почалося від зацікавлення його ілюстрованим християнським робітничим журналом, а по півторарічній праці молодий соціаліст був добутий.

В другім випадку молодий член „Молодої Соціалістичної Сторожі“ (Jeune Garde Socialiste) після приставання з робітником християнином почав прохати в нього проводити йому в час обіднього відпочинку Господню молитву і Богородице Діво.

Приміри самі за себе говорять. Однак, щоби так оформити своїх членів до здобування середовища праці, треба

¹⁾ Guillaume Sauvage: „La JOC conquérante“.

певно мати якусь таємницю. І її має ЖОК. „Це є віра в незнані можливості, які містилися в нутрі робітничої класи для її власної віднови“¹⁾. Творці ЖОК-а постаралися дати робітництву організацію, яка йому вповні відповідала б, а вся керма спочивала б у його руках. Бо робітництво добуде краще своє завтра через себе, в собі, для себе, маючи великий примір в Христі-Робітникові. Тому теж жосісти на першому пляні ставлять ключі: „Для Нього, через Нього і в Ньому“.

Нові часи вимагають нових людей, нової молоді. А ЖОК її дає. Різнобічна жосістівська метода не дозволяє, щоби формування йшло по лінії відмежування від дійсного життя. Вона включає в собі пізнання християнської моралі, бажання „розвинути найвищу гідність чоловіка і християнина, вирвати масі робітництва та її еліті почуття нижчевартості, безсилля і фаталізму...“²⁾. Так само в релігійнім життю й інтелектуальнім розвою потрібно, щоби 14-літні юнаки, йдучи на здобування прожитку, розвивалися, а не ниділи.

Не оставляють на боці питання почувань між обома полами, „про шляхотне й високе поняття любови“ та знання найтися в життю.

Як рух соціальний, не оставляє ЖОК без приготування своїх членів. Вказує на „необхідність вибору доброго звання, конечність серйозного термінування, професійного навчання, забезпечування перед нещасливими випадками, професійну гігієну, моральність праці, завдання капіталу, поняття винагороди, організації модерного промислу“³⁾.

За старанням організованого робітництва світ праці подекуди дістав 40-год. тиждень праці. Робітники мають більше часу, тому мужеський ЖОК звертає увагу на фізичне виховання, вціплювання християнських понять обов'язків батька, а жіночий організує курси, щоби робітниця, якій призначено бути подругою і матір'ю, була правдивою весталькою родинного вогнища.

Отже, як бачимо, ЖОК — новий рух робітничої молоді — старається охопити ціле життя, старається бути правдивим оборонцем молодих робітників. Цю свою оборону висловлюють в постулатах, що їх подаємо в перекладі.

ЖОК домагається:

- щоби публична влада і приватні влади освідомили собі свою відповідальність супроти молодих робітників;
- нагляду над кабаредами, кінами, дансінгами, ждальнями, потягами;

¹⁾ La JOC — 10 ans d'action] jociste (видане в Парижі 1937 р.) стор. 13.

²⁾ La JOC..., op. cit. стр. 17.

³⁾ Ibidem, стр. 19.

— заборони продажі по кіосках і книгарнях неморальних брошур і періодиків;

— усунення небезпечного неладу по заведеннях, щоби ужити всіх середників для заховання скромности у молоді;

— щоби всі ученики переходили через уряд професійної орієнтації;

— щоби правовим статутом забезпечити учневі (термінаторові) методичне і під контролею навчання, і щоби професійне доучування було вчислене до годин праці;

— щоби учням забезпечити лікарський догляд;

— щоби підшукувати з розвагою робітників і майстрів, яким довіряється навчання і провід, та щоби мати над ними нагляд;

— щоби розповсюднювати і популяризувати середники проти випадків, щоби краще примінювати гігієнічні середники;

— щоби устали і були карані пакости та провокації;

— щоби до роземчих комісій входили представники ЖОК-а — і щоби праця не була понад сили та не шкодила молодим робітникам;

— щоби строго примінювати законодавство для молоді пониже 18 літ відносно нічної праці та по утяжливих і небезпечних підприємствах, як рівнож тижневий відпочинок;

— щоби краще зорганізувати нагляд над працею і дати більше інспекторів;

— стараються теж здійснювати домагання платних відпусток, як теж збірних умов¹⁾.

Отже метода в акції жосістівського руху дуже проста. Полягає на обсервації життя, схоплюванню моментів і діланню. Так стає він „школою провідників, надією християнського світа”. Іншими словами вона вчить акції організації та дає виховання, або вчить видавати осуд, пізнавати і хотіти. Жосіст вчиться глядіти на дійсність його робітничого життя з матеріального, професійного, морального і релігійного становища. Потрібно, щоби він заобсервовував і громадив як найосновніші факти, що відносяться до правдивого стану заробітковоючої молоді і її властивої відповідальности“²⁾.

Кожний член мусить бути в сталій акції, робити розшуки, боротися з життям. Це власне є головним нервом цілої жосістівської методи. Участь в життю руху бере не тільки сам провід, але ціла маса, бо читаємо в програмі ЖОК-а: „Кожда організація робітничої молоді, з його секретаріатами, салями нарад, обслугами професійної орієнтації,

¹⁾ La JOC — op. cit. стр. 20—22.

²⁾ La JOC op. cit. стр. 23.

щадницею, синдикальними секціями... відзнаками... і т. д. творять ментальність і опінію, тяг ідей, має вплив і престиж, працює над уявою, вкінці витворює атмосферу і співпрацю, а головню психологію маси, завдяки якій молоді робітники мають більше довіря, добувають більше відваги, обороняють себе і почуваються більше піддержаними, зрозумілими й любленими.

Так дала вона (метода) молодому робітникові розуміння нести поміч своїм братам праці, розуміння посвяти та св. Тайн, відмовлювання жосістівської молитви та мати відвагу працювати через цілу ніч, не приймаючи поживи, щоби прийняти св. Причастя. Ці юнаки — каже Соваж — це зміст і надія ЖОК-а.

* * *

Отже ЖОК здійснює і розробляє свою програму в Бельгії від 1924 р., чи радше від перших відвідин о. Кардайна своїх парохіян в Лякен. Те саме маємо в Франції і в інших краях, хоч ще не з такою силою й успіхом. В Франції зачався він в Кліші, відомім з недавніх розрухів.

Там 1926 року молоді робітники, читаючи робітничий часопис ЖОК-а з Бельгії, побачили, як за свої права боряться їхні брати. Те саме бажання зродилося і в них. Від бажання пішло до чину. На перші сходи на 700 запрошених молодих робітників прибуло лише 70, однак в два роки опісля прибуло на перший тиждень дослідів, т. зв. *semaine d'études* і перший національний конгрес 3.000 членів. Вже в 1937 році підчас вистави в Парижі 85 тисяч молодих французьких робітників присягало вірність Христові-Цареві.

Тайна успіху ця сама, що в Бельгії. Робітники бачили в собі силу, мали довіря в багатство програми, примінення своїх метод, формування та акції.

Коли глянемо на стан серед нашого молодого робіництва, якого так обмаль, а в додатку денаціоналізується, то маємо гарний приклад на ЖОК-ові і з його досвіду можемо користати та здійснювати постуляти робіництва. Це не буде копіювання, тільки користання з набутого мозольною працею уміння. Тоді наш робітник буде правдивим християнином-католиком і добрим Українцем. А були вже в нас різні спроби.

Бо ідея ЖОК-а не спить — вона добуває нові терени. Існує він в Швайцарії від 1934 р., а в два роки опісля в Женеві на національному конгресі зібралося 20.000 осіб.

Приходять теж вістки з Португалії, Англії, Ірляндії, Чехословаччини, Малярщини, Югославії, що там ЖОК, або організація йому подібна існує. В Австрії прийняв він назву „Christliche Arbeiterjugend“ та почав акцію в 4 дієцезіях.

Його стрічаємо в Африці (Альжир, Туніс, Мароко), Азії (по найбільшій частині між Аннамітами), а тепер після візиту в Брюссель, в падолисті м. р. еп. Нанкіну, Преосв. Юпін-а — є надії, що буде поширюватися і серед Китайців.

Також два краї Америки можуть почванитися, що в них ЖОК є в акції, це є в Канаді, де ЖОК працює на території цілого краю, а в своїх рядах має 20.000 молодих робітників і робітниць. В Колумбії уложено „підручник колумбійського жосізму“ і „з Колумбії — кажуть вони — рух перейде в Полудневу Америку, як перейшов він з Бельгії у світ“.

Св. Отець Пій XI, називаний часто папою Кат. Акції, захоплений цим рухом, дав йому вислів 25. IX. 1931. Він м. ін. сказав: „Ви стараетесь повернути Царя-Христа з Його ласкою і любов'ю, з світлом віри, в Його безмежно сильній і добродійній царській величі. Ось що безмежно нас радує, коли бачимо ваші такі свіжі і хоробрі сили, щоби ввійти там, де так потрібно шляхотної боротьби. Ось що в теперішньому смутку дає нам найкращу запоруку будуччини, запоруку для родини, краю і Церкви але, що є вже набутих добром для всіх і кожної з ваших душ“.

* * *

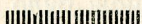
А тепер кілька слів про організаційну схему. Вона найпростіша. В членів витворює духа обов'язковості, любови і взаємної помочі. Першою клітиною є льокальні секції, якими кермує комітет, вибраний з членів. Між ними є т. зв. пробоевики, що мають за завдання своєю саможертвою і працею добувати нових членів, поширювати рух. Члени діляться на відділи після дільниць а на чолі кожного з них стоїть один, що за все відповідає. Так воно є для обох галузей руху: мужеського й жіночого. Духовим провідником, що має надзир в кожній секції, є місцевий священик, як зрештою і в кожній вищій клітині, що титулом свого уряду входить у склад комітету-проводу.

Клітиною другого ступня є федерація, тобто збір місцевих секцій даної промислової частини краю. Тому держаться цього поділу, бо він кращий і гнучкіший в робітничій організації і для того в одній дієсезії натрапляється на кілька федерацій. Провід спочиває в руках Федерального Комітету та Федеральної Ради. Завданням першого є дбати про розвиток руху на провінції, робити візитації, відповідати за нові потягнення і творити нові секції.

Федеральна Рада складається з делегатів місцевих секцій. Вона збирається кожного місяця і розглядає та дає поручення на протяг одного місяця чи на триместер. Вся її діяльність стоїть у великій залежності від Генерального Секретаріату.

Серцем руху і найвищою клітиною є Генеральний Секретаріат з цілим своїм апаратом. Від його вмілости і проворности залежить успіх руху. Раз у рік збирається Національна Рада. Склад її творять представники федерацій.

Так отже коротко виглядає образ ЖОК-а, тип спеціалізованої Кат. Акції. Своєю легкістю, простотою організаційної форми та відданням себе справі підбиває робітничий світ. Тому цей огляд можна кінчити словами Св. Отця Пія XI.: „Завважуємо, на велику втіху нашій душі, зєдинені фаланги молодих християнських робітників, що підносяться на зазив Божої ласки і плекають шляхотну амбіцію відзискати для Христа душу їхніх братів“ (енц. *Quadragesimo Anno*).



о. Д-р Г. Костельник

Проблема чуда

(Продовження)

IV

* * *

Щоб як слід відповісти на поставлену квестію (чи надприродні чуда дійсно надприродні), вперед треба пояснити й прочистити деякі поняття, що входять у склад тої квестії.

1) Перш за все треба правильно глядіти на чудо. Справжнє чудо не є на те, щоб люди заспокоювали жажду своєї цікавості і притім бавилися, як нпр. коли глядимо на циркові продукції. І природні і надприродні чуда є на те, щоб люди з них училися, щоб довідувалися про глибший устрій життя-буття. Чудами промовляють до нас укриті, для нас несподівані й незрозумілі сили в житті-бутті, дають нам знати про себе.

2) Коли раціоналісти та атеїсти конче змагаються звести надприродні чуда на природні, то в дійсности їм не так іде про природу, як про „чуття нічогости“. В дійсности вони хочуть звести всі чуда — і надприродні і природні — у склад з „чуттям нічогости“. Щож, якби дійсно вдалося звести всі надприродні чуда на природні? Тоді виринула би нова квестія: А щож є та природа, в котрій її силами мертві можуть воскрешати, люди можуть роками жити без їди й пиття, ангели можуть у ній являтися та з тюрми Петра й Павла визволяти — проти всіх законів фізики?

Атеїсти тоді опинились би ще в гіршому положенні, ніж нині. Атеїсти при свому пояснюванні світа змагають до того, щоб заспокоїти своє „чуття нічогости“,

і уявляють собі, що поза „природою“ вже нема нічого в бутті (саме тому я й назвав їх провідне чуття „чуттям нічогости“): нема другого життя, нема добрих, ні злих духів, нема Бога.

Але природні явища в дійсності не такі, щоб оправдували оту віру атеїстів. А колиб ще й усі надприродні чуда треба було зачислити до природних явищ, то становище атеїстів ще куди більше погіршилось би.

Припустім, що всі спіритистичні явища і всі євангельські чуда в дійсності спричинила й спричинює людська душа живої людини. І тепер атеїсти ніяк не можуть собі дати ради з людською душею, бо психічні явища ніяк не даються звести на матеріальні. А щож було би тоді, в умовно прийнятому випадку? І тепер, хто логічно думає, мусить прийти до переконання, що людська душа мусить мати свою творчу причину не нижчу, але вищу від себе — отже творча причина світа мусить бути духовна, зн. мусить бути Бог. А тоді це заключення було би ще наглядніше. І від чого атеїсти хотіли би втекти, саме це вхопило б їх у свої кліщі.

Отже коли атеїсти змагаються звести надприродні чуда на природні, то вони під „природою“ розуміють не дійсну природу, тільки свою уяву, яка їм каже, що ніби „по другому боці“ природи-світа „нема нічого“: нема Бога, нема духів, нема посмертного життя. „Природне“ це для них таке, що тут у нашому світі вповні вичерпується, що не має ніякого свого коріння й лиця „по другому боці“, що не криє в собі ніякої тайни, ні чудесности, ні величі. Це чиста мова „чуття нічогости“, але не природи.

3) Ті, що не признають чудес, звичайно хибно уявляють собі процес чуда. А саме вони собі уявляють, начеб у процесі чуда природні закони перестали обов'язувати. Нпр. огонь палить; колиж три молодці в розпаленій печі в Вавилоні не спалилися, то природний закон огню — по думці атеїстів і раціоналістів — мусів би був тут перестати обов'язувати, вогонь перестав би бути вогнем, бо перестав палити. А з того логічно виходило би, що природні закони не є незрушимі, отже не є справжніми законами.

Давніші фізики саме на тій основі виступали проти можливості чудес, уявляючи собі, що фізичні закони вічні, незмінні й незрушимі. Але навіть колиб фізичні закони дійсно були такі, то з того ще зовсім не слідувала би неможливість чудес. Процес чуда не полягає в тому, що ніби природні закони перестають обов'язувати, але в тому, що одну причину в її діянні здержує, або доповнює друга причина; нижчу причину здержує чи доповнює вища причина. Коли ми нпр. вхопимо мяч, що паде

з висоти, то сила гравітації через те не перестає діяти, тільки ми, своєю силою, перепинили спад мяча.

Травлячі соки шлунка розкладають поживу, але самого шлунка не нищать, бо шлунок витворює якийсь, для нас ще незвідомий, *antidotum* проти шкідливого ділання своїх соків. Йона в шлунку кита природно мусів би згинутися, але чи не міг Бог так зробити, щоб тіло Йони в тому часі на цілій своїй поверхні видавало з себе той *antidotum* проти травлячих соків, що його витворює шлунок?

Огонь у вавилонській печі певно палив, бо спалив тих, що порадили цареві кинути до тої печі трьох молодців; ангел тільки охоронив тіла трьох молодців, щоб не спалилися. А чи це можливе? І в наших часах індійські йоги та факіри продукуються тим, що босими ногами ходять по рові з жаром. Силу вогню вони нівелюють своєю душею.

Найновіша фізика, досліджуючи діяння атомів, викрила, що те діяння не є здетерміноване, але може бути або сяке, або таке. З того виходить заklучення, що фізичні закони в макрокосмосі це тільки статистичні категорії, а не закони, що не можуть не обов'язувати. Значить, найновіша фізика припускає, що десь-колись міг би зайти і такий випадок, що вогонь не буде палити (абстрагуємо від т. зв. „холодного світла“). Іншими словами: найновіша фізика признає, що чуда є можливі.

4) Чи надприродні чуда будемо вважати за „надприродні“, чи за „природні“, це формально залежить від того, що під тими словами розуміємо.

Знаю інтелігента, віруючого християнина, що під впливом грецької філософії „природою“ називає ген ціле життя-буття — отже не тільки сотворений світ, але й Бога.

Поділ буття на „природу“ та „надприроду“ перевели християнські теологи. Під природою вони розуміють увесь матеріальний світ враз із людськими душами, доки душа живе в тілі. А під надприродою вони розуміють перш за все Бога, божу благодать, а потім також ангелів та людські душі по смерті — всі ті. ества знаходяться в „надприродному світі“. Злих духів зачисляється до „упавшої надприроди“.

5) Християнські теологи, ідучи за традицією, у своїх догматиках пишуть про чуда в дуже вузькому значінні, а через те попадають у зайві труднощі і не освітлюють проблеми так переконливо, як це нині можна і треба.

Вони глядять на чудо тільки як на свідоцтво для правдивості надприродного божого об'явлення. З того логічно слідує, що чуда може тільки Бог робити (св. Тома з Аквіну дефініює чудо: „*effectus, qui divinitus fit*“); залюбки називають чудо „*signum divinum*“; а з того дальше слідує, що тільки правдива віра може вказатися справжніми чудами.

Теологи також повинні би виходити від психологічного пояснення чуда, а до теологічного доходити, бо психологічне пояснення обіймає цілість проблеми чуда, а теологічне тільки один її фрагмент.

Поняття чуда, а в слід за тим і функції чуда, рішуче треба поширити, як це й ми зробили в нашому викладі.

Невже існують тільки такі чуда, котрими Бог засвідчує правдивість свого надприродного явлення? Ми бачили, що існують також природні чуда, котрими Бог засвідчує своє природне явлення. Але й це ще завузько сказано.

Коли маємо на думці чуда взагалі, то треба сказати, що чудами об'являються нам укриті, невідомі і незрозумілі для нас сили в бутті.

При так означеній функції чудес зовсім відпадає трудність з тої причини, що чуда — навіть по свідоцтві самого св. Письма — діялися також у поганських вірах. Св. Письмо у своїй беззастережній любові до правди сповіщає нас, що декотрі чуда, які робив Мойсей, робили також єгипетські чарівники й мудрці. Невже це також божі діла і на potwierдження правдивости віри?

Очевидно, що ні.

Теологи тут рятуються розрізненням між „справжніми“ чудами та „фалшивими“, до яких зачисляють також чуда демонів. Але ж із чисто наукового становища фалшиві тільки ті чуда, що є ілюзією, оманю, штучкою, а всяке дійсне чудо, чи воно природне, чи від демона, чи від ангела, чи від Бога, як це видно з нашої аналізи поняття чуда, це справжнє чудо.

Тай не можна всіх чудес, що діялися в поганському світі, звести на чуда демонів. Ось саме св. Письмо говорить, що до поганина Валаама, який жив у часах Мойсея, приходили не демони, але добрі духи, яких св. Письмо називає то Господь, то Бог, то ангел. Ті духи дійсно й поведилися як добрі, бо заборонили Валаамові проклинати ізраїльський нарід, а казали йому благословити його. Невже це не були чуда? А ослиця Валаама, що проговорила?

Всі люди сотворені на те, щоб спастися, і Бог кличе всіх до спасення — всім дає благодать, щоб могли спастися. Через чуда, як ми казали, проявляється глибший зміст життя-буття. Отже чудами свідчить Бог про себе перед людьми — кличе їх до себе. З того слідує, що чуда діялися у всіх віках, в усіх народів, у всіх вірах. Без чудес віра стала би надто абстрактна, теоретична й немічна.

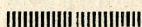
У всіх вірах, навіть у поганських, піддержує („оживляє“) Бог основні релігійні правди: що є другий світ, є Бог і друге життя.

Колиж так, то яким способом Бог свідчить про правдиву віру? Теологи всіх вір хочуть розв'язати цю квестію, ставлячи твердження, що справжні чуда діються тільки в їх вірі. Але за такою розв'язкою не промовляють ані факти, ані св. Письмо, ані логічні рації.

У св. Письмі находимо факти, що можуть послужити як цілком певна директива для розв'язки піднесеної квестії. Ясновидець Валаам, хоч поганин, саме під впливом духів свідчив про вищість віри ізраїльського народу. І Єлима, самарянський чародій з апостольських часів, свідчив про вищість християнських чудес. Завітні чуда, себто чуда Мойсея, пророків, Ісуса Христа й апостолів, тим відзначаються, що — як Євангеліє каже — „ще ніколи ми такого не бачили“. Ті чуда: а) мають цілє директно посвідчувати правдивість завітної віри; б) вони великі, явні і багато їх; в) коли вони стрічалися з поганськими чудами, то брали верх над ними, як та палиця-змия Арона, що пожерла палиці-змиї єгипетських чарівників.

Треба зважати на те, що властиво тільки одна віра фалшива на цілих 100% — себто атеїстична. В усіх інших вірах правдиві бодай їх основи: що є другий світ, є Бог і друге життя. Отже властиво, з чисто філософічного становища, коли нам іде про повну докладність, треба говорити про вищість і нижчість вір. Вищу віру супроводять і вищі чуда. Напр. євангельські чуда вищі від старозавітних. Так і нині в різних християнських церквах там вищі (більші й частіші) чуда, де вища (повніша й живіша) віра. Ми при звичаєні і маємо право говорити навіть про найближчу нам віру, що вона фалшива — тому, що має деякі ереси. Але тут цілком інша наша цілє (практична, а не теоретична) і цілком іншої засади придержуємося („*bonum ex tota causa, malum ex quocumque defectu*“).

(Продовження буде).



о. Іван Ратич

О. Вільгельм Піхлер

(1862—1938)

(Посмертна згадка)

Дня 3. березня 1938 р. розстався з цим світом один з найвизначніших катихитів сучасности, бл. п. Вільгельм Піхлер, якого ім'я відоме далеко поза межами європейського континенту. Покійний уродився 1862 р. (в Grosskrut), і походить з лікарської родини, яка крім нього, ще другого, старшого сина Івана Євангелиста віддала на службу Богові в духовнім покликанню. Покінчивши богословські науки на

віденським університеті, одержав 1887 р. духовні свячення і зачав свою душпастирську працю як сотруди́ник в Patzmannsdorf-i. Коли його старший брат одержав (1893 р.) парохію, бл. п. Вільгельм Піхлер став його сотруди́ником і в тому характері працював при його боці через 10 літ. Опісля переселилися оба до Відня і посвятилися душпастирській праці при шпиталі Милосерних Сестер у Gumpendorf-i. У тамошній школі о. Іван П. учив старші річники, а його брат, Вільгельм, молодші. По кількох роках перейшов о. Іван до міської школи Урсулянок у Währing, щоби там віддати себе всеціло катихитичній праці, а головню занятися обробленням зразкових катихиз для вищих клас вселюдної школи, а його брат Вільгельм посвятився всеціло катихитичній праці над наймолодшими річниками в Gumpendorf-i. Цьому відтинкові катихитичної діяльності посвятив Вільгельм Піхлер ціле своє незвичайно трудяще життя, поклавши собі одну ціль: так наблизити євангельського приятеля дітей, Христа Спасителя, до цих найбільших Його любимців, щоби вони добре зрозуміли, захопилися Його Божою Особою та наукою, і Його чарівний образ так глибоко вирили й зберегли у своїх серцях, щоби він присвічував їм безнастанно на шляху їхнього життя, захоронював перед злом, а загірив раз-у-раз до доброго й запевнив їм вічне спасення. Овочем його невтомної праці на цій ділянці є його неоцінена літературна спадщина, яка ввела правдивий переворот у дотеперішні погляди на завдання катихита та його методи праці в школі. Головна заслуга Вільгельма Піхлера полягає в тому, що методу науки релігії на найнижчих роках вселюдної школи побудував на нових дидактичних основах, опертих на солідних студіях психології, дидактики й методики. Бо як загально практикувалася у нас давніше наука релігії по школах? Ідучи за нашим головним учителем катихитичної методи, о. Євгеном Гузарем, розказували ми вправді дітям I. і II. класи цікаві біблійні оповідання — згідно врешті з вимогами найновішої дидактики — й витягали з них деякі найважливіші катихитичні правди й моральні приноровлення, — але зачинаючи від III. класи, ми давали вже дітям до рук малий катихизм і за свій найвищий обов'язок уважали вбити в голови дітей усі його сухі формулки й дефініції. І коли нам удавалося се й діти потрапили віддеклямувати той сухий, катихизмовий матеріал, — то ми бачили в тому вершок своїх успіхів. Врешті й тепер ця практика ще не вийшла з уживання. „Плян навчання релігії в народних школах“, зладжений о. Юстином Гірняком (Станиславів 1932), а призначений для шкіл Станиславівської Епархії, виразно пише на стор 10: „В 3-й класі має катехит перейти до систематичного навчання катехизму. Дехто розкладає собі цю працю на два роки, так, що в 3-й класі бере першу половину

(про віру й надію), а в 4-й клясі другу (про любов і св Тайни). Єпископський Ординаріят не вважає доцільним так розтягати научний матеріал...

„...Тому катехит мусить дуже обмежуватись з матеріалом. Не може тратити часу на дискусії на теми біблійні, чи літургічні. Хіба в часі викладу для більшого зацікавлення може пригадати знані вже дітям біблійні уступи, чи богослужбні обряди. Однак в часі репетицій треба обмежуватись тільки на справи катихизмові.

„З огляду на факт, що всі інші предмети релігійного навчання мають на меті допомогти ученикам добре зрозуміти катехизм, а цей останній становить ціле духовне виховання дитини з боку катехита, треба поставити собі за ціль, щоби діти вивчили приписаний підручник на пам'ять“ (ibid. стор. 11).

...„З огляду на важність науки катехизму і на ступень умового розвитку дітей 3-ої кляси годилось би, щоби ученики при звичаювалися репродукувати лекції самі без питань і без помочі катехита...“ (ibid. стор. 13).

Що таке поступовання не згоджується з вимогами здорової дидактики й прикметами дитячої психіки, — мало хто досі звертав на це увагу. Мало хто журився тим, що таке сухе навчання правд віри, яке полягає на простенькій ексегезі й меморизуванню катихизмових правд в школі (гляди цитов. „Плян.“ на стор. 11 і 12), відштовхує дітей від науки релігії, огірчує їм цю науку, і знуджує їх, бо робить з неї якийсь конгломерат сухих формулок і теорем, далеких від життя і практичної дійсності. Для прикладу возьму хочби таку катихизмову дефініцію: „Божа ласка то внутрішній, надприродний дар, який дає нам Бог задля заслуг Ісуса Христа, щоби ми могли спастися“, — і дальші поділи й нові поняття, звязані з цею першою формулою. Врешті так було не лиш у нас, але й у Німців, від яких ми перейняли живцем всяке знання безпосередно або *via*: польські автори. (Conf. Komentarz do małego katechizmu religji katolickiej. Z niemieckiego według ks. L. Wiedermeyera, opracował ks. Stanisław Tempieński. Lwów 1905). На жаль, цей перестарілий погляд покутує не тільки в Станиславові, але й Львові. Так на пр. о. крилошанин Дзерович, професор катихитики на Богословській Академії, так само, як і станиславівський „плян“, поручає далі для III. кляси народних шкіл дивовижний катихизм о. Леоніда Лужницького, дарма, що на IV. клясу допускає вже на нових засадах опрацьований підручник під заг. „Божа Наука“, — отже від труднішого переходить до лекшого, хоч не лиш мудра дидактика й методика, але сам здоровий розсудок наказують противне поступовання.

Я назвав катихизм о. Лужницького — всупереч його

похвальним рецензіям — дивовижним, бо він зовсім руйнує дотепер загально втерте поняття катихизму. Дотепер утерте поняття катихизму містило в собі коротке зібрання правд віри в прозорім, систематичнім порядку, чого годі сказати про згад. катихизм, який цілковитим поплутанням всякої системи й порядку, бо навіязуючи до церковних Свят у році після календарної черги, такого порядку ніяким чином не міг задержати.

З такими перестарілими поглядами в ділянці катихитичного навчання боровся бл. п. Вільгельм Піхлер витривало й консеквентно ціле своє життя й осягнув те, що в тепер. Австрії такі погляди належать вже до сумної минувшини. Ще перед війною, в 1912 р. виступив Піхлер на катихитичному конгресі в Відні з своїм проєктом модерного учебника науки релігії для дітей, який так уложив, що він містить увесь найконечніший для спасення людини матеріал з науки релігії (біблійна історія, катихизмові правди, молитви й церковні пісні) — але так дібраний, що основу науки творять поглядові біблійні оповідання, при чому одначе збережено й проглядність катихизмового матеріалу, так що щасливо оминено всякого помішання і баламуцтва, яке затемнює омно науку, а тим більше подавану малим дітям. Щоби зробити свій учебник як найбільше практичним і досконалим — заложив зі своїм братом окрему катихитичну секцію при австрійським Т-ві „Leo-Gesellschaft“, до якої притягнув найвизначніших тодішніх катихитів і вони на своїх правильних сходах обговорили основно нарис учебника й видали його друком. Перше видання цього учебника, заосмотрене переважно коліровими, різнобарвними ілюстраціями відомого академічного маляря, Пилипа Шумахера, появилось в 1913 р. Від тої пори учебник Вільгельма Піхлера відбував правдивий тріумфальний похід по всіх епархіях Австрії. До 1931 р. розхоплено понад $\frac{1}{2}$ мільона примірників і в тому ж році весь Австрійський Єпископат приписав його як обовязуючий учебник для всіх шкіл Австрії.

Та згад. книжечка знайшла велике признання не лиш в самій Австрії, але далеко поза її межами. Навіть німецькі катихити мусіли признати їй першенство поміж всіми іншими цього роду публікаціями. Незабаром появились її численні переклади :

- 1) Хорватський („Kšćanski nauk“) 1933.
- 2) У тому ж році японський (наклад Католицької Місії в Nūgata).
- 3) Еспанський „Manual de Religion Para Ninos“ у 1934.
- 4) Для місійних областей сх. Африки („Mungu na Wapadani. Kitabu cha Dini Katoliki“) 1936.

Крім цього італійський, португальський, маляйський.

Слід завважити, що й польський учебник кс. Белявського зладжений на зразок Піхлерівського. Шкода тільки,

що завдяки гарячим зусиллям автора затерти сліди наслідування, затерлися також і всі правдиві вальори оригіналу.

Автор цих стрічок одержав також дозвіл від Т-ва „Leo-Gesellschaft“ на право українського перекладу, який вже виготовлений і чекає на великодушного видавця.

Щоб дати катихитам і душпастирям спростою вміло й доцільно використати свій учебник — обробив його Піхлер та методично, віддав у руки катихитів свої зразкові катихизи, які на ціле небо перевищують всякі дотеперішні цього рода публікації і є неоціненою помічю для кожного душпастиря-катихита в його вельми тяжкій і відповідальній праці.

Не менші заслуги поклав Вільгельм Піхлер і для релігійного навчання старших дітей, бо видав для них у 1928 році свій „Катихизм католицької віри“, в якому представив науку Церкви в окремих, суцільних уступах, а для ужитку катихитів виложив у виданню цього катихизму наукові підстави цієї нової форми катихизму. На основі переконуючого виложення засад, опертих на науці найновішої дидактики, треба сподіватися, що тільки до катихизму Піхлера чи радше його нової форми належить будучність.

Щоб і на місійних областях спопуляризувати модерні правила катихитики й улекшити місіонарям їх важку працю поширювання світла Христової науки в поганських краях, приступив Вільгельм Піхлер до видавання відповідного журналу під заг.: „Blätter für Missionskatechese und katechetische Zusammenarbeit der Länder“, який вже 3. рік виходить. У перших випусках цього журналу помістив Вільгельм Піхлер свою цікаву лебедину розправу, під заг. „Hauptfragen des Religionsunterrichtes“, яка вийшла й окремою відбиткою. Переклад сеї праці зачала друкувати у нас „Нова Зоря“, — на жаль, — задля несподіваного напливу злободневого, публіцистичного матеріалу, перервано розпочату працю.

З нагоди золотого ювілею священства Папи Пія XI., шамбелян Піхлер піддав думку австр. Товариству „Leo-Gesellschaft“ розписати конкурс на найліпшу працю, якої темою було б представлення науки катол. релігії на місійних областях усіх частей світа. Нагороду за пропозицією працю під заг. „Die religiöse Unterweisung in den Heidenländern“ одержав доцент віденського університету, Др. Таврен. Але цим осягом бл. п. Піхлер не вдоволився. Він розумів, що релігійне освіднювання молоді, так в школі, як і в церкві, в катихитичних науках є особливо важним предметом душпастирської діяльності й журби духовенства кожної нації. Бо хтож не свідомий того, що від доброго сповнення цього душпастирського обов'язку залежить взагалі стан релігійності й побожності цілого народу. Тому не диво, що ревне духовенство передусім піклується про удосконалення своїх

катихизмів і метод релігійного навчання дівтори, бо від цього багато залежить успіх його праці над старшим поколінням. Та — на жаль — кожда нація працює під цим оглядом відокремлено, сама для себе. Рідко коли — і то хіба випадково довідуються посторонні про якийсь поступ, що його якась нація на цій ділянці мала щастя досягнути, особливо від часу останньої світової війни, коли то новоутворені держави погідгороджували себе від других хінськими мурами й не удержують з собою цих безпосередніх, тяглих зносин, які лучили їх колись до великої війни. Тому то впала бл. п. Піхлерови щаслива думка до голови, щоби видати збірний твір, у якому катихити-фаховці усіх європейських країв представили б стан елементарного навчання катихизму у своїх краях під оглядом методи й поділилися б своїм досвідом й практикою з чужинцями, та висунули б різні свої побажання й проєкти. І цю щасливу думку бл. п. В. Піхлера вдалося зреалізувати. Австр. Т-во „Leo-Gesellschaft“ успішно підшукати відповідних співробітників у усіх європейських країв і вже приступило до печатання зібраних праць.

Не можна поминути й великих заслуг, які поклав Піхлер при основанні і дальшій розбудові катихитичного музею у Відні. Бо коли австр. Т-во „Leo-Gesellschaft“ могло виасигнувати більші суми на потреби цього музею, то треба це завдячити головню о. Піхлерови. Він був так відданий своїй ідеї, що для її реалізування зрікся всяких особистих користей і всі свої авторські права і прибутки з своїх творів відступив цьому Т-ву до його повної диспозиції на річ катихитичних придбань.

Автор цих стрічок мав щастя пізнати високу культуру й благородний характер цієї виїмкової людини з безпосередньої переписки. Бл. п. Піхлер, мимо свого поважного віку й фізичного ослаблення, на яке від довшого вже часу занемагав і жалувався, — до останніх днів свого життя не занедбував своєї фахової праці. Вже звалила його важка недуга з ніг і прикувала до постелі, вже не міг писати, ні читати, але коли відвідував його його щирий приятель Д-р Кребс і здавав йому звіти про поступи започаткованої ним праці, о. Вільгельм Піхлер в ту мить оживлявся, забував на свою недугу і набирав повних фізичних сил.

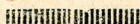
Підписаний подивляв завжди його солідність і незвичайне почуття обов'язковости. На кожного свого листа ще того самого тижня одержував вичерпуючі відповіді, хоч відомо, що при його редакторських обов'язках і науковій праці дуже мало часу оставало йому до розпорядимости на переписку.

А якою незвичайно скромністю і покорою визначався при своїм фаховім вишколенню і знанню! Хоч створив у дій-

сности свою власну методу, яка заслугувала повним правом на назву її творця, він у своїй скромности називав її методом віденських катихитів, методом віденською — немов би її спрещування було заслугою і решти віденських катихитів.

Коли підписаний, пропагуючи катихитичні думки бл. п. Піхлера, стрівся з різними закидами нашого вченого о. д-ра Костельника, які посередно порушили й бл. п. о. Піхлера, — та про ці закиди уважав відповідно повідомити його особу, надіючись, що він усі ті закиди опрокине з питомою собі ерудицією, на яку вказує його клясичний твір: „Unser Religionsunterricht. Seine Mängel und deren Ursachen“. Бл. п. Піхлер прийняв цю відомість як найспокійніше і на порушенні собі заміти не реагував, заявляючи у своєму листі з дня 19. II. 1937 р.: „Ich habe die Einzelheiten zweimal gelesen, bei der Müdigkeit meines Kopfes aber nicht soweit aufgefasst, dass ich über sie schreiben könnte; ich bin auch nicht bibelfest“. Для вияснення справи скажу, що о. Д-р Костельник закидав між іншим катихизам Піхлера, що їх випрацювання оперте не на свідоцтвах св. Письма, а на ріжних вигадках, — дарма, що о. Піхлер оперся на таких біблістах, як загально відомі Schuster. Holzammer. О. Піхлер заслонювався тут своїм ослабленням, — але прецінь у тому ж часі видав друком свою розправу: „Zur Methode des Religionsunterrichtes“ (Missionsdruckerei St. Gabriel, Mödling bei Wien 1935).

В особі бл. п. Вільгельма Піхлера стратило австрійське духовенство невтомного і найбільш заслуженого працівника на катихитичній ниві.



Відозви й комунікати.

Комунікат 1 б.

Ділового Комітету „Свята Християнської України“.

ДО УКРАЇНСЬКОЇ СУСПІЛЬНОСТІ.

Оцим подаємо до відома Української Суспільности, що за благословенням українського греко-католицького Єпископату та за уповажненням українських громадських чинників повстав у Львові Діловий Комітет „Свята Християнської України“, який має в цілому краю підготувати торжественне відсвяткування 950-ліття хрещення Руси-України. Комітет розпочав уже свою діяльність у цілому ряді секцій та запрошує до активної підтримки і співпраці всіх, кому лежить на серці піднесення релігійної свідомости й морального рівня українського народу.

Ювілейні торжества в цілому краю починаються з кінцем липня ц. р. Вже в найближчих тижнях Комітет видасть

для масового поширення цілу низку ювілейних видань, відзнак, медаліонів, плякатів, образів і т. п.

Між виданнями Комітету будуть такі важні й пожиточні книжечки, як підручник з програмою до улаштування місцевих і окружних ювілейних тержеств, проповіді, популярна історична брошура про хрещення України й б. ін. Отже як з чисто-практичного, так головню і з ідейного огляду видання Комітету „С. Х. У.“ заслуговують на найбільше поширення серед українського народу.

Крім того чистий дохід із усіх видань Комітету призначений на здвигнення тривалого пам'ятника 950-ліття хрещення Руси-України, а саме на заложення якоїсь харитативної установи або іншої інституції, що залишиться на довгі століття та нестиме добрий посів між українські народні маси.

Тому звертаємося з найгарячішим зазивом до всеї Української Суспільности, щоб вона масовим закупом і активним поширюванням книжечок, відзнак, медаліонів, плякатів, образів і т. п., видаваних Комітетом „С. Х. У.“, причинилася до найвеличавішого відсвяткування Великого Ювілею та до здвигнення тривалого пам'ятника 950-ліття хрещення Руси-України.

Львів, дня 18 травня 1938.

За Діловий Комітет „Свята Християнської України“.

Др. Маркіян Дзерович в. р.
голова

Роман Данилевич в. р.
секретар

Бюлетин Комітету „Свята Християнської України“ ч. 2.

Діловий Комітет „Свята Християнської України“ оцим оголошує, що Ювілейний Рік з нагоди 950-ліття хрещення Руси-України триватиме на всіх Українських Землях від дня 14 серпня 1938 р., як роковин хрещення, до дня 14 серпня 1939 р.

В справі відсвяткування цього ювілею на місцях, видаємо, за апробатою і з поручення ВПреосв. Українського греко-кат. Єпископату покищо ось які інструкції:

1) Найпізніше до дня 1 липня 1938 р. оо. Парохи створюють у всіх місцевостях Галицької Церковної Провінції, по змозі при участі місцевих установ, місцеві Ділові Комітети „Свята Християнської України“. Такі місцеві Комітети, під головством оо. Парохів, складатимуться, крім голови, з чотирьох членів, а саме: заступника голови, секретаря, референта організаційно-імпрезового і фінансового.

Подрібні інструкції для діяльності цих Комітетів і поодиначих референтів подамо своєчасно в окремому бюлетині Діл. Ком. „С. Х. У.“

2) Відкриття ювілейного року попередить відповідне відсвяткування днів св. Ольги і св. Володимира, а саме:
а) В день св. Ольги, в неділю 24. липня 1938 р., у всіх місцевостях Галицької Церковної Провінції підчас Служби Божої будуть виголошені відповідні підготовчі проповіді та від год. 12 до 12:15 дзвонитимуть дзвони у всіх церквах.
б) В день св. Володимира, в четвер 28. липня 1938 р., від год. 12 до 12:15 дзвонитимуть усі дзвони у всіх церквах; вечором всюди відправиться відповідний молебен з проповіддю.

3) В день відкриття Ювілейного Року, в неділю 14. серпня 1938 р., по всіх парохіях Галицької Церковної Провінції відправляться торжественні Служби Божі так, щоби в год. 12-й почалося ювілейне Водосвяття, з проповіддю. В навечеря, себто 13. серпня 1938 р., від год. 12 до 12:30 дзвонитимуть усі дзвони в усіх церквах.

4) В часі від 14 серпня до 27 вересня 1938 (Воздвиження Чесного Хреста) по всіх церквах Галицької Церковної Провінції будуть виголошені по три проповіді на приписані теми.

Діл. Комітет „С. Х. У.“ радить виголосити ці три проповіді по змозі в днях 25, 26 і 27 вересня 1938. Всі проповіді на дні 24. VII., 28. VII., 14. VIII. і 14. VIII.—27. IX. вийдуть окремою книжечкою, Подрібні приписи для ОО. Парохів про ювілейний молебен, водосвяття, посвячення Хреста й інші обряди будуть подані своєчасно в окремому бюлетині Діл. Ком. „С. Х. У.“

5) На Воздвиження Чесного Хреста, в дні 27. вересня 1938, біля всіх парохіяльних церков Галицької Церковної Провінції будуть посвячені та вкопані ювілейні хрести і будуть виголошені відповідні проповіді. В прилученні хрест можна вкопати в чергову неділю, 2 жовтня 1938.

Подрібні приписи про розміри й форму ювілейних христів та про написи на них будуть оголошені своєчасно в окремому бюлетині Діл. Ком. „С. Х. У.“

6) В часі Ювілейного Року (14. VIII. 1938—14. VIII. 1939) відбудуться в усіх парохіях Галицької Церковної Провінції місії або реколекції з наміренням поширити Христову правду по всій Україні. Підчас місій чи реколекцій, які всюди будуть закінчені масовою сповіддю і св. Причастям та Благодарною піснею, що дня відправлятиметься ювілейний молебен.

7) В часі Ювілейного року (14. VIII. 1938—14. VIII. 1939) відбудуться у всіх місцевостях Галицької Церковної

Провінції ювілейні концерти, академії або святочні сходи́ни з відповідною програмою.

Подрібні програми й матеріали до таких імпрез будуть своєчасно подані в окремому підручнику, що його видасть Діл. Ком. „С. Х. У.“.

8) Діловий Комітет „С. Х. У.“ підготовляє здвигнення цілокраєвого тривалого пам'ятника Ювілейного Року. Крім того в кожній місцевості Галицької Церковної Провінції Місцевий Комітет проголосить якесь актуальне завдання церковно-релігійного характеру, що його започаткує і зможе виконає в Ювілейному Році. Може це бути: будова церкви, розмалювання церкви, поставлення іконостасу, управління ювілейного дзвона, збудування захоронки, Християнського Дому і т. п. — відповідно до місцевих потреб та умовин.

Оці інструкції подаємо до загального відома і взиваємо всіх тих, що їм дорога релігійно-національна справа, щоб негайно бралися під проводом місцевих ОО. Парохів до підготовки й реалізування намічених точок.

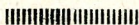
Львів, дня 11. червня 1938.

За Діловий Комітет „Свята Християнської України“:

о. *Юліян Дзерович*
урядуючий заст. голови

Роман Данилевич
секретар

Адреса Ділового Комітету „С. Х. У.“: Львів, Новий Світ 22, Ген. Інститут Кат. Акції.



Нові книжки.

Ghéon Henri: **Der hl. Johannes Bosko.** Verdeutscht von Fr. Schmal. 8^o, стор. 218, Freiburg i Br. 1937, Herder.

В життєписах славних і великих людей, призначених в першу чергу на лектуру для молоді, не стрінете нігде поруч історії напр. Моцарта прецікавого життя бідняги з Ассізу дарма, що воно є неменше повчальним прикладом духової сили, повноти життя і мудрости. Лібералізм до тієї міри затроїв почуття дійсности, що інтелігентський загал зовсім затратив спромогу відріжнити правди від фалшу, ілюзії від факту, вартости від пустословія.

„Життя Святих?“ — „Алеж ми давно вирости із темряви середньовіччя, із задуху захристії і культурного позему старих баб зі села“. Ось типова відповідь, яку дасть вам перший-ліпший інтелігент, коли порадите йому перечитати поруч життєпису Кавура життєвий змаг напр. Маргарети Алякок.

На щастя, для нашої культури такі „типові“ відповіді стають чимраз рідші. „Переоцінку цінностей“ в зовсім протилежному напрямі до мудрацій Нітше бачимо чи не на кожному кроці. Щасливу зміну відношення до справи, яка нас в цій хвилі інтересує, видно із праць великого числа письменників тієї міри, що Честертон, Папіні, Бертран, Єргензен, Королева й інші. Які свій талант і письменницький хист присвячують д. часто мистецькому описові життя того чи іншого божого угодника. Видно, що це життя має в собі якісь вартости, що воно далеке від нудної одноманітності і солодкової побожності, видно, що в ньому є елементи, які потрапляють прикувати увагу навіть нинішньої людини. Очевидно, під одною умовиною: коли вона, ця людина має здорові очі. Бо для дальтоністів і найкращі краски не мають ніякої вартости...

Перед нами книжка французького письменника і лікаря, що здобув літературною діяльністю у своїй батьківщині загальне признание. Ghéon цим разом звернув свою увагу на прецікаву особу Йоана Боско, великого виховника, великого святого і творця салезіянського монашого чину в одній особі. В невеличкій книжці пересуваються перед очима мистецькі образи із „днів журби“ пролетарської дитини з піємонтських гір, що поза працею і гірким сирітським хлібом не знала іншого життя. Бачимо родинний дім, тодішню Італію, бідну вдову, тяжкі переднівки, безупинну працю проти всяких надій і... Боже благословення сирітської долі. Під його покровом кожда молитва, кожда жертва і труд стають завдатком великого діла: в 1936 році чин Салезіянів числив 3990 священників, 5000 питомців, 7508 сестер і 1507 виховних інститутів). Кожда сторінка книжки описує ріст цього велита, посеред умовин, що немов змовилися, щоби повалити на землю велике діло любови до бідних й опущених дітей. На кождім кроці прикрі несподіванки, розчарування й удари не тільки від чужих. Проте св. Йоан видержує за Божою помічю усе. Сильною волею перемагає невдачі, ласкою з „висоти“ перемагає терпіння, а все з молитвою на устах: *Da mihi animas — coeterna tolle.*

Книжка написана прегарно. Читається її наче найкращу повість. Жаль тільки, що вона невеличка. Немає сумніву, що сучасних політичних, національних і соціальних конфліктів не розв'яжуть ані трактати ані збройні порохунки. Розв'яже їх лиш праця і жертва св. Йоанів Босків. Треба їм промощувати ґрунт у кождо ділянку людського життя треба молитися, щоби Господь поблагословив такими святими і наш нарід. — Поки це станеться — добре було б спопуляризувати між нами культ великого виховника. Для тієї мети український переклад книжки Ghéona приніс би велику прислугу.

м-р Яр. Чула,

Всячина.

Храмовий празник в Духовній Семинарії у Львові.

Свято Сошествія Св. Духа це храмове свято львівської гр. кат. Духовної Семинарії, — від коли ця установа існує. Свято це має вже віддавна свою добру славу і свою своєрідну традицію. Нині храмове свято Духовної Семинарії має дещо інший характер, як колись. Колись було воно майже виключно домашнім святом, а тепер, від часу основання Богословської Академії, що міститься в мурах Семинарії, виходить воно з тієї чисто домашньої атмосфери і входить на ширшу арену, перед ширше громадянство, духовне і світське. Є воно одночасно закінченням академічного року на Богословській Академії. І так як кожного року Академія започатковує свою чергову працю торжественним богослуженням і святочною інавгурацією в приязі представників духовних і світських кол українського громадянства, так теж і кінчить вона свій академічний рік. На богослуженнях в церкві Св. Духа буває в ті дні крім настоятелів, професорів і питомців — багато світського громадянства, представників науки, мистецтва й громадської думки.

Цього року храмове свято відбулося надзвичайно величаво та мало, головно для молодих кандидатів духовного звання, багато зворушливих і виховних моментів.

Почалося свято соборною Сл. Божою, яку відправив о. ігумен Климентій Шептицький в сослуженні оо. професорів Академії. Співав гарно хор питомців. У богослуженні взяли участь м. ін. найвизначніи представники українських установ. По Сл. Божій Високопреосвящений Митрополит Андрей виголосив до питомців чудову — глибиною своїх думок і красою своєї зверхньої форми — проповідь, у якій вказав їм на їх високе завдання — проповідувати Христову Правду й служити Богови, близьому й народови та для тієї цілі бути готовими принести і найбільшу жертву.

По богослуженні відбувся в городі Семинарії під гарними, тіністими липами обід, до якого засіли Високопреосвящений Митрополит, гості і питомці. В часі обіду перший тост на честь і здоровля Митрополита вніс господар трапези о. ректор Сліпий, дякуючи йому за батьківську опіку та моральну й матеріальну підтримку Академії, а відтак другий тост підніс на честь о. ігумена Климента та дякував йому за все добро, що його він стільки для Семинарії й для духовного добра питомців зробив. З черги промовив гарно й зворушливо о. Ігумен до питомців і до господаря о. рект. Сліпого, бажаючи Академії з нагоди 10-ліття її існування ще кращого розвитку і ще більших успіхів в науковій та виховній праці. Зпоміж світських гостей промовляли: президент д-р Кость Левицький, голова УПР, пос. В. Мудрий

та інж. Ю. Павликовський, які вказували молодим кандидатам духовного звання на велику роль духовенства й Церкви в нашій національній житті та вzywали їх не переривати тих світлич традицій, серед яких виховувалося наше духовенство в минулому, але ставати до творчої праці на славу Бога і добро й щастя Народу.

При обіді пригравала орхестра та співав гарно пито-
мецький хор народні пісні й многоліття

По обіді відбулася спільна фотографія, після чого гості перейшли до ректорських сальонів на коротку товариську гутірку. Тоді теж о. крил. др. Лаба, бувший високий духовник УГА зложив привіт привному на святі генералови Тарнавському, а з поручення п. генерала відповів гарно дир. Палій

Ціле свято було надихане атмосферою духової гармонії й єдності та дало ще один доказ, що тільки під егідою і проводом нашої Церкви та її Архипастира можуть і повинні обєднатися всі верстви нашого зрізничованого громадянства до творчої національної праці.

Смерть полк. Євгена Коновальця. В Ротердамі, в Голяндії згинув 21. травня 1938 від вибуху бомби полковник бувших Січових Стрільців Євген Коновалець творець і провідник голосної Організації Укр. Націоналістів. В останніх роках мав він вести широку й успішну протибольшевицьку акцію, намагаючись викликати збройне повстання проти червоних окупантів на Україні. Замаху, як виявило дотеперішнє слідство, доконав висланник червоної Москви, агент ГПУ, що здобув довіря полковника. Замаховця не зловлено, бо він ще в час успів втекти на большевицькім кораблі, який стояв на якорі в ротердамській пристані і який дві години по атентаті відплив. Теперішній шеф ГПУ Єжов, як подають норвежські часописи, зорганізував т. зв. „крилату чету“ чекістів, яких завданням є — ліквідувати ворогів Совітів закордоном. Ця „крилата чета“ дістала наказ зліквідувати чимскорше найбільших ворогів Сталіна — полк. Коновальця й Ф. Бутенка, бувшого совітського дипломата, якому вдалось покинути большевицьку службу і скритися в Європі.

Так отже кривава большевицька чека справляє жниво смерти не лиш на Україні й цілім СССР, але зачинає ставати пострахом Європи.

Православний митрополит у Президента Держави. Українські часописи донесли, що Президент Держави, проф. Мосьціцкий прийняв на авдієнції ще 30. травня ц. р. в Спалі митр. Діонісія, голову православної Церкви в Польщі. Авдієнція тривала повних 2 години і торкалася цілости справ, звязаних з „ревіндикацією душ“ на Волині й Холмщині, з замиканням і розбиранням церков, з усуванням

священиків з парохій та ін. Президент Держави мав запевнити митрополита, що повагою власного авторитету не дозволить на якінебудь зловживання невідповідальних фанатичних чинників. Цікаво, що ані польська преса ані ПАТ не подали вістки про цю характеристичну авдієнцію до прилюдного відома. Часописи подали також, що після повороту з Почаєва (свій побут у Почаєві митрополит справді перервав і виїхав до Варшави) митр. Діонісій вернеться до през. Мосьціцького з просьбою ще одної авдієнції, щоб інтервеніювати у найвищого державного чинника в справі останніх рішень адміністраційної влади на Холмщині.

Рідкий гість між Марійськими Дружинниками. В неділю 12. червня ц. р. завітав до львівських Марійських Дружин один з секретарів світової організації Марійських Дружин о. Вальтер Маріо Т. І. з Риму. З тієї нагоди зібралися в год. $1\frac{1}{2}$ 11 на подвірі Малої Семинарії відпоручники усіх хлопячих Марійських Дружин та всі учні Малої Семинарії, уставляючись чвірками в форму ХР. Достойного Гостя привитав по латині о. др. Вол. Фіголь, а один дружинник, учень Малої Семинарії сказав до нього промову по німецьки. Після виступу хору та деклямацій промовив о. Маріо та передав українській Марійській Молоді сердечний привіт від Марійських Дружин цілого світу. Свято закінчилося молебеном в каплиці Малої Семинарії.

Звідти поїхав о. Маріо до монастиря СС. Василиянок при вул. Длугоша, де стрівувся з відпоручницями дівочих Марійських Дружин Львова. І там повитання було дуже святочне, а Гість був дуже задоволений гарною поставою й виступом наших Марійських дружинниць і дружинників. Крім молоді о. Маріо відвідав Високопреосвященного Митрополита, в якого перебув майже дві години, та для Особи якого не мав відтак слів похвали, та ОО. Василиян при вул. Жовківській.

Від нас поїхав у відвідини до польських Марійських організацій.

Реколекції для Духовенства. Заходом Т-ва св. Андрея відбудуться реколекції для духовенства під проводом Високопреосвященного Митрополита Андрея. Зачнутья вони у второк 21. червня ц. р. в год. 6 веч., а скінчаться в суботу 25. червня ц. р. спільним св. Причастям. Будуть відбуватися в будинку Духовної Семинарії у Львові. Належить привести з собою подушину, кочик і простирало. Кошти винесуть 13 зол.

Замкнені реколекції для мужчин-інтелігентів. В днях 3—7 липня відбудуться у Львові замкнені реколекції для мужчин-інтелігентів під проводом о. Д-ра Йосафата Маркевича ЧСВВ. Кошти удержання та приміщення за цілий час виноситимуть по 10 зол. в двійковій кімнаті або 12 зол.

в окремій кімнаті — від особи, що їх треба заплатити зараз по приїзді. Реколектанти привезуть з собою: простирано, кощик до накривання та малу подушечку. Зголошення з поданням імени, призвища, звання, точної адреси та значка на відповідь треба присилати на адресу: Ген. Інститут Каголицької Акції, Львів, вул. Новий Світ 22, тел. 244-67.

Наше духовенство заохотить своїх інтелігентних парохіян взяти в цих реколекціях участь.

Дещо з історії Єрусалиму. Боротьба Арабів у Палестині з англійською владою і Жидами стає дуже безоглядна і жорстока. Араби обстрілюють жидівські кольонії, зривають бомбами залізничні дороги і палять державні будунки. Англійці за це обмежують свободу населення. Арабський терор до тої міри роздразнив Англійців, що вони вживають навіть дуже гострих засобів: англійська поліція починає висаджувати динамітом дома тих Арабів, яких підозрівають у терористичній роботі. Це все мобілізує весь арабський світ проти Англії і доводить англійсько-арабські взаємини до небувалої досі гостроти. Коли в останніх місяцях очі цілого світу звернені на Єрусалим, то цікаво теж пригадати собі і його історію.

Дня 10. грудня 1917 р. принесли телеграми вістку, що Єрусалим заняли Англійці. Для Турків була це поразка може найтяжча від початку війни, так з політичних, як і стратегічних причин. Ціллю палестинської кампанії було для Англії сухопутне положення Єгипту з Індіями і першим кроком, який вів до того, було заняття Єрусалиму. Одначе більше значіння має здобуття Єрусалиму під оглядом моральним. Єрусалим мав велике значіння в історії музулман, у розвитку їх віри та їх потуги. Здобуття Єрусалиму християнськими військами скорше чи пізніше мусіло сильно вплинути на християнські народи, що замешкують частину Сирії та горішний Ливан. Окупація Єрусалиму не була несподіванкою. Бо вже по здобуттю Хеврону можна було передбачити, що Турки не зможуть утриматися в столиці Палестини.

Не перший раз це святе місце змінє своїх володарів. Уся історія Палестини заповнена кривавими боротьбами, які зводили ріжні війська під мурами її столиці. Перший здобув Єрусалим вавилонський цар, Навуходонозор, що вивів Жидів до своєї держави в неволю, відтак опинилося святе місто під пануванням Персів, яким відобрав його Олександр Великий. По ньому панував там Антіох Спіфанер, якому відобрали місто макевеї. За римського правління вибухло було повстання, що його здавив римський цісар Тит по довгій облозі. За панування Адріана наступило споганщення Єрусалиму. Єрусалим переіменовано на *Aelia Capitolina*. Після упадку римської держави повернулися Перси, яких випер

Іраклій, візант. цісар. У 617 р. здобув місто перший наслідник Магомета, каліф Омар, відтак Єрусалим переходив по черзі до рук різних магометанських династій. У 1099 р. хрестоносці під проводом Готфрида з Буйону здобули його приступом і оснували там самостійну державу, яка перетривала до 1187 р. В тому році опанував місто єгипетський султан Саладин. У 1229 р. цісар Фридрих II. відзискав на основі умови частину Палестини, але вже кільканадцять літ пізніше перейшов Єрусалим знову під панування мусулманів. Від тої пори аж до 10 грудня 1917 р. був св. Город у посіданні османів.

Моші св. Андрія Боболі привезено з Риму до Польщі, де їх виставлювано до прилюдного почитання в Кракові, Катовицях, Познані, а 17. VI. ц. р. привозять їх спеціальним поїздом до Варшави до катедри св. Івана, де будуть спочивати три дні, а 20. VI, по Вечірні будуть перевезені до Колегії ОО Єзуїтів в Варшаві при вул. Раковецькій та зложені в каплиці, доки там не побудують церкви на честь св. Андрія Боболі.

Наради католицьких журналістів. В часі Евхаристійного Конгресу в Будапешті відбулося в четвер 26. травня засідання Ради Міжнародного Союзу Католицьких Журналістів. Рішено м. ін. відбути третій з черги міжнародній конгрес католицьких журналістів в Польщі, в осені 1939 р. Наради велися також над важким положенням католицьких журналістів в Німеччині й б. Австрії.

До Впр. Отців Післяплатників „Ниви“. Адміністрація вислала дня 17. V. ц. р. пригадки всім тим Отцям, що мали довги до кінця квітня 1938 року. Багато Отців перейшло до дневного порядку над пригадкою. Сьогодні звертаємося до них з зазивом, щоби вони сповнили свій обов'язок супроти свого станового органу і вплатили суми зазначені в пригадці.

Тим Отцям, що дістали пригадки умовні і дальше не вирівнюють своїх зобов'язань, висилку чергового числа здержуємо а справу їх впертої неплатности будемо змушені віддати до суду.

Це прикра для нас справа, та довжники своїм поведінням самі до цього нас приневолюють. А д м і н і с т р а ц і я.

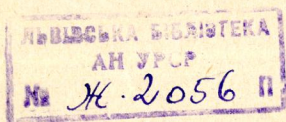


Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Редагує Колегія. За редакцію відповідає о. П. Козіцький.

З друкарні „Біблос“, Львів, Японська 7. Тел. 214-78.



I. ПРАЦІ ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

- Т. I—II. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові. Загальний погляд і попереджуючі установи, ст. 243, 8^о.
- Т. III. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові від 1783—1810 р. [друкується].
- Т. IV—V Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. — Пер. з грецького митр. Андрей Шептицький, ст. XIV + 490, 8^о.
- Т. VI. о. Др. Василь Лаба: Біблійна герменевтика, ст. 148, 8^о.
- Т. VII. о. Юліян Дзерович: Катихитика, ст. 178, 8^о.
- Т. VIII. о. Др. Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори, ст. 196, 8^о.
- Т. IX. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. I. Початкова, донікейська доба, ст. 164, 8^о.
- Т. X. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. II. Розцвітна доба, ст. 217, 8^о.
- Т. XI. о. Др. Ярослав Левицький: Теорія церковної вимови, ст. 137, 8^о.
- Т. XII. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. III. Кінцева доба, ст. 147, 8^о.
- Т. XIII. Др. Володимир Залозецький: Огляд історії старохристиянського мистецтва, ст. 122+XLII, 8^о.
- Т. XIV. Твори Митр. Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних станиславівської єпархії, ст. 257, 8^о.
- Т. XV—XVI. о. Др. Андрій Ішак: Догматика нез'єдиненого Сходу, ст. 280, 8^о.
- Т. XVII—XVIII. о. Юліян Дзерович: Педагогіка, ст. 247, 8^о.
- Т. XIX. Др. Борис Кудрик: Огляд історії української церковної музики, ст. 144, 8^о.

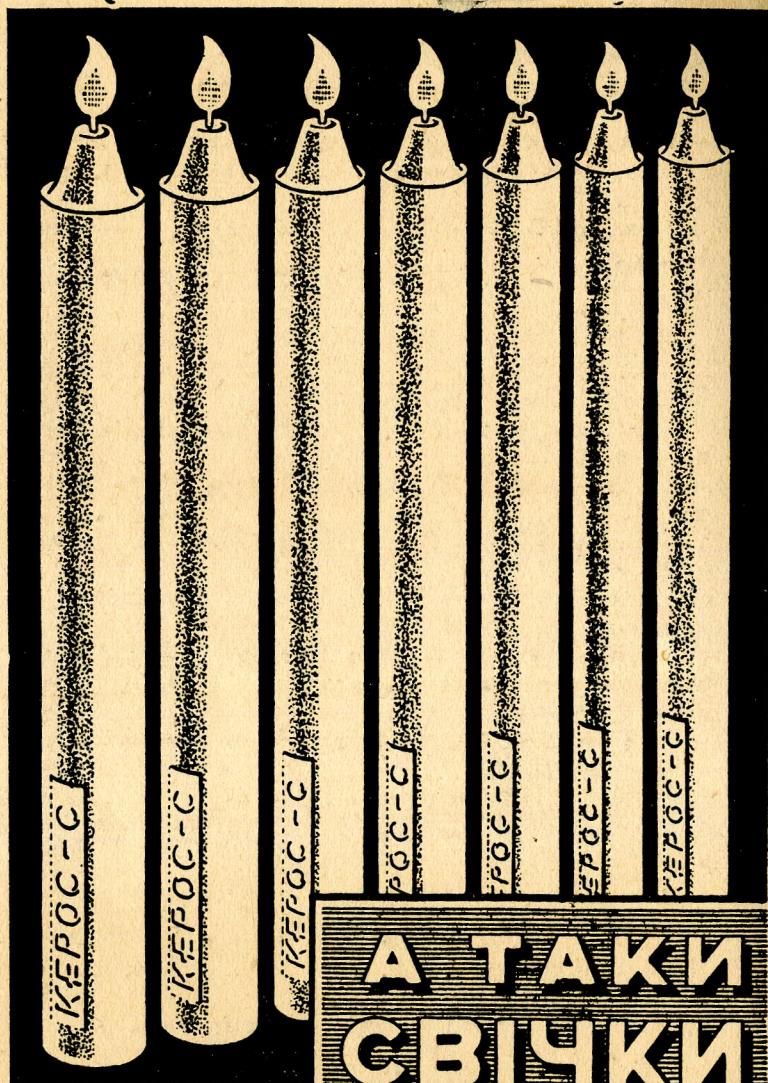
II. ПРАЦІ БОГОСЛ. НАУК. Т-ВА

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич: Матеріяли і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261. 8^о.
- Т. II. Dr. Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII+120, 8^о.
- Т. III. о. Др. Спирідон Кархут: Граматика української церковно-слов'янської мови. Ст. XIX+284, 8^о.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катедри Св. Юра у Львові. Ст. 97+XXX, 8^о.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василиянок. Ст. 256, 8^о.
- Т. IX. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша. Ст. 1—146, 8^о.
- Т. X. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга. Ст. 147—324, 8.

015

ПРОВЕРЕНО
С/Ф. 1988

2056



А ТАКИ
СВІЧКИ

„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ